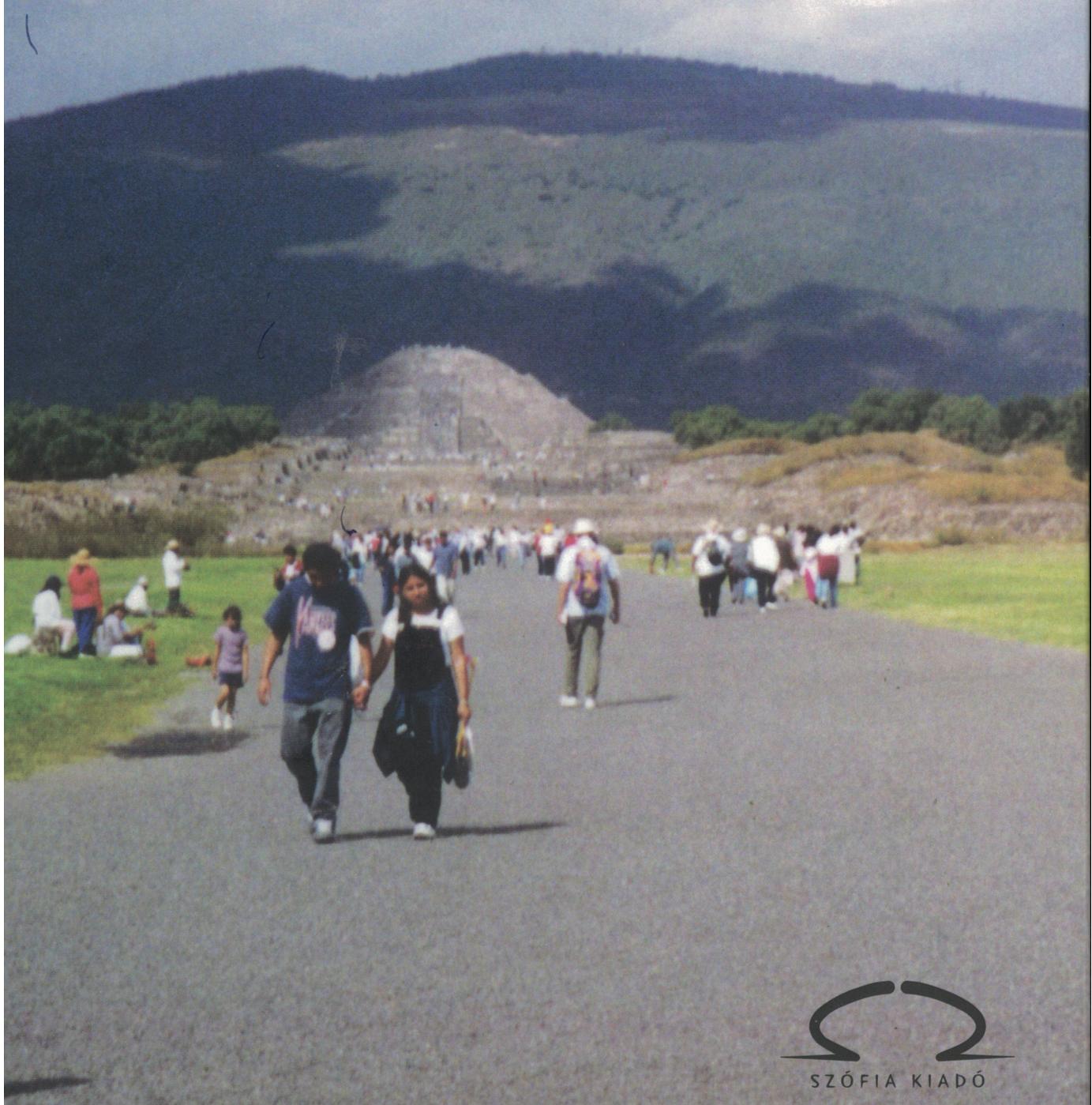

Kurtai Margit
Vándorúton

KELET ÉS NYUGAT, ÉG ÉS FÖLD KÖZÖTT,
BELSŐ UTAKON A KÖZÉPPONT FELÉ

KURTA MARGIT

VÁNDORÚTON

KELET ÉS NYUGAT, ÉG ÉS FÖLD KÖZÖTT,
BELSŐ UTAKON A KÖZÉPPONT FELÉ
(TÖREDÉK)

SZÓFIA KIADÓ
Budapest, 2013

Ajánlás

Apunak, aki nem hisz az asztralógiában,
de hisz a matematikában és távcsővel
fürkészzi a csillagokat.
Anyunak és öcsémnek, Lacinak.
Bencének útravalóul.

Kalo Jenőnek, Paksi Zoltánnak, dr. Daubner
Bélának és dr. F. Gallo Bélának köszönettel.

Lefizettem minden az utolsó fillérig.
Hóhérból áldozattá lettem.
Áldassék érte az Úr neve.
Szabad vagyok és örök.

A legtöbbet jelent nekem Kurta Margit írása. Szavaim visszhangját hallom benne, mint akik ugyanazon helyről indultunk és ugyanoda térünk vissza. Idő nem számít hozzá, csak mélységes hit. Rengezteget éltünk át együtt.

Kezdet és vég nélkül ismerjük egymást. Ezoterikus testvérek vagyunk. Áldott légy. És áldottak mindazok, akiket megérintett idea-áramod, mely mindörökké elkísér.

Számtalansor elmentél és tértél vissza újra, hogy segíts azokon, akik rászorulnak az igaz valóságra és már rápillantottak a csillagokon túli valóságra, a Napra.

Kívánom, hogy az Angyal továbbra is Veled legyen és kísérjen, amerre tartasz.

A vétületeken túli szeretettel: *Szepes Mária*

Budapest, 2006. május 15.

Írni nem lehet pénzért, és semmiféle tapsviharért.
Csak elszántsággal, teljes szívvel, magányosan.
Amikor a világ leginkább bolondnak képzel.

ELŐSZÓ

Vándorok vagyunk. Még ha soha nem is hagytad el a falut, ahol élsz. Lehet, hogy szélesebb horizontot fogtál be, mint a kalandor, kinek saruja több földrésszen is partot ért.

Vándorok vagyunk, kik ezerféle fényben, homályban és alakban látjuk ugyanazt a tájat. A táj egy és ugyanaz az adott pillanatban, olyan kerek egész, melyben minden vándor szívdobbanása benne van, ó de szép.

Mennyit látsz e tájból, mekkora szeletét? Ha vagyod látni az egész világot, indulj magad felé. Mert egyetlen igazi utazásra adtak neked jegyet, az pedig önmagad bebarangolása. Könnyű vagy nehéz utakon, ez viszonylagos. A térkép, melyet kezedbe kaptál, számos útvonalat felkínál, hogy célodat elérд. Rajtad áll, hogy könnyebb lesz az út, vagy még kóborolsz egy kicsit. Térkép nélkül is önmagad felé haladsz, de több a szakadék.

Nehéz az út a középpont felé? Látásmódodon kell változtatnod, s tapasztalásod bölcsességgé válhat. Mert a tájat csak úgy festheted át, ha te másképp nézel rá. Átformálni csak magadat tudod, de útközben ezáltal változnak lábad alatt a kavicsok is, ez az egyetlen út, hogy vezess, s ne csak kövesd csilla-

gaidat. Mert ha mást akarsz változásra bírni, sorsa égre írt jelei hátadon nehezebbé válnak, s roggant térdekkel tudod csak saját utadat is járni.

Ha e tájon valaki megmutatja neked valódi önmagát, ha csak egy műlő pillanatra is - és tudni fogod, melyik ez a mozdulat -, még ha úgy érzed is, egészen nem tetsző, amit láttál, vagy éppen még taszító is, örülj, mert abban a pillanatban megláttad, ahogy részed benne van az egészben. Az álarc mögött bármí csúfat látsz, az az igazi jellem, így mégis valódibb és becsületesebb, mint a felkent máz. Ahhoz pedig, hogy mások meztelen arcának örülni tudj, ismerned kell a magadét is kendőzetlenül.

Hol az igazság? Itt magadban, a saját igazságodhoz való igazodásban úgy, hogy közben másoknak nem ártasz. Az önmagadhoz való közeledésben, a középpontodban, vagyis a szívedben, mely kilátóból a táj részletei összeolvadnak, a teljesség tárul eléd, és valósággá válik.

Vándor, ekkor elcsendesedsz, mert bejártad a világot és megérkeztél.

Szereplők

útitársak – a maguk rajzolta tájban
tájak, városok – törékeny díszletek, tükröképeink
kellékek – riherongyok, tárgyak – mulandó kis semmiségek

VÁNDORÚTON

Gyermekkoromban nagyapám esténként a vándorlegényről szóló meséivel altatott el bennünket öcsém-mel. Maga szőtte a szegénylegény történeteit vándorlásairól és küzdelmeiről. Mindig azzal indult a mesé, hogy tarisznyáját megtöltötte hamuban sült pogácsával, mely csodálatos módon kitartott az út végeig. Voltak vissza-visszatérő epizódok, melyekből ha kihagyott egy részletet, mi azonnal figyelmeztettük őt: Az nem úgy volt, Papa! Nagyapám vándorlegényről szóló mesefolyama volt kicsi gyerekkorom meghatározó kalandélménye. Beleéltem magam a legény hihetetlen utazásaiba, átéltet tapasztalásait, és mindig örömmel, valamint megnyugvással fogadtam jutalmát, melyet a küzdelmek után a királytól kapott. Akkor még értettem minden lépését és annak következményeit is, természetesenek tartottam, hogy így működik a világ.

Felnőve azonban mintha elfelejtettem volna e meséelmény értelmét. S egyszer csak azt vettem észre, hogy beléptem a mesékönyvbe, mint Alice Csondaországra. Újra kellett tanulnom és tapasztalnom a történeteket, immár nem mesehallgatóként, hanem vándorleányként. Kitárult a világ, vitt a sorsom messzire. Ma már tudom, azért jutottam ilyen távoli vidékekre, hogy egyszer majd valóban hazatérhessék. A messzeség adja meg a lehetőséget, hogy önmagamhoz visszataláljak, és a külvilágban tett kalandozások közben egy belső utazáson is elinduljak.

Én is csak egy vagyok a sok-sok vándor között, akinek a tarisznyájába belepakoltak valamit útravalóul, vagy éppen magam raktam bele, csak már nem emlékszem rá. A tarisznya tartalmával jól kell hogy gázdálkodjam, vigyáznom, hogy a pogácsák frissek maradjanak, és ne a penész üljön meg rajtuk, ami miatt esetleg idő előtt tönkremegy a muníció.

Legyen ez egy meghívás neked egy világ körüli útra, de még azon is túlra, fel a csillagos égboltra, miközben időnként belenyúlok a tarisznyámba, és megnézem a pogácsákat. Lássuk, mi sül ki belőlük.

A megérkezésről egy ismeretlen helyre és a jelenlévőségről

Szöulban épphogy megérkeztem a szállodába és letettem poggyászom, a piacra indultam. Nem éreztem a levegő feszességét, még a thai pára és lazultság burka vett körül, még nem voltam jelen. Így fel sem tűnhetett, hogy tömött sorokban menetelnek mellettem az úttesten, én vidáman lépkedtem előre. A sisakok, védőpajzsok csak átsuhantak a szemem előtt, hangtalanul lépdelt mellettem az ezred. Egyszerre értünk a térré. Ekkor hirtelen kirobbant ebből a feszültségből az első üvöltés, és abban a pillanatban meglátom a tér láthatatlan válaszvonalának táblákkal nekifeszülő egyetemista tömeget. Gumiabroncok emelkednek fel, és én rohanok le az előttem kínálkozó aluljáróba. Futok előre, látom az árusok kapkodó igyekezetét, ahogy a portékájukat szedegetik össze, és fehér maszkot öltenek az orruk és

a szájuk elé. Futásom egy pillanat alatt meneküléssé változik, egy olyan összeszedett állapottá, melyet az antilopok élhetnek át a szavannán. minden idegszálam a merre kérdésre koncentrál, százszoros sebességgel fogadom az információt a szememen át, és csak azt látom magam előtt, amerre mennem kell, a fölös nézeteket leszakítja agyam gépezete. Föl, balra a lépcsőn. Jobbról öklendezve gurulnak le, a vér is folyik, szúr a levegő. Öklendezem én is a hányingeről, de már távolodom a hangzavartól, elérek egy irodaházat és befutok az előcsarnokába.

Bárhol jársz, hagyd magad mögött azt, ahonnan jössz, és érkezz meg az újra nyitott szívvel és szemmel, légy jelen ott, ahol vagy, mert különben lehet, hogy felrobbantanak, s még csak észre sem veszed, mi készülődött. Mindez érvényes arra az utcasarorra is, ahol napjában többször áthaladsz, és a robbantás felcserélhető bármí mással, egy szempillantással, amely megérinthatott az üvegen át, amelytől egész nap jókedved lett, mert jelen voltál.

Két szoborról és a válaszutakról

Szöulban a piacon, a tüntetés utáni napon. Igazán csak nézelődni jöttem, úgy piacozni, különösebb vázárlási szándék nélkül. Az élet meghatározó élményei pedig mindig ilyenkor érnek, amikor a legkevésbé számítasz rá, mert akkor erőteljesen és felehetetlenül szembejött velem egy összegzett élet, egy fából faragott szobor. Öregek, két öreg, egy férfi és egy nő, egymásra támaszkodva, hajlott háttal megérkezettek, befejezetten, teljesen. A szoborban

életük tapasztalása, közösségek megbonthatatlan-sága, összetartozásuk ezer szála, a megérkezettek bölcsessége, kiegészülésük egysége. A szobor kiugrik a térből, és nem hagyja, hogy más dimenziót lás-sak. – Mennyi? – bökök rá. – Az sok – és továbbme-gyek. De a szobor ekkor már elhatározta, hogy örök-re az enyém marad. Visszamegyek. – Mégis megve-szem azt a szobrot – mondom az árusnak. – Nem eladó – kapom a választ, és csak állok ott bambán, mint azok, akik éppen most fedezik fel, hogy meg-lopták őket.

Azóta is sokat gondolok arra a faragványra. Itt áll a szobában, néha áthelyezem egyik helyről a másik-ra – gondolatban. Azt hiszem, mégis a legjobb he-lyet találta meg magának azzal, hogy nem repült ha-za velem a bőröndömben. Sokkal jobb helyet talált magának a szívemben

S még egy szoborról, még előbből. Kis szob-rok csontból a pekingi utcán, az Ég templománál, sok-sok egymás mellett. Az egyik megállít, rám mosolyog, így vonzza oda a tekintetem. Egyértel-mű, hogy hozzám kéredzkedik, én már nem tehetek mást, mint hogy magamhoz veszem. – Mutathatók mást is – szól az árus, de intek, hogy köszönöm, nem. A taoista pap a kobrájával, a barackjával és azzal a mindeniséget tükröző nyugodt mosolyával már rám talált. Még nem tudom, hogy a kis golyó a kezében mi is, csak jóval később látom meg, hogy a golyó az barack, és fedezem fel, hogy a bot az egy kobra.

Sokszor nem is vesszük észre, amikor megtörté-nik, hogy egy hétköznapi eseményen át mit üzen az

élet. Két szobor a piacon. Felkínál valamit, ami mellett elmegyünk, és letesszük a vokszunk egy másiknál. Mert sohasem a nagy események harangzúgasában vagy az összeomlás pillanatában hagyunk el keresztutakat, az élet jelentéktelennek tűnő sok-sok apró lépésében már benne van, hogy az útelágazásnál merre kanyarodunk. Légy résen, még az utolsó lépésnél is meggondolhatod magad, de amiért már kinyújtod kezedet, azt megkapod, és pontosan azt, amiért nyúltál, s mindennek több oldala van.

PEKING

A pekingi repülőtéren

Kilépek a gépből. Az áprilisi szellő belekap kendőmbé, és arcom elé fújja. Kínai selyem, még születésem előttről. A tavaszi napfény gyengéden végigsimítja arcom, langyos csókkal illet. A szemem előtt csupán a poros kifutópályák, semmi kézzelfogható romantika nincs a közelben. Mégis melegség önt el, olyan, mint mikor egy hosszú útról hazatérsz és tüdőd beszívja az ismerős levegőt. Lelépek a földre, és már tudom, hogy hazaérkeztem, az a kis porfelhő újra köszönt engem.

Pedig nem készülttem erre, meglepetés volt, egyszeri, máig nem ismétlődő.

A sanghaji szobrászfiú

A Nyári Palota előtt, a pénztárnál kérem a belépőjegyet. A jegyárus szenvtelen arccal adja ki a kis ablakon át a visszajáróval együtt. Nyúlok érte, de egy kéz finoman a kezemhez ér és megállítja. Elhangzik pár pattogó mondat a jóképű fiú és a pénztáros között, a visszajáró pedig megduplázdik. Ji bemutatkozik, és bemutatja öccsét is. Sanghajból jöttek tanulmányútra Pekingbe, most végzett a Művészeti Főiskolán. Udvariasan megkérdezi, hogy lehet-e a kísérőm, mesélne a palotáról, jól ismeri történeteit, és készítene rólam pár fényképet. Beleegyezem örömmel, Ji pedig mesálni kezd. Visszarepülünk az

időben, és az egyes palotarészekenél el is játssza az előadott történeteket. Lesi minden rezdülésemet, és minden kis nevetés után mosolyogva kihúzza magát, olyan, mint egy oroszlán, mikor kölykeivel játszik: látjátok, ez vagyok én, hagyom, hogy szórakozzatok. Nagyon figyel, ritka lehetőség, mint mondja, hogy egy európai nővel cseréljen gondolatokat. Sokat kérdez a szokásainkról, és büszkén meséli élettervét. Öccse alárendelt szerepet játszik mellette, viheti a fényképezőgépet és hallgathatja beszélgetésünk. A második tekercset lövi el rólam, én meg már bánom, hogy nem egy másik sálat vettetem, és a sminkelés is elmaradt.

A palota sokszínűségét lehetetlen leírni, csak pár kiragadott kattintással tudom érzékeltetni a fényűzést és pompát, melyet itt teremtettek. A Csing-dinasztia nyári rezidenciájaként épült a dombokkal körülvett tavak köré. Bejáratát, mint általában minden jelentős kínai épületét, két kőoroszlán őrzi, egy hím és egy nőstény. A hím mancsa alatt a teljeség jelképe, egy golyóbis pihen, míg a nőstény egy kisoroszlánt védelmez. A fényűző életmódot jelzik a mesterségesen létrehozott tavak, a kikötőjében horgonyzó, márványból faragott hajó, a tó fölött kecsesen átívelő, tizenhét lyukú híd, a színesen dekorált pagodák és templomok hosszú sora, a császári színházak és a megejtően szép, hétszázhuszonnycsövök métere hosszan elnyúló nyári folyosó. E fából épült, tetővel fedett sétatér a kínai népmesékből, a régi kínai életből vett jelenetekkel van telefestve. Kicsiny, részletgazdag rajzait a mennyezeten és az oszlopo-

kon napokig lehetne tanulmányozni és csodálni. A kert ösvényeire magnóliafák borulnak.

A hosszú séta után felajánlom Jinek, hogy jöjjenek velem taxival, elviszem őket a szállásukig. Szabadkozik, hogy messze lesz, de én ragaszkodom. Ahogy haladunk a város sűrűjében, a jelen és a múlt olyan közelségben és kontraszttal csap át egymáson, hogy szédülök bele. A biciklisták centiméterekre kerekeznék mellettünk, de egy kanyar után már az öt-hat sávos út szélére szorulnak. A felhőkarcolók a szemünk láttára nőnek ki a földből, ha visszanézünk a hátsó ablakon, egy emeettel már magasabbak. Gomba módra, telepszerűen „termeszlik” őket. Peking félelmetes a méreteivel, egész terjedelmével, tömegével nehezedik rám, és pulzálása sokkoló. A főutakról letérve a keresztutcákban épphogy elfér az autó, minden oldalon magas falak állnak. Körbeveszik a lakóközösségeket, amelyekben az udvar körül négy oldalon sorakoznak teljes családok számára a szobák, az udvar a közös konyha, és előfordul, hogy egy latrinát használ egy egész utca. A sugárutak mögött ilyen házsorok terebélyesenek kerületnyi méretben. Ha a város utcáinak hosszát összeadjuk, állítólag a Nagy Fal hosszát is eléri. Rohamosan csökken azonban a labirintus mérete, mert a 2008-as olimpiára modern lakónegyedeket hoznak létre a helyükön, így folyamatos a „kitelepítés.

Megérkezünk Ji szállásához. A sofőr hirtelen éktelen jajongásba kezd – a szobrászfiú fordít –, hogy megfájdult a feje, szálljunk ki mindannyian, azt mondja, így nem tud tovább vezetni. Kiabál rám is, én legalábbis annak veszem a hangos jajveszékelé-

sét. Rémülten és egy naháttal nézem a pocsék színeszi alakítást. Elveszettnek érzem magam Pekingben. A reakciók szokatlanok, mert nem ismerős a mimika, nincs meg az a metakommunikációs kapcsolat, amely megvan egy európaival, még akkor is, ha nem beszélem a nyelvét. Számomra itt semmi nincs az arcára írva a szembejövőnek, bensőm nem kaptámpontokat, így állandó készenlétben áll egy váratlan mozdulatra, nagyon ősi ösztönök kezdenek mozogni. Ez az állandó készenlét pedig fárasztó. Angoltudásom is csak a város szórványos területein ér valamit. Egyébiránt nálam van a szálloda kártyája, az egyik oldalán angol, a másikon kínai felirattal a cím, telefonszám. Egyszer szálllok buszra egy kül-városnak tetsző helyen valami hirtelen jött ötletből, de egy megálló műlva le kell hogy lépjek, mert sokkol a látvány. Utóbb rájövök, hogy egy gyári munkásokat szállító buszra tévedhettem fel. Rózsaszín tavaszi kabátomban idegen testként állok az egyforma világosszürke kabátos, sapkás és nadrágos, fásult tekintetű, mosolytalan emberek között. A két megálló között majdnem felkiáltok, hogy segítség, álljon meg, mert azonnal le akarok szállni. Nem felejtem el azt a buszt, Orwell fojtogató falanszterét.

De még mielőtt továbbbindulnék, Ji szól, hogy várjak, mutatni szeretne valamit. A szállás nyitott ajtaján át látom az emeletes ágyakat a kis helyiségen, ahol nem szobát, hanem ágyat lehet bérálni, és újra felméri a város nagyságrendjét, ahol több mint egy egész Magyarországnyi ember éli minden napjait.

Ji egy szobrairól szóló fényképalbummal tér vissza. Kinyitja, belenézek, és úgy érzem, ma már nem tudom tovább kapkodni a fejem amiatt, hogy már megint változik a kép. Modern szobrok, melyek akár a barcelonai köztereken is állhatnának.

Elképzéseink foglyai vagyunk, túl sok az idea és a festett kép, melyet magunknak rajzolunk, és minden át kell satíroznunk egy kicsit, ha valamilyen új részlet előbukkan. Ahelyett, hogy eleve megengednénk, hogy lehet ilyen is és olyan is, vagyis mindenkor egyszerre. Minél több lehetőséget tudok beleláttni egy dologba, egy emberbe, annál kevesebb különbsséget fedezek fel, a kontrasztok elkezdenek elmosódni, és közelebb leszek a dolog vagy ember egészéhez. Ne fosszuk meg magunkat a megismerés lehetőségétől azzal, hogy kijelentjük, valami ilyen vagy olyan. Ezáltal megmerevedik a kép, és mi is megmerevedhetünk úgy, hogy mozdulni sem bírunk az isiásztól.

Add meg a lehetőséget, hogy másmilyen is lehessen a másik ember, mint amit te képzelsz róla, egyébként mindenkitőket fogva tartod, és elveszed az esélyt nemcsak magadtól, hanem társadtól is, hogy megmutathassa minden oldalát, és megismérhesd. Duplán véted el a célt.

A Tiltott Város környékén

A XV. században vonalzával tervezett Tiltott Város huszonnégy császárnak adott otthont. Központi tengelyére építették rá az Ég templomát, a mauzóleumokat, és a császári épületeket tökéletes szimmet-

riában. A régi Kína a mennyei birodalom földi másá volt, melynek középpontjában állott a főváros, annak közepén pedig a császári palota. Egyenes főutak kiindulópontja a négy égtáj felé. A Mennyei Béke Kapuja, vagyis a Tiananmen tér felőli déli főbejárata, a Vu men, azaz Meridián kapu volt a Ming- és Csing-korban a palota bejárata. A kapubástyán tartottak nagy ünnepségeket a régmúltban, és 1949-ben a Kínai Népköztársaság megalapításának ceremóniájához is helyszínül szolgált. A falon belül, az Aranyvíz hídról lelépve a csarnokok, épületek, kapuk nevében visszaköszönnek a taoizmus, konfucianizmus és buddhizmus kulcssqlavai, a harmónia, a tisztaság, az egység és a békesség. Példaként, a Teljes Harmónia csarnokában áll a császári trón. Tíz méter magas falai mögött 1991-ig, az utolsó, a mandzu dinaszcia bukásáig elszigetelten uralkodtak a császárok. A terjedelmes területnek érzékelt császári negyed valójában igencsak szűk életteret jelentett, ha belegondolunk, hogy egy teljes élethossz fő tartózkodási helyszíne volt. Igaz, a területe jóval nagyobb volt a mai, fallal övezett városénál. Hozzá tartozott a Tiananmen tér egy része, a fölötté elterülő ún. Szén-domb és a tavak vidéke. Az elszigeteltség sokszor kényszerlakhelyet is jelentett, valóságos fogásot, de számos esetben előfordult, hogy úgy elkönyelmesedtek az uralkodók, hogy a kormányzást a korrupt eunuchokra bízták, maguk pedig a háremekben töltötték napjaikat. A szűken vett császárvárosban megtekinthetjük a csarnokokat, a kőből és márványból díszesen faragott összekötő utakat, a lakóépületeket, parkokat, a császár használati tárgya-

it. Gazdag kínálatát nyújtja egy történelmi hosszban mérve csak pillanatokkal ezelőtt letűnt kor emlékeinek. A Tiananmen tér, a világ legnagyobb tere áll a Tiltott Város déli főbejáratánál. Ott jártamkor hatalmas digitális óra mutatta, hogy mennyi idő van még hátra Hongkong Kínához való 1997. július 1-jei visszacsatolásáig. A visszaszámítás 817 napot, másodpercben 70 milliót jelzett ki. Az Országos Népi Gyűlés, azaz a parlament épülete foglalja el a tér egyik oldalát. Vacsorameghívást kaptunk az ötezer személyt befogadó bankett-termébe. Amikor megérkezem a bejáratához, bal kéz felől előttem a Tiltott Város falához illeszkedő, sárga cseréptetejű tribün (kapubástya) áll Mao Ce-tung arcképével, jobbra a hatalmas tér, a kettőt elválasztó műúton biciklisták százai kerekeznek, az autóforgalom most gyerebb. Kedvesen fogadnak a bejárathoz, de alaposan ellenőrzik a meghívómat, és felkísérnek az emeleti grandiózus terembe. A nemzetközi vendégsereg betölti a helyiséget. A köszöntőbeszédek után igazi kínai vendéglátásban lesz részünk. A középen forgó nyolcszemélyes asztalokra egymás után kerülnek fel az ínyencségek. A tizedik fogás után már nem is kísérletezem, hogy egyfolytában arról kérdezgessek, mi micsoda. A főfogásokat követi a leves, majd az édességeket szolgálják fel, és egy dalos népitáncbemutatóval zárul az est.

Időutazást teszek még napközben, taxiban ülve, amikor elhaladok a Tiltott Város mellett. A rozsdavörösen elnyúló fal mentén borbélyok gyakorolják mesterségüket. A szabad ég alatt kis zsámolyra ültetik vendégeiket, és hosszú fehér köpenyükben a járó-

kelők és autósok szeme láttára szőrtelenítenek hagyományos borotvakésekkel. Olyan elegánsan mozog a borbélyok hosszú sora, mintha csak egy drága szalonban szolgálnák ki az urakat. Érdekes kontraszt ismét az autóforgalommal körülvett szabadtéri fodrászüzletek kerülete. Azt hinnénk, hogy egy olyan szakma virágzik a császári falak mellett, mely nem vett róla tudomást, hogy lebontották a feje fölül az üzletet, elvitték a szerszámaikat, és csak az az egy maradt, amelyet éppen a kezében tart. Pedig nincs így, a kínai borbélyok nem szalonokban dolgoznak. Tamási Áron Ábel az országban című regényéből a fogorvosra hasonlítanak, aki útitáskájában viszi a rendelőjét, a vasúti kocsik között páciensek után kutatva. Ezt a világot hozza vissza számunkra, európaiak számára e pekingi utcarészlet. Kínában azonban ez nem egy filmforgatás jelenete, hanem egy ōsidők óta gyakorolt mesterség fennmaradása. Emlékek tolulnak fel, nagyanyám falujából a cipész, illetve gyerrekrom öreg cipész bácsija a fővárosban, az iskolámnál, ahová rendszeresen vittem sarkaltatni a lábbelimet, mert állítólag úgy jártam, mint egy katona-tiszt, a legvastagabb sarkat is lekoptattam egy idény alatt. Az öreg kaptafán javított cipőimet legfeljebb a divat sodorta tova, Rému sz bácsi minden gondosan újjávarázsolta cipői elnyűhetetlennek bizonyultak. Már nem találkozom Rému sz bácsival sem, és a falusi cipésszel sem. Üzlethálózatok gyorsszervizében lemondóan nyújtják vissza a javítanivalót, mondván, már nem érdemes foglalkozni vele.

Az operában, egy sörözőben és egy karaokebárban

A nemzetközi kiállításon segítségünkre van egy magyar fiú. Péter negyedéves a pekingi műszaki egyetemen, kiválóan beszél kínaiul, és már könnyen eligazodik a főváros sűrűjében. Együtt megyünk az opera-előadásra.

A hagyományos kínai színjátszás nehezen megközelíthető a más kultúrkörben élők számára. Péter folyamatos interpretációja nélkül egy kukkot sem értettem volna az operából. Egy kis alapismerettel azonban könnyen követhetővé válik az előadás. Operaáriákból, érdekesen artikulált dialógusokból, pantomimszerű mimikából és akrobatikus csatajelenetekből, táncokból áll. Kevés díszletet használ, az is eléggé szimbolikus, és szintén kevés hangszert, például csattogtatókat, dobot. A szereplő karakterére vall, hogy áriát énekel, beszél vagy pantomimet ad elő. Négyfélé alapszerep létezik: a férfié, a nőé, a festett arcoké és a bohócé. Az alapszerepeken belül az arcfestés és a színes sárkányokkal, főnixmadarakkal gazdag hímzett jelmezek mintázata is mutatja, hogy az ártatlan fiatal lány vagy az amazon lépett színre. Az idős hölgynek festetlen az arca, az idős férfit szakáll jelöli. A pozitív hős arcán sok a piros, a negatívén pedig a fehér. Kétségtelen, hogy az előadás leglátványosabb részei a teljes harci díszben előadott akrobatikus epizódok. minden meseszerű, hiszen a hagyományos kínai opera nyolcszáz éves múltra tekint vissza, a pekingi ág százötven éve fejlődött önállóvá. Évszázados tündérmeséket, mí-

toszokat visznek színre. Az előadásban szerepelnek szellemek, majomkirály, buddhista papok, sőt maga Buddha is megjelenhet nagy, aranyra festett ábrázattal, hatalmas aranyfülekkel. Mennyországi és pokolbeli lények, sárkányok népesítik be a színpadot.

A színház után bevetjük magunkat a kevésbé kivilágított, távolabb eső helyekre. Szakmámból adódóan feltérképezzük, hogy mit fogyaszt a lakosság egy kiskocsmában, a fiatalabb generáció a különböző bárakban. Közbevetem, hogy személyes ismeretség és ajánlás nélkül nem jutunk messzire ezen a piacon. A nagy nehezen megszerzett pekingi telefonkönyv másfél centiméter vastag volt az akkor tizenkétmilliós lélekszámra. Összehasonlításként, a budapesti telefonkönyv, a nem kevés titkosított hívószám mellett is, hat-hét centire rúg. Szakmai ún. Arany oldaláról pedig nem is álmodozhattam, mert egyszerűen nincs nyilvántartás, a hivatalok száma beláthatlanul nagy, kiismerhetetlen kapcsolatrendszerrel.

Belépünk a kocsmába, vagyis egy kínai család otthonába, ugyanis az családi vállalkozásként zárásig sörözöként üzemel. Feltehetően egy nagyobb helyiségből áll a lakás, és a család holmija az elfüggönyözött hátsó részbe került. Az utca felőli front asztalokkal teli, kínai szokás szerint abrosz nélkül, egyszerű székekkel. A pálinkát nem merem megkóstolni, de a sör egész jó minőségű. A kínaiak többsége ha nem otthon, akkor hasonló helyen étkezik. Napközben és délidőben ellepik az utcákat a mozgó konyhák is. A kerekess kocsikon rajta van a tűzhely, a tárolóedények és az előkészítő pult.

A karaokebár úgy néz ki, mint egy európai szórakozóhely. Villódzó fények, emeletes táncparketek, tömeg, hangos zene, időnként nem teljesen profi dalbetétekkel.

Mit számít egy emberélet?

Átlátogatok egy másik szállóba a magyar csoport egy részéhez. A recepción üzenetet hagyok, és táskahámban kotorászva megyek kifelé. Felpillantva látom a szálló előtt álló portást, és teljes erővel neki-megyek a tisztára mosott, láthatatlan üvegajtónak. Szemüvegem belefúródik a szemöldökömbe és felhasítja Végigfolyik arcomon a vér, igencsak meglepődöm. Újra kotorászom a táskahámban, kiveszek egy papír zsebkendőt, és visszafordulok a portához felűnő piros pöttyöket hagyva magam mögött. Kérem, hívjon egy taxit – szólok oda. A recepciós rám néz, és értetlenül válaszol: kint állnak a szálloda előtt, miközben szeme sem rebben arcom tűzpiros vonalvezetésén. Megfordulok, elmegyek a portás mellett, aki nagyon köszön, és beszállok egy várakozó taxiba, mutatom a címet. Fütyörészük a részvétlen disznó, én pedig gyűjtöm a kezemben, mint egy véredényben, az elhasznált zsebkendőket. Végre eláll a vérzés, letörölgetem a fejem. Úgy lépek be a szállodaajtón, mint aki éppen most végzett a bankban a teljes személyzettel, kezem, ruhám a vérfoltos bizonyíték. Szó nélkül, közönyösen nyújtják a kulcsot.

Másnap reggelre teljesen belül a jobb szemhéjam, fel a szemöldökömig. Hasonló, lila sminket teszek a bal felemre is, jó hangsúlyosat, a hetvenes

évek stílusában. Ma aztán jól megtévesztem a Keletet az európai trendről – gondolom, és így megyek a sajtófogadásra.

A Nagy Fal

A Nagy Fal az első építmény, amelyet a repülőgépről meglátok Kínából. A világossárga kígyó nagy kanarokkal jelöli ki a kopár hegyek gerincét. Még egy hónap, és virágba borul a hegyoldal. A pilóta megdönti a repülőgépet jobbra-balra a szébb látványért. Hullámzunk, a levegőben követve a fal fordulatait. E hullámvason érkezünk meg Peking fölé.

Legközelebb busszal indulunk felé a fővárosból. Az út mentén előtűnő falrészletek alig fél méterre magasodnak csak ki a földből. A többméteres falat betemette az évszázadok pora. A több mint hat-ezer kilométer hosszan elnyúló erődítmény ma sok helyen megadja magát már a növényvilágnak is, fák kúsznak fel rá, még a fű is meghódítja csúcsait. Nem így volt ez az i. e. VII. században, építése kezdetén. Több százezren dolgoztak a védőrendszer felépítésén a nomád törzsek, úgymint a japánok és a hunok betörése ellen. A ma látható hosszát a Ming-dinasztia (1368–1644) alatt érte el. Jól felszerelt lő- és őrtornyok ékelődnek a lőrésekkel szabdalt falszakaszokba. Fény- és hangjelzésekkel adtak hírt egymásnak a tornyok, az űsi telefonvonalaik kapcsolótáblái vagy átváltszótornyai. Nem tudom, másodpercenként hány kilobyte-os sebességgel érkeztek és indultak útnak a hírek, de a korabeli leírások alapján feltételezhető, hogy leköröztek a kezdeti számítógé-

pek teljesítményét. Badalingba érve már majd' minden láttam, amit a Nagy Falból Pekingnél érdemes megtekinteni. Az idegenforgalmi bejárat teljesen helyreállított része a kanyargó téglasoroknak. A rengeteg szuvenírárus, és mindaz, ami egy ilyen helyen a turisták fogadására épül, mindig ellop a varázslatból valamit. Ezért szeretem jobban az összetört kan-csódarabot a tökéletesen rekonstruált ép edénynél. minden tárgy magába szív készítőjéből, majd használójából valamennyit, és ezt hosszú időn keresztül sugározni képes. Beleivódik a föld ereje is a hosszú kapcsolat alatt. A régmúlt emlékei feltöltődtek a környezetük által, és ezzel gazdagabbak, mint a futószalagról éppen csak lepottyant vadonatúj eszközök. Régi és új kiegészítő párok, hiszen én sem vágnék szívesen kenyeret kicsorbult élű, rozsdás tőrrel. Badalingba érdemes elutazni az élményért, hogy ráléphessek és sétálhassak azon az emberi kéz alkotta építményen, mely a Holdról is látható.

Kezem a szemem fölé emelem, és lekacsintok az itt maradt hun lelkeknak a túloldalra. Talán ük-ük-aköön-szüleim helyett most én tehetem ki a győzelmi zászlót: bevettem a Nagy Falat! Ám nem tudni, hányfélé vér keveredett bennem az évezredek során, mert egy másik felmenőm azonnal fejbe is kólint: Mit csinálsz, hisz én építettem, védd a falat ellenükben!

Ezennel őseim közt a falat lebontom, a harci nyílvesszőket kettétöröm, és az őtoronyból vigyázom a békét.

Lámatemplom - az örök harmónia pálotája

Megtorpanok az egyik udvarában. A járda szélén ül az idős láma, tőlem úgy öt-hét méterre. Egyenesen vinne tovább az út, de nem tudok belépni erőterébe. A láma nyugodt tekintettel, középpontjában pihen az úton. Ránézek az arcára. Nem szomorú és nem vidám. Alázata a minden ségebe emeli, harmóniában áll önmagával. Erőit az ég felé viszi, melyek így megsokszorozódnak, és sérthetetlen lesz tisztsága. Óvatosan jobbra fordulok, és félkörívben tesznek egy kitérőt.

Szavak nélkül tanítottak itt.

A kamasz

A pekingi kamasz felhúzott orral kérdezi:

- Honnan jött?
 - Magyarországról.
 - Hol van az az ország? – sose hallott róla.
 - Közép-Európában.
 - Hányan élnek abban az országban, és milyen népek?
 - 10 millió magyar.
 - 10 millió magyar, hmm... és saját országuk van, még nem hódította meg magukat senki... és milyen nyelven beszélnek?
 - Magyarul.
 - Magyarul? Maguk 10 millióan vannak, és még a saját nyelvüket beszélik?
- De a válaszra nem kíváncsi, és másfelé fordul.

Peking robban, és szilánkjai messzire repülnek.

KAMAKURA

Cseresznyevirágzás

Festmény. Közel az origóhoz, az ébredés friss lehetével.

Parfüm. Az üdeség lágy érintése, finom, alig érezhető homeopátiás szer.

Gondtalanság. Kék ég, babaillat, éteri tisztaság.

Tükör a tó. A föléje boruló ágak rózsaszín ruhájú géssék hajlongása.

A gésák fiatal bőrük illatos selymét hullajtják rá.

A szirmok tengere rajta mozdulatlan, elfedi a mélységet.

A felszínen járunk, most indultunk. minden lehetőség rajta van a vászon.

Méhek jönnek, s velük megmozdul az ág. Erre a lökésre vártak a körhinták.

Elindulnak nyugvópontjukból körbe, s fölfelé.

A lányok hátravetett fejjel, harsány nevetéssel kísérik röptét.

Az anya a bölcsőhöz lép, s a Tündék elrepülnek.

Beköszöntött és hódított a tavasz. Előkészült a nászra.

A Fuji-filmre vetített mű címe: Cseresznyevirágzás Japánban. Festette az ég 1996 áprilisában.

Cseresznyevirágzás Japánban

Sinto - az istenek útja

A szertartás első mozzanata:

Lelépek a körhintáról, és a forrásnál egy kimonót terítek eléd. Hullámzik a selyem, mielőtt földet ér, és dús mintája életre kél.

A szivárvány színeiből, a vízből és a formátlan anyagból kipattan a Menny és a Föld. Az őseredeti rend önmagából létrejött, és kamikkal népesül be a virágos rét.

Ég atyja és Föld anyja gyermeké, Amaterasu napistennő felrepül a Mennybe, a többi istenség, jók és pusztítók, sziklahasadékba, faodúba, barlangok mélyére, a szelet meglovagolva, a fű harmatába, az esőcseppebe, egy villámlásba, ravasz állatokba, az ősanya szellemébe visszavonul. A tisztálkodás végére benépesül a panteon.

A szertartás második mozzanata – ima:

Az öröközöld ligetben átlépek a szent kapun, és a szentélyben imámmal segítségül hívlak és kiengeszítellek benneteket. Áldást kérek tőletek, segítő kamik, és ajándékaimmal távol tartalak benneteket, ártó kamik. Kettőtök létezése a haladás és a változás lehetősége. Tisztán és harmóniában törekszem elni veletek. Fudzsi-jama isten és a Pilis dobogó kövei erősítsék szívem.

Ünnepség:

Amaterasu szentélyét a férfiak a vállukra veszik, és hullámzó táncot járva vonulnak a toriin, a szent kapun át belépve végig a főutcán. A faragott, aranyozott oltár szalagokkal, óriási bojtokkal, piros és arany-lila kötélfonatokkal, feliratos lampionokkal ékes. Virágokkal és szalagokkal feldíszített az ut-

ca. Szimbolikus jelekkel telerajzolt öltözetükkel színpompás felvonulás a férfiak rituális tánca. Több oltár is utazik. A hordozható szentélyek rúdjaira többen kapaszkodnak, mint ahányan azt egyenesen vinni tudnák, így az oltár imbolyogva, csilingelve halad előre. Amaterasu aranykakasa ül az oltártetőn. Ébresztő szavára a napistennő eltolja a követ barlangja elől, és az eléje tartott tükrőbe nézve ismét visszatér az égre.

A zen rövid története

A zen a mahajána buddhizmusból fejlődött ki. Számos más bódhiszattvát (Japánban boszacut) is elismer Gautama Buddhán kívül, és azt vallja, hogy az önmagunkban kifejlesztett erő mellett segítségül hívhatjuk ezen szellemek segítő erejét is a megvilágosodáshoz. Alkalmazkodóképessége és liberalizmusa révén terjedt el, magába olvasztva a hindu kulturális hatásokat és konfuciánus elemeket. Így él ma is más archaikus vallások mellett, mint például a sintó, egyesítve isteneiket. A zen Kínából, egy saolin kolostorból indult útjára, ahol egy Bódhidharma nevű szerzetes egy csupasz falat nézve kilenc évig meditált. Több bölcs is átvette a csendes szemlélődés eme technikáját, de a VII. században élő Hujneng lett minden további zen iskola alapítója. Hirten megvilágosodást elősegítő gyakorlatokat fejlesztett ki, az irracionalitást szabadjára engedőeket, melyek fölötte állnak az ésszerűnek. Hakuin Ekako mestter fejlesztette ki a zen egyik leghíresebb gyakorlatát, a találós kérdéseken történő elmélkedést. Van

egy állítás, de amikor áttennénk a gyakorlatba, ki-derül, hogy ellentmondás, ún. kóan. Erre nem számít az ember, feltámad benne a kétély, és így jut el egy intuitív felismeréshez, a megvilágosodás transz-cendens birodalmába. Néha heteken, hónapokon ke-resztül összpontosít a tanítvány egy fejtörők kérdés megfejtésére. A lelkigyakorlatok mellett ugyanolyan jelentőségű a lótuszülés meditációs testtartása. A kolostori hagyományokra épülő zen a XII. században jelent meg Japánban, és két jelentősebb szektát hí-vott életre, a rindzai és a szótó iskolát. Eisai budd-hista pap Lin-csi filozófiáját tanulmányozva és kínai látogatásait követően először Kiotóban, majd Kamakurában megalapította a rindzai zen szektát. Ka-makurában ebben az időszakban szerveződött egy új katonai rend, a szamurájok közössége, melynek megfelelt a zen bölcselét jellemformáló erkölcsi, eti-kai tanítása. A szótó a szélesebb tömegeket szólította meg. Meditációs technikája a hosszú ideig elnyújtott és nehéz testtartásokkal gyakorolt ún. zazen.

A zenben az igazság azt jelenti, hogy a valóságot olyannak látjuk, amilyen, minden belemagyarázás nélkül. Az ég kék, a fű zöld. Három részből áll az ál-lítása, melyből az első kettő tagadja a valóságot. Az első, hogy a forma üresség. A második, hogy nincs üresség és nincs forma, a harmadik pedig, hogy az üresség az üresség. A cél a Buddha-természet elérése, a teljes megvilágosodás, a szatori. A minden-ség gel való egylényegűség, amikor megszabadulunk a szeretet és a gyűlölet torzító hatásától. A minden-ség azok előtt tárul fel, akik az univerzum értelmé-be bele tudják illeszteni saját létezésük értelmét.

Részlet Dógen zen mester *Fukanzazengi* (A zazen elveinek általános kifejtése) című munkájából:

„... semmibe se avatkozzatok bele, és hagyjatok fel minden üggyel. Ne gondoljatok jót, vagy rosszat. Ne helyeseljetek, és ne utasítsatok el. Szüntessétek meg a tudatos elme műveleteit, ne latolgassatok, ne formáljatok véleményt. Ne tervezzétek, hogy Buddhák lesztek...”

Kóan - Az aranyhal meséje

Mögöttem a patakban az aranyhalak az áramlással úsznak. – Vissza miért fordulnék – szól ki az egyik. – A folyó így is fölfelé visz, s az Andromédát elhagyva hazatérek vele. Megfordul egy másik az Alrisánál. – Még tisztulnom kell a korsó kiömlő vízénél. A megtörténteket újra átélem, és a Pegazussal együtt szárnyalok. Rálátok szeretet-erőimre, s ikráim megváltóként leteszem eléd.

Elfordulok a faltól, de a patakban csak egy halat látok. A meditációnak vége.

Hát azt hiszed, hogy mindenre megkapod
a választ?

Eredj, és találd meg magad.

A ráció gúzsba köt, keresd, de ne akard a
megoldást.

Ha elengeded, a kérdés vitorlát bont, és ki-
köt a válasz.

Íme az én megfejtésem, de te csak eredj,
lusta tanuló!

Vasakaratú küzdőszellem, azt mondják, erős személyiség. Csendes, befogadó, ma úgy mondják, gyenge jellem. Messze még a cél, vasakarat mégis megtörök, a küzdő a felkavart hullámokon elbukik, mert ereje csupán sérült egója halványuló visszfénye. A befogadó ereje végtelen, észrevétlen úszik a nyugodt, sima vizű tengeren. Egy a szigetekkel, az óceán mélyével, az esőcseppel. Nem törekszik célt érni, mert már rég az Egyben, az Egységen él.

Zen kolostorok

A Minamoto-ház a szamurájokra támaszkodva fokozatosan félreállította a császárt, és 1192-től megkezdődött a sógunátusok hét évszázadig tartó korszaka. Kamakura-korszaknak nevezik a hét évszázad első 141 évét. Ezt követően más-más családok hosszabb-rövidebb időre magukhoz ragadva a hatalmat új sógunátusokat alapítottak, először a császárvárosban, Kiotóban, később az ország más vidékeire helyezték át a fővárost. A sógunátusok alatt az addig főleg a művészleteknek hódoló császári kormányzás helyébe katonásabb erkölcsi felfogás lépett.

A zen buddhizmus épen maradt építészeti alkotásainak egyike az Engakudzsi-templom. Az 1282-ben alapított templomegyüttes Kamakura egyik leghíresebb kolostora, művészien elrendezett épületcsoportjainak köszönhetően. A kínai színezett kapuktól eltérően a zen kolostorok bejáratát festetlen, de jelképekkel sűrűn átszűtt domborművek jellemzik. Jellegében a székely kapukhoz hasonlít, de magasabb és méretesebb is. A kétszintes faragott ka-

puépítményen belépve az utat gondosan rendezett kertek övezik. Mint minden művészien megtervezett zen kert, arra vár, hogy megfejtsük titkait. Sziklák, hullámfodrosan elgereblyézett kavicsok, kövek, homok, mohák, füvek, cserjék, vízmedencék, szigetek, hidak, pavilonok, tavak, ösvények, lépőkövek, vízesések. Céljuk, hogy szimbolikus szavakkal fejezzék ki a természetet, segítenek, hogy annak mélységére összpontosítsunk.

Nevezetes épülete a Buddha szent fogát őrző csarnok, a Sariden. A Kamakura-korszak szimbolikus templomharangja az ohgane. A kínai és japán harangoknak nincsen nyelvük, kongatásuk kívülről történik. A fából épült „magaslesen”, a tetőre fügesztett harang mellett nagy farúd is függ vízszintesen, mellyel oldalról ütik meg a szent hangszert. A lélek templomának építészeti harmóniája mélységes békét teremt az elme számára. Ma is szerveznek a templom területén zen kurzusokat, és gyakorlják a zen művészeteiket.

A zen a művészeteiket a meditációs technika segítőinek tartja azáltal, hogy a művészeti munkát és cselekvést szigorú összpontosítás és szertartásos viselkedés hatja át. A teakészítést, a tintafestést, az ikebanát, a tájkertészetet, a harcművészeteiket átitatja az ezotéria szellemisége. A természet szeretete a japán életvitel minden területén megmutatkozik, és áthat minden művészeti ágat is.

Zen íjászgyakorlat

Mikor céloddal eggyé válsz, kezed elengedi a megfeszített íjat, és együtt repülsz a nyílvesszővel a középpontba.

A Nagy Buddha

A Kamakura-kor a japán szobrászat aranykora. A Végtelen Fény Buddhája először fából készült, de egy vihar hamarosan tönkretette. Ekkor bronzba öntötték Daibucut, a Nagy Buddhát, és egy csarnokot építettek fölé. Azonban a védelméül szolgáló templomot is elsodorta a szökőár, ezért többé nem építették fel. A Buddha-alak monumentális méreteivel, kezét ölébe kulcsolva ül a szabadban ötszáz éve. Lábazata előtt kétoldalt bronz lótuszvirág nyílik. Tempoma az erdő és a díszkert, mely feléje vezet. A tempolomban éjjel a csillagok a gyertyák. Nappal a kő- és bronzlámpások észrevétlenül haloványak a természetes fénnyel ölelkező mester lábai előtt. A kerek dombok között az Örökkévalóság kapuja. Méretek megengedik, hogy belséjében lépcső vezessen fel a válláig, a hátán két kis ablakon lehet kitekinteni. Rétegesen öntötték bronzba, és a rétegeket később egymásra illesztették. A 760 évvel ezelőtt készült mestermunka egyetlen aszimmetriája, hogy bal füle hat centiméterrel rövidebb a jobb oldalinál.

A kamakurai Daibucu, azaz Nagy Buddha

A kamakurai Daibucu, azaz Nagy Buddha

A szerencse fája

A szerencse, a szerelem és a művészletek istennőjének barlangszentélyénél jósszalagot húzok egy fahengerből. Szerencsés papirost választottam, meg tartom a jóslatot. A kevésbé tetsző szöveget kapó vendégek a jóslatot felkötik egy fára. A fa ágain papírszalagok százait fújja a szél. Jupiter megengesztei testvéreit, s csípőjén békésen lengenek a beteljesületlen kéretlen levelek.

Aikido = a szeretet ereje

A Naprendszer legnagyobb ereje, a Plútó áll előttem. Az Oroszlán nyakán ül vadító nyakörve. Felfűzöm rá a múlt összes tanúját, és megrántom vele a szekér rúdját. Az Oroszlán szívénél az Uránusz villanó fényében csillagszekérré változik. A múlt szekerét előrehúzom, és a legmagasabb megújító erőt aratom. Egy jobb, igaz világról álmodom, érte a szeretet koronaékköveit a Földön szétszórom. Lábam alatt észrevétlen csillannak, de szívemben váratlan fényt gyújtanak. Lehajolnod érte fölösleges, a szikrázó drágakő kezedben kővé dermed, szívünkben lángol fel éltető ereje. Kiárado és befogadok, ben nem az érkezőt megforgatom, s mint bumerángot visszafordítom. A világ rajtam fogást nem talál, mert átengedem magamon, s köpenyét maga felé fordítom. Miért hasalsz előttem földhöz teremtve, mikor meghajolnék szeretet-erőid előtt?

Szumi-e köszöntő Tokióból

Ucsidától ünnepi köszöntő érkezik. A fekete tussal rajzolt tintafestményen egy daru száll az útján előrehaladó teknősbéka fölött. Egymásra néznek.

Sorsom éberen követik, s szerencsét hintenek elém, ha hírnökként a betűk szent titkait a Földnek átadom.

BANGKOK

SZINGAPÚR

TORONTÓ

Háromszor jártam Torontóban. Az első utazás volt egyben az első tengerentúli repülésem is. Az indulás izgalmát csak fokozta az elvárások magas mércéje és a szokatlanul rideg időjárás. Utam előtt egy héttel a mínusz húsz-huszonöt fokos hidegben megfagytak és szétrepedtek a kémények, sok tető sem bírta a hirtelen lezúduló havat és jeget. Poggyászomba a legmelegebb ruháimat csomagoltam.

Mint egy eszkimó érkezem meg a torontói reptérre, ahol gyönyörű, plusz tízfokos tavaszi napsütés fogad. Mire a szállodába érek, a fülem mögül, a lábuszaim közül, mindenhol csorog rólam a víz. Könnyedebb holmira nem tudom cserélni, így nyitott télikabátban, hajadonfött indulok neki a városnak. Járom a szaküzleteket, tárgyalok az ügynökünkkel. A pár napban nemigen jut idő városnézésre, csak késő este érek vissza a hotelbe. Pedig a Niagara a közelben nagyon vonzó célpont. Ezen a lehetőségen mélyázok a szálló forgóajtaján belépve, és mire kilépek a hallba, megvan a megoldás. Éjszakai kirándulásra megyek! A portán megkapom az exkluzív ajánlatot. A fehér limuzin a cilinderes sofőrrel egy óra múlva értem jöhét. Öröömöm rögtön lelohad a diszkréten elém tolta árajánlat láttán, de megkérdezem, más nem érdeklődött-e a program iránt. Egy angol házaspár szintén szeretne e huszadik századi hintóval vidékre hajtani. A portás összehozza a találkozót, majd az angolokkal közösen kibéreljük a kocsit. Éjszakára ismét megjön a tél, lehűl a levegő, és je-

ges hó csapkodja az autó szélvédőjét. Alig merek a vízesésnél a sötétben, a süvítő szélben kiszállni. Az orrommal pillanatok alatt elveszítem a kapcsolatot. Arcom is egyre merevebbé válik, de szememmel erősen kutatom a színes reflektorokkal megvilágított zuhatagot, hogy lássam már végre azt a víztömeget, mely óriási robajjal zuhog le valahol itt előtte. A Niagara jó része megfagyott az utóbbi hetek kemény időjárásának köszönhetően. A hatalmas jégtáblák mint zuhanyfüggönyök takarják el a mögöttük nagy hanggal spriccelő locsolófejeket. Nem elég, hogy esik a hó, a katlanból is száll fel ránk a jeges pára. Egyszerre gyönyörűek és rémisztőek a változó színekben játszó gerendányi és karhossznyi jégcsapok orgonasípjai, a morajlás és a ködből előbukkanó szürke frakkos, cilinderes sofőr alakja. A sétányon a fehér sötétségben majdnem összeütközöm az angolokkal, és már nem lepődnék meg egy sikolyon, valamint Sherlock Holmes bemutatkozásán. Ő vezeti a nyomozást, és megkér, hogy térjek vissza a szállodába, és ha nincs ellene kifogásom, a reggeli-nél feltenne pár kérdést. A nyomozás már másnap lezárul, a tettesek a csippeva indián őslakók, akik a dübörgő víz engesztelésére egy fiatal lányt dobtak a katlanba még sok száz évvel ezelőtt. Szelleme bolyongott aznap este a pároködben.

Miután üzleti ügyeim Londonba szólítanak, nem törődve a hóviharral, elindulok a repülőtérrre. Cammognak az autók, néha pörgünk egyet-egyet magunk körül. A terminálon megtudom, hogy több járatot is töröltek, de az én londoni gépem elindul, bár az indiai járat utasaival kiegészülve. Több mint egy-

órás késéssel végre beszállhatunk. Még nem tudom, mi vár rám. Hosszú télikabátomat bélésével kifelé gondosan összehajtogatom, és beteszem a kézipoggyásztartóba. Ekkor megjelenik a mumus. Kerekess kocsiját rádobja a kabátomra, jól be is gyűri vele, de nem szólok semmit. Pedig akkor kellett volna menekülőre fogni. Az intő jelet sajnos elengedtem magam mellett. Eljön a vacsoraidő, alig várom a forró teát. Amikor megkapom és a tálcámra helyezem, az előttem ülő mumus pihenni készül. Szónélkül megnyomja az ülése háttámláját hátradöntő gombot. A forró tea az öлемbe és a székem ülésére ömlik. Rezignáltan hátranéz, hogy mit sikítozom itt, és szónélkül visszafordul. Cserenadrág persze nincs a táskámban, türelmesen várnom kell, míg cukrosragacsosan megszárad rajtam. Tele van a gép, egy üres hely sincs, sehová nem tudok átülni. Az ülésemre kispárna kerül, de alatta szintén ragadós nedvesség marad. Éjszaka utazunk. Reggelre érünk az óceán túlpartjára, és csak késő délután indul tovább a gépem Budapestre. Eredeti tervem, hogy majd menet közben alszom, dugába dől. A bőröndöt Budapestig feladtam, ruhacserére Londonban nyílik először lehetőség. Ébren álmodozom egy frissítő fürdőről és egy száraz nadrágról. Kábán hallom a leszállást jelző kapitányi mondatokat, le sem hunytam a szemem. És a mumus újra akcióba lép. Kerekess kocsiját egy erős mozdulattal kirántja a csomagtartóból, és ezzel a vad indulattal kereszben végig is hasítja kabátom bélését. Már sírni sincs erőm, mint egy hajléktalan utazom be a városba, kabátom lifegő bélését felfogva, cuppogós, megkeményedett,

recsegő nadrággal. Felszabadító érzéssel fordulok vissza a Heathrow-ra az új nadrágban, korgó gyomrom most másodlagos tényező. Az újságosstandnál veszek egy tábla csokoládét, s mint aki sose evett, tömör pillanatok alatt magamba. Harminckét órája nem aludtam. A becsekkelésig még van annyi idő, hogy az olvadt csokit lemossam a kezemről. Könyökkel tudom megfogni a kabátom, repül utánam a bélés. Hirtelen ismerős hangot hallok, – Margit, Margit! – kiáltásokat, majd röviddel utána meglátom a cégtulajdonost, amint karját lengetve közeledik felém. Nyújtja előre kitárt karját, én dugom hátra a csokoládés kezem. Meghökkenve áll meg előttem, de gyorsan túlteszi magát bezárkózásomon. Vörösen, elcsigázva teszem rendbe magam a mosdóban. Együtt szállunk fel az édes otthon felé a cégvezetővel és a cégtulajdonossal. Valaki beszél belőlem az út eredményeiről, azt sem tudom, mit mond, én félájultan, lelassult reflexekkel, kipeckelt szemmel bámulok a semmibe. Késő este fordítom a kulcsot otthonom bejáratán. Pár perc még az ágyig, talán addig még kibírom, de ha nem kerülök oda rövid időn belül, biztos, hogy meghalok.

Másodszorra egy nemzetközi kiállításra érkezem. Leszállás közben, a városra történő ráhangolódás-ként nézem az Ontario-tó napsütötte, csillagok vízfelszínét, a rajta ringó vitorlásokat, jachtokat, kirándulóhajókat. A nagy zöld parkokat, ahonnan a mozi golflabda alakú épületét, innen, föntről nézve, akár egy ütővel ki is lehetne röpíteni az űrbe. Sci-fi vetítésekkel micsoda téma közeli előadást lehetne tartani odafönn. Az előadás végén pedig a mozi vissza-

pottyanna a földre. Ha telibe talál az ütés, akkor az *Utazás a föld középpontja felé* című Verne Gyula-regény élő bemutatója lenne programon. Elmosolyodom ötletemen, de azért lehet, hogy memoáromban szerepelni fog a golfverseny története *Münchhausen báró után szabadon* címmel.

A kiállítás előtt és után van egy kis szabad időm. Irány a Niagara nappal! A szeptemberi őszben égő-vörös juharfák szegélyezik az Ontario-tó nagy hajlatát. Skywaynek, Égi útnak nevezik ezt az útszakaszt, mert magasan ível át a tó fölött, mintha nyílvesszőt lőttek volna ki fölé. Nagy parkok, majorságok mellett suhanunk el, az ország gyümölcsöskertjébe érkezünk. A Kanada jelképéből, a juharlevélből készített mézédes juharszirup palacsintára öntve a legfinomabb. A juharfák szomszédságában jegenyefák levelei táncolnak az ágakon. Zöld, sárga, vörös és barna színek kavalkádja lobogja körbe az autóutat. A gyümölcsfarmok kis elárusító verandáinál, árudainál megéri megállni az ízletes, friss gyümölcsért. A stanecli körte olyan édes és ellenállhatatlan, hogy egyszerre megeszem. Az őszibarakkot félreteszem a következő pihenőig. Niagara-on-the-Lake Kanada élő skanzenje, azt mondják, a legszebb régi kisvárosa. Az 1800-as évek első felének paszellszínű házai sorakoznak egymás mellett a Király és a Királynő elnevezésű utcákban. A régi kórház, múzeum-patika, viktoriánus hotel, lekvárüzlet, óratorony, törvényházból avanzsált színház régimódi épületei között egy nagyra nőtt ékszerdobozban érzem magam. Óriások családja felejthette itt, ezen a gyönyörű természeti tájon, kirándulás után a fel-

borult étkezőkosarát. Az épen maradt porcelánkészlet egy kisvárossá változott át, melynek viktoriánus mintáján hangulatos éttermek várják az ideérkező kirándulókat. A lekváros csészében a Graves család már több nemzedék óta főzi finom édességeit, híres gyümölcsdzsemjeit.

Visszatérünk a parkútra, és nemsokára elérjük a vízesést. A 800-900 méter széles katlan körül a korláttal övezett sétány most is nedves, folyamatosan érkezik felénk a szitáló vízpára. Azon a pontján, ahol a dübörgő víz egy méterrel előttem hömpölyög le az 50 méteres mélybe, hosszan nézek bele az átlátszó, üvegzöld vízbe. Együtt áradok a nagy erővel érkező, majd a peremen átforduló és zuhanó víztömeggel. Az előretóduló megfeszített erő a homlokpárkányon nagy levegőt vesz, majd elernyed, és teljesen ellazultan megadja magát a föld vonzerejének. A relaxáció olyan energiával tölt fel, hogy bármilyen hegynek neki tudnék most indulni. De még közelebb szeretnék kerülni a messze dübörgő hanghoz. A felaldozott lány emlékére a Hableány nevet viselő hajón esőköpenybe burkolózva imboldogok a karéj mélyén. Minél közelebb érek a félköríves fehér tajtékhöz, annál kevesebbet látok. Betakar és magába fogad a Niagara. Vizet lélegzem, és a fentről érkező robaj átroltan rajtam, kimosva a felgyülemlett salakanyagot. minden megkeményedés fellazul, kövek pörögnek le a folyóba. A kikötőbe visszaérve remegő térdessel, a patkó fölött átívelő szivárványba kapaszkodva szállok ki a hajóból. A mélység után következhet a magasság. A Skylon-torony üvegfalú gyorsliftjén érkezem a körbeforgó éttermébe. Ebéd közben már nyu-

godt szívveréssel nézek le a vízipipázó kanyarulatba.

A Niagara-vízesés mellett elterülő, gondos kezek által ápolt parkban a sűrű, élénkzöld fűben barna, cirmos vagy fekete chipmunkok (amerikai mókus) futnak sebesen. Pillanatok alatt eltűnnek a lombkoronákban. Hosszú, dús szőrzetű farkukat félkörívben húzzák maguk alá, ránézésre megegyezik testük méretével. Sokszor rendeznek több százezer virágszálat is számláló kiállítást a nagy területen, de e fesztiválok közötti időben is pihentető a kert harmóniája. Felfrissülve térek vissza a városba.

Torontó nagy kiterjedésű, folyamatosan növekvő, nyugodt mozgású város. Szellős, tágas terek, parkok jellemzik virágágyásokkal, szobrokkal. A szétnyitott hengerre hasonlító városháza előtti füvön elnyúltunk, és az ég felé fordulhatunk, mint Henry Moore absztrakt bronzszobra, az Íjász. Közadakozásból vássárolták meg a torontóiak. Ugye nem meglepő, hogy Torontó Budapesthez hasonlóan a Nyilas városok körébe tartozik? A füvön hanyatt dőlve élvezzük a város derűs duruzsolását. A városháza szétnyitott hengeréből mint egy tegezből dobálhatták ki a nyílvesszőket, a Downtown (Belváros) nyúlánk toronyházait. Azonban ezek a felhőkarcolók sem nyomják agyon a központot. Az ég felé törő hivatalok között a Royal Bank Plaza szárnyaló üvegtornyának tollazata átlátszatlan füstüveg, így veri vissza a bézs, arany, fehér és acélkék árnyalatait. Az aranymadár tollazatának vázát csillogló fémdarabok alkotják. Gazdag ruházatú, de állig begombolkozott szárnyas. Alatta bevásárlóközpontok labirintusát találjuk. Nemcsak a

belváros föld alatti világát jellemzik shopping centerek, de a város több pontján, például a metróállomások közelében is föld alatti üzletsorok között keressük a kijáratot. A földfelszínre sokszor nem törnek fel a bevásárlónegyedek, az utcaszintre lépve iroda- és lakóházakat vagy szállodát találunk. Persze léteznek bevásárlóutcák is, ilyen az 1977-ben megnyílt Eaton bevásárlóközpont környéke. Üvegteteje alatt hatvan kanadai vadlúd szoborcsoportha húz délről jellegzetes V alakzatban, ezzel szimbolikusan összekötve az Eaton központot az Ontario-tóval. A Tejutat Égi útnak is hívják, ahogy a tó fölött ívelő híd neve is az, Skyway. A Tejút másik elnevezése egyes mitológiákban Vadludak ösvénye. A Nyilas pedig tejúti csillagkép!

Emelkedjünk is magasabbra, és nem is egy kicsit. A CN Tower a világ legmagasabb szabadon álló szerkezete. 553 méteres magasságával majdnem az Eiffel-torony kétszeresére nyúlik fel, az Empire State Buildingnél is 110 méterrel magasabb. Ötvennyolc másodperc alatt repülünk fel az üvegfalú lifttel a belső kilátóig. Két emeettel magasabban vacsorázunk. A torony csészealj alakú négy kilátószintjének egyike 351 méter magasságban az éttermi emelet, ahonnan a kivilágított város körpanorámája tárol elénk, mialatt az étterem 72 perc alatt körbeforog a tengelye körül. Mielőtt visszaindulnánk saját bolygónkra vagy a Tejútra, vegyük részt egy intergalaktikus űrszondaversenyen a George Lucas filmvállalata által tervezett szimulátoron, vagy egy stratégiai lézerjátékban, ahol az arénában speciális fény- és hangefektusok közepette küzdhetünk.

A Nyilas szellemi horizontot keres. Ennek megfelelően a Science Center elő laboratóriumában nyugodtan kipróbálhatjuk a berendezési tárgyakat. Működés közben megtapasztalhatjuk, hogy át tudunk-e lőni lézersugarat egy téglafalon. Különösen tetszett az orvostudománnyal, az emberi testtel kapcsolatos kézzelfogható modellek terme. A pálmát mégis a hurrikán vitte el, amelyet gombnyomásra be tudtam indítani, és kicsinyített hű mása előttem süvített fel. A Tudományok Háza egy csodavilág, ahol a minden nap életben természetesnek vett életfunkciók és természeti jelenségek működésének mélyére látunk, a legegyszerűbb és legbonyolultabb technikai eszközök mechanikáját ismerhetjük meg. Ezzel, csodálatos világunk felfedezésével zárult második látogatásom Kanadában.

Harmadszorra a szakmai világszövetség éves kongresszusára érkezem meghívott előadóként. A reptér melletti szállodában töltöm a pár napot, a városba csak hivatalos ügyben utazom be. Hazafelé azonban New York-i megállással repülök.

NEW YORK - MANHATTAN

Éppen taxi után fordulok, amikor az addig csendes, kihalt Wall Street óraütésre életre kel. Nagy tömegben hullámzanak ki az utcára a fehér galléros menedzserek. Odafutok egy közeledő taxihoz, nyithnám az ajtót, de egy kéz rácsap a kilincsre, és határozott mozdulatával odébb sötör. *It's mine* (Ez az enyém.) – közli röviden, és mire feleszmélek, a taxi utasával együtt elrobog.

Az öltönyös, aktatáskás, jól fésült férfi egyetlen mondatában benne van New York karaktere. Határozottan férfias, azonban kissé durva az őserők ököljögán. Emellett lendületes, energikus metropolis, fel-felé törekvő toronyházaiban megmutatkozó libidója révén kivívja csodálatom. Faragatlan, de egyenes, nem csinál fölösleges köröket, nyíltan lép előt. A Wall Streeten, ahol a Kos fejjel megy a falnak, nincs haditerv, egyezkedés, megkerülés, hanem azonnali roham, és kemény feje valóban áttör vastag falakat.

Nyers ereje felvillanyoz, és én gyorsan tanulok. Egy félórás eredménytelen hajsza után elemi erővel ébred bennem a harcos. A Broadway vár ma este, nincs több vesztegetni való időm. A Trinity térhez érve feltűnik egy újabb sárga jármű. Egy elnyújtott lépéssel benne vagyok a mátrixban, nyitom az ajtót. „*It's mine*” – mondom nyugodt, de ellentmondást nem tűrő hangon a szintén odaérkező ballonkabátos, napszemüveges, pengeélű arcnak, és beszállok a kocsiba. Csak egy fél pillantást vetek a lemaradt idegenre, és lenyomom a telefonhívást. Pillantásom másik felét a sofőrnek szánom kihívó felszó-

lítással: húsz percünk van, hogy a szállóig érjünk, menny fog? Yes, ma'am (Igen, asszonyom.) - kapom a helyes választ egy fogpasztareklámba csomagolva. A sofőr teljesíti is az ígérteket, miután a csúcsforgalmi időszakban még csak próbalövéseket végeztem a vadászaton. Az autóáradat mostanra széjjel-ebb húzódott, ütemesen haladunk Manhattan belséje felé.

A concierge biztosít róla, hogy az egyik legjobb helyet szerezte meg a fennmaradókból, és abszolút sikerdarabra készülhetek, szép lesz az estém. Sietve, fél óra alatt elkészülök, és New York utcái is megengedik, hogy késés nélkül elérjek a színházig. A pénztárnál ellenőrzöm a jegyárakat, és összegzem, hogy harmadáron vehettem volna itt belépőt – feltéve ha kapni még –, mint amennyit a kényelmem miatt kiadtam érte, de ez az árkülönbség természetes. Életem legdrágább színházi élménye előtt állok, s mint ahogy a szülők lányuk esküvőjekor szorosan számolnak, majd mégis minden extrát beleadnak a költségvetésbe, én is nyögök egyet, majd nagyvonalúan megvonom a vállam, az idő most értékesebb, mint a harmadárú jegy.

A marsikus várost egy másik harcos, szintén Kos-energiákkal rendelkező csoport rohanta le, amikor repülőgépekkel hajtott neki a magasra törő falaknak, nem törődve az áldozatokkal. Hasonlóan sok más történelmi és jelenkorú eseményhez, a Kos csillag-kép üzenetében rejlő áldozat szükségességét félreértve itt is másokkal hozatták azt meg, a játékot nem fair play alapon játsszák. A World Trade Center, azaz a Világkereskedelemi Központ nevű épület üvegfa-

Iain át vajon milyen előretörő magatartást tükrözött a közeledő repülőgép képe? A Kos csillagkép üzenete egónk áldozatáról szól. Rájövünk-e arra, hogy milyen áldozatot kell hoznunk azért, hogy utunkat, tevékenységünket, munkánkat áldás kísérje? A tudatosan vállalt áldozat válik áldássá. E borzalmas eseményt követően példa erre a New York-i tűzoltók önfeláldozó munkája, mellyel százakat mentettek meg az életnek. De érdemes-e hasonló traumatikus történésekre várni, hogy egy robbanás hozza fel a mélyből e jelentéstartalmakat? Látogatásomkor még büszkén állt ez az épület New York közepén, és én ámulattal repültem fel a száztizedik emeletére. Él-e még a liftesfiú, aki menet közben lelkesen és humorosan mesélt az épület méreteiről és adottságairól? Él-e még a pincérfiú és élnek-e azok az üzletemberek, akikkel együtt költöttem el ebédemet a W. T. C. egyik földszinti éttermében? Előttem van a kép, mint egy békebeli fénykép a budapesti New York kávéházból. Vasalt öltönyös, divatos nadrágkosztümös urak és hölgyek szerepük szerinti testtartással és mozdulatokkal tárgyalnak, csevegnek, újságot olvasnak vagy csak bármészkodnak a hivatali szünetben.

A kilátó teraszán szédülök egyet, mielőtt stabilan beálllok erre a magasságra. A Szabadság-szobor egy miniatűr alkotás, az autók matchboxok. Nem látok el a megapolisz határáig, körülöttem felhőkarcolók sűrűje, távolabb is házak tömegei. Óriásként nézek le innen a dinamikus, akaraterős, mozgalmas törpebirodalomra. New York alaptermészetem lenyomata, tükr számomra is fény- és árnyoldalaival.

Pöllner szerint New York a Rák jeléhez kapcsolható, vagyis a Hold uralma alatt áll. Azon túlmenően, hogy New York kikötőváros, Manhattan pedig egy szigeten terül el, máshogyan nem érzékeltem a Hold által képviselt tulajdonságok jelenlétét. Annál inkább marsikus, uranikus és merkúri analógiákat, melyek rímelnek az Egyesült Államok horoszkópjának 1-es házára, ahol az Ikrek aszcendensen rajta áll az Uránusz, és első házas Mars-állással rendelkezik. New York pedig miért ne képviselhetné Amerika első házát, hiszen szimbolikusan New York az USA kapuja, mintegy bejárat az Újvilágba. Az Európából kivándorlók a hosszú hajót után elsőnek a Szabadság-szobrot pillantották meg, és nem New York, hanem Amerika földjére léptek. A Szabadság-szobor talpa-zata tizenegy ágú csillag. A Vízöntő, melynek eszméje a Szabadság, Függetlenség, Testvériség, bolygója pedig elsősorban az Uránusz, a 11. zodiákus jegy. A Vízöntő jelölheti spirituális szinten az emberiséget szellemi vezetőjét, de alacsony szinten képviseli a forradalmárokat és a terroristákat. S mindenki itt vagyunk Uránusz bokaficamánál, már mint „én azért egy kicsit egyenlőbb vagyok”.

New York galériái tele vannak a modern művészet „termékeivel”, melyek Uránusz szabad és meredek oldalát mutatják. A város nyitott minden különbségre, új szellemiségre, bizarr figurára. Uránusz a szóra-kozott professzor, Woody Allen világa. S ha Mars találkozik Uránusszal, akkor amit tudni akarsz a szexről, azt itt megtudhatod, sőt meg is tapasztalhatod a Szex és New York nyomdokain lépelve. Uránusz a szingliség megtestesítője, aki nem szereti lekötni

magát, a szabad vagy éppen szabados szerelmek híve. Nem pepecsel sokat a konyhában sem.

A Planet Hollywoodban vagy a Hard Rock Caféban a meghökkentő falfeliratok alatt, ahol elférnek egymás mellett a szanszkrit om jel, a „this is not here”, „all is one” vagy „who do you love” szövegek, a megrendelt étellel együtt a számla is az asztalra kerül, s ott rezeg a levegőben a gyors emésztést kívánunk sürgető búcsúmondata is.

Merkúrral találkozunk a világ vezető cégeinek kereskedelmi irodáiban, s itt állt a Világkereskedelmi Központ. Szárnyas Hermész, vagyis Mercurius, a hírvivő a világ egyik vezető hírügynökségénél, az Associated Press székházában, és az országos televíziós társaságok stúdióiban is megjelenik. Az amerikai újságírók legfőbb kitüntetésének számító Pulitzer-díj névadója, a magyar származású Joseph Pulitzer szerkesztő tollát is Merkúr vezette. A híres publicista különleges szerepét jelzi Uránusszal való kapcsolata, hiszen szintén ő volt az, aki a New York-i lakosokat adományozásra ösztönözte a Szabadság-szobor talapzatának elkészítéséhez. Magát a szobrot a franciaiak adományozták Amerikának.

Csakúgy, mint Uránusz, New York is csak egy világánasnyi időre mutatta meg magát, de nagy fényerővel és dörejjel villámlott, hogy e rövid, de nem minden nap randevúban összesűrítve láttassa lényegét.

KALIFORNIA

San Diego, San Francisco, Yosemite Nemzeti Park, Las Vegas, Grand Canyon, Los Angeles

LATIN-AMERIKA

Ha nem nézed az órád, több időd van és nyugodtabb vagy, mert belső órád pontosabban jár, és mindenre jut időd, ami fontos. Amit nem végeztél el, az nem is volt lényeges. Belehelyezkedsz a létbe, a helyett, hogy percenként továbbugrálnál az óramutatóval. Csak tudd a dolgod, és megnyúlnak a pillanatok.

MEXIKÓ, GUATEMALA, HONDURAS

A Bellas Arrestől nem messze, a kék-fehér csempével borított Andalúz-ház előtt, a hátán elterülve fekszik egy caballero, mintha csak egy hegyoldalon aludna. A mexikói kutyák is hasonló pózban, teljesen kinyúlva pihennek egy-egy ház oldalánál vagy az úton, de nem a meleg miatt, mert nincs kánikula. Valóban kilehelték lelküket, vagy csak léteznek „a lét elviselhetetlen könnyűségében” (Utalás Milan Kundera azonos című regényére.)? Ennyi döglött kutya mégsem lehet a mexikói utakon. Háziállataink egyszerűen átveszik a gazda életstílusát, és egy idő után még külsejük és modoruk is hasonlatossá válik hozzá. Fekszenek a létezés mozdulatlanságában, mint egy Salvador Dalí-kép, melyen lefolyik az óra a falról, és eltűnik az idő.

A caballero és a kutya nem csinál semmit az Andalúz-ház előtt, csak van, és megmozdíthatatlan. Így találkozott tudatom az abszolút szellemmel az aszfaltozott járdán. S az ilyen találkozások minden formálnak rajtunk, egyszerűen attól, hogy meglátjuk, hogy van, hogy létezik. Mi pedig mozdulunk tovább az időben, de már emlékezünk, hogy létezik egy örök jelen, s lépteink lelassulnak.

Az aztékok alapította **Mexikóvárosban** vagyunk, vagy, ahogy az aztékok hívták, Tenochtitlánban, a főtéren. A legenda szerint Tenoch főpap addig vezette népét, míg jelet nem kapott az égiiktől a városala-

pításra. Amikor megpillantott egy kaktuszon pihenő, a szájában kígyót tartó sast, úgy gondolta, ez az a hely, amely alkalmas a letelepedésre. A szájában kígyót tartó sas a fény és a sötétség kettősében a fény győzelmét hirdeti. Így alapították meg egy mozsaras tórendszerre építkezve a mai Mexikó fővárosát. A tér nagy kockakövei néhol hosszabb vonalban is kidudorodnak és behorpadnak a vizes, homokos talaj miatt. Ugyanígy a templomok oszlopai és falai is sülyednek, mutatja a kupolából leengedett inga.

A katalán Gaudinak volt honnan merítenie, az 1700-as években épült katedrális külső oldalfalai kissértetiesen hasonlóan burjánzóan díszítettek, mint a barcelonai Sagrada Família. A tenochtitláni rommező előtt népviseletbe öltözött indián férfi fennhangon magyarázza a hitük szerint a Tejútról származó nép naptárát, még Attila és a magyarok is szóba kerülnek.

A téren a spanyol gyarmati stílusban épült Nemzeti Palota ōrei tisztelegve engednek be bennünket a parlament udvarára. A lépcsőház és a galéria falai Diego Rivera freskóitól gazdagon színezettek. Hatásuk hasonlatos Rivera Frida Kahlóhoz fűződő viszonyához. Szenvedélyesek, szabadelvűek és színesek, mint a mexikói népviselet.

A Latin-Amerika-torony 42. emeletéről letekintve a lábunk alatt fekszik a közel 20 milliós város, nyüszögő hangyabolyként. Háromszor akkora, mint fővárosunk, de lakosainak száma tízszerese Budapestének. Ahogy lebukik a nap a hegyek mögé, a fényt a sugárutak kivilágítása adja, a lámpák egybeolvadó fénye aranyfonalú pókhálóként szövi át a metropo-

list, és a hömpölygő autóáradat fényszórói folyékony aranykötelekké válnak. Lezuhanunk a lifttel, vissza a város tengerszint feletti 2240 méteres magasságára. A szitáló esőben a kockaköveken nagyokat lépve beugrom a zeneboltba. Luís Miguelt, Roberto Carlost és Gloria Estefant hallgatva végképp magam mögött hagyom az öreg kontinenst. Elkap a latin temperamentum, mely egyszerre lüktető és ernyedt. Belehelyezkedem Latin-Amerika ritmusába, és a zöld svábbogár iránytaxiból hangos muchas graciasszal kiszállva teljes szívvel megérkezem az Újvilágba.

Másnap a Chapultepec Parkon át közelítjük meg az Antropológiai Múzeumot. Pálcikára tűzött, hámoszott és cikcakkosan bevagdosott mangót kóstolgat a csoport. Hősiesen ellenállok, félve a beharangozott gyomorpanaszuktól. De eltelik pár nap, és már minden után odanyúlok, amire gusztusom támad. Egy hét után fenntartások nélkül, jóízűen megvacsonzom a piacon is, az árusoknak üzemelő talponállóban. A négyhetes körutazást szó nélkül tűri a gyomrom.

Délután utazunk **Teotihuacánba**. Istenek lakhegye, ahol az istenek születnek, a hely, ahol az emberek istenekké válnak – ezek a jelentései náhuatl nyelven az ősi város nevének.

A város ismeretlen okból elnéptelenedett, az aztékok ideérkezte előtt hatszáz évvel már lakatlan volt. Amikor az aztékok meglátták a hatalmas, lépcsős piramisokat, nem tudták elképzelni, hogy azokat emberkéz hordta fel. Tőlük származnak a Nap-, illetve Hold-piramis és a Halottak útja elnevezések.

Nincsenek történeti források és feliratok sem, így nem lehet megállapítani, hogy kik voltak az alapítói és mi volt az eredeti neve. A város életét a feltételezések szerint azok a nemesi csoportok irányították, amelyek érvényt szereztek a kozmikus erőket megtestesítő isteni hatalommal kialakított védnökségüknek. Általában Közép-Amerikában a fővárosok a világmindenség központjai voltak. A legtöbb kormányzati pozíció dualitásában a világegyetem alapvető kettőssége nyilvánult meg. Ilyen istenek voltak az égi isten Tollaskígyó és az alvilágot képviselő Jaguár egymással szemben álló, ugyanakkor egymást kiegészítő alkotóelemként.

Zihál a tüdőm és szédülök, mire a magas, meredek lépcsőkön a Nap-piramis tetejére felérek. Végigtekintve az ősi vallási központ területén, rálátást nyerek egy olyan városra, amely mintha egy nagyobb „csillagváros” szabályai szerint épült volna meg pontosan így. Egy mexikói csoport égre emelt tenyerekkel, terpeszállásban fordul arccal az ég felé. Testtartásuk pentagramma alakzatot formál, mint azon papoké, akik akár itt, Teotihuacánban a piramis tetején állva, vagy az ősi Egyiptomban kapcsolatot akartak felvenni az égiekkel. A szimbolikában a pentagramma jelenti a mágikus, beleérző képességeket, melyek az anyagi világon túlmutatnak a szellemi felé, és megnyitják az öt titkos kaput, vagyis az öt érzékszervet: a látást, a hallást, a szaglást, a tapintást és az ízlelést. A pentagramma testtartás egy nyitott állapot, ahol ki van tárva az ember szíve. A hagyományok szerint az aztékok beszélgettek a szívükkel, pontosabban a benne lakozó istenséggel.

A Halottak útja Teotihuacánban - a Termékenység és Újjászületés útja?

Úgy áll itt a mexikói csoport, mint egykor az istenek, akik Teotihuacánban találkoztak, hogy megteremtsék a Napot és a Holdat. A legenda szerint ők hozták létre a két piramist, hogy annak tetejéről a mélybe vessék magukat, majd Napként és Holdként újjászülessenek. Itt állt valaha a szentély az öt emelet magas piramison, ahol a papok még dobogó emberi szíveket áldoztak az isteneknek tűzbe vetve, majd lehajítva azokat a mélybe azért, hogy a Nap újra feltűnjön a horizonton és termékenyé tegye a földet.

A piramis lábánál indiánok maguk készítette faragott botokat, szobrokat árulnak. Az egyik indián puha ruhából kicsomagol egy obszidiánszobrot. A fekete anyagba mintha aranyport szórtak volna. Ha forgatom, hol hollófekete színű, hol pedig aranyosan csillogóvá válik a Napisten alakja. Az indián lehajol, és előveszi táskájából a Napisten párját, a Holdistenő szobrát is.

A Hold-piramisra már nem tudunk felmászni, mert zár a romterület. Még elgyalogolok a lábáig, ahol a Nap mellém áll a fényképezkedéshez, én belekarolok, ő pedig átölelke tart az áldozati kőnél.

Lassan homályba borul a piramisváros, a fényhegy kőből rakott mása, de kiviláglik egy másik, egy boltíves, fölötte. Sólyomasszony életre kel, szerelmes azonban farkassá változik. Az obszidiánszobor aranyos csillogása éjfeketébe vált, s átlép egy másik világba. Ha majd véget ér az átok, a két világ összeér, az asszony újra kedvese arcába nézhet, és minden eggyé válik. Ezt üzeni Teotihuacán, Gíza, a kínai bölcs, a Tádzs Mahal láthatatlan fekete pár-

jával, Borobudur, Ahura Mazda és Animán dualizmusa az ősiráni hitvilágban, valamint a pálosok rendje. Addig azonban szétszakítva áll a két világ egymást elkerülve s meg nem értve, boldogtalanul, vagyyakozva egymást keresve. Amikor Coatlicue istennő két egymással szembeforduló kígyófeje egymásba olvad, a béke időszaka jön el, jin és jang kiegészíti egymást.

Ha megteremted az egyensúlyt magadban, akkor már nem imbolyogsz a piramis csúcsán, mert egy teljes világot látsz.

A harcos aztékok által elnevezett utat és a Tollaskígyó piramisát másképp is lehetne értelmezni. Halottak útjának nevezték el, mert úgy vélték, hogy a főút melletti halmok sírokat takarnak, de ezt az időközbeni ásatások megcáfolták. A város Holdpiramishoz vezető főútját nem Halottak útjának nevezném, mert az véleményem szerint a Termékenység és Újjászületés útja. A város jelképrendszere pedig a Tejútra röpít bennünket. A kifejtéshez azonban előbb ismerkedjünk meg röviden az egyes világkultúrák egyezőségeivel, pár asztrológiai fogalommal és a közép-amerikai népcsoportok időbeliségével.

A piramis négyzetalapja a négyes szám, az anyag száma, a piramis pedig a Bika jelének feleltethető meg a mezopotámiai asztralógiában. A Bika megfelel Tláloc esőisten alakjának, aki, ha megjelenik, termékenyé teszi a földet. Teotihuacán harmadik piramisa a Nap- és a Hold-piramisok mellett a Quetzalcoatl, melynek oldalán kukoricacsövek, az Esőis-

ten arca és a Tollaskígyó (Quetzalcoatl) keveredik, ez pedig a Skorpió-jegynek felelhet meg. A termékenység áldozatot követel, így kerül a Hold-piramis előre az áldozati kő. A tavaszi napjegyenlőségekor ember- vagy állatáldozattal biztosították az aztékok a termést.

Az olmék nevet az aztékok adták a teotihuacáni ōsi kultúrának, melynek eredete mind a mai napig rejtély. Az olmékok az i. e. II-I. évezredben éltek ezen a helyen. Az időszámítás előtt 1200 táján jelentek meg az első piramisok és vallási központok Közép-Amerikában. Az időszámítás előtti 400 táján az olmék civilizáció eltűnt, azonban kultúráját valamennyi későbbi mezoamerikai kultúra átvette. Teotihuacán i. sz. 250-től virágzott, ez idő tájt emelték a Nap-, a Hold- és a Quetzalcoatl-piramisokat. A kutatók máig nem tudják, hogy kik voltak a teotihuacáni civilizáció hordozói. Közép-Amerikában itt bukkant fel először a Tollaskígyó ábrázolása.

Erős hatást gyakorolt az ōsi kultúra az i. e. 600-i. sz. 800 között élő zapotékokra, akiknek központja Oaxaca környékén, Monte Albánban volt. A legnagyobb prekolumbián civilizáció, a maya kultúra magába olvasztotta az olmékokat, a zapotékokat és a teotihuacáni civilizációt is. A maják hanyatlásakor harcos népcsoportok érkeztek Észak-Mexikóból, az aztékok, akik katonai társadalmat hoztak létre, majd őket a spanyol korona hajtotta uralma alá.

A Nap-piramist az i. sz. I. században építették, és a Napnak a napjegyenlőség idején megtett mozgása szerint tájolták, amerre az égen a Fiastyúk kel. A Fiastyúk pedig a Bika csillagkép hátán kotlik, és ben-

ne van a termékenység. A Bika szarvai között lép a Nap a Tejútra (a Bika és a Kos csillagképek határán), alatta van az alvilág folyója, előtte és felette a Tej-út. A Fiastyúk, vagy más néven a Plejádok csillagkép a Bika csillagkép fölött az a mitikus hely, ahová az istenek szerelmeskedni járnak, teremtenek. Csillagászatilag az égen egyedül a Plejádok csillagképben metszik egymást a hét űsbolygó, a Nap, a Hold, a Merkúr, a Vénusz, a Mars, a Jupiter és a Szaturnusz pályái, mitologikus fogalmazásban itt van az istenek szerelmi fészke.

A Plejádok csillagkép felelhet meg az aztékok legendás eredethelyének, Chicomotzocnak, az azték hét barlangnak, mely a hét űsbolygót képviselheti. Erre utalhat az aztékok legendája, mely szerint az első Napisten, Tezcatlipoca kezében fekete obszidiántükröt tart, amelyről hét csillaggal ékes öv vagy nyaklánc függ. A barlang pedig termékenységi szimbólum, illetve Tejúthasadék-jelkép.

Korai eleink még nem építettek templomokat, barlangokat használtak naptemplomként. A napkapu a fényhegyek közötti barlangnyílás, amelyet a csillagos égen a Tejút hasadékainak feleltettek meg. A Nap és a Hold a dualista teremtésmítosz két fő alakja. A Nap-piramisban pedig benne van mind a hét bolygó, mert egylényegűek, napistenek voltak egykoron.

A Nap-piramis alatt hét mesterséges termet találtak, amelyek a több közép-amerikai nép körében élő „Héttermes barlang” emlékét idézik, a világ teremtését.

Bonampak egyik falfestményén csatajelenetben hadifoglyokat és égitestek jelképes ábrázolásait láthatjuk, többek között a Fiastyúk és az Orion (vagy Nimród) csillagképet. A Nimród a beavatás fázisa a Tejútra lépés előtt. E csillagkében a teremtésen túl vagyunk, itt már csillagok születnek. A pálosok a Pilisben és a Káli-medencében a Nimród erővonalaира építettek kolostorokat. Az itt érzékelhető energiáknak a mai napig megvan a gyógyító hatásuk.

A teotihuácani ősi vallási központ üzenete egy és ugyanaz a bibliai üzenettel: porból lettünk és porrá leszünk. Fontos pontosítani, hogy csillagporból lettünk és csillagporrá válunk ismét, a csillagokból jötünk és oda térünk vissza.

Mi most egyelőre térjünk vissza a Tollaskígyó-piramishoz és ábrázolásaihoz. A Tollaskígyót a legfőbb teremtő és civilizációt létrehozó isten szerepével ruházták fel, aki az isteni tudást és teremtő energiákat jelképezi, vagyis Tollaskígyó szimbolizálhatja a Tejutat.

A kígyótest mellett rajzolt kagylók és csigák nemcsak a kutatók által megállapított termékenységet vagy vizeket jelenthetik, hanem utalhatnak arra is, hogy ez a kígyó nem itt a földön tekeredik, hanem a galaxisban. Kagylóval jelölték a nullát, mindennek az eredőjét, a fentiek alapján pedig ez utalhat tejúti származásra. A Tejút pedig összeköttetés az istenek és az emberek világa között.

A Tollaskígyó kígyó-madár eredete, mint említettem, az olmék civilizációig nyúlik vissza. A La Venta-i első olmék központ kőemlékén csőrös, madárbóbítás kígyó látható. Quetzalcoatl a szél, az orvoslás és

a művészletek védőistene. A La Venta-i piramis kúp alakú, vagyis a négyzetalapú anyagvilágot jelképező piramis felett a felső világ szimbóluma. A szertartások célja az volt, hogy transzállapotban kapcsolatba kerüljenek az istenekkel és természetfeletti tudás birtokába jussanak.

Mi történik a babiloni Skorpióval, ha el tud szakadni az anyagi léttől? Sassá válik a kígyó, ez az asztrológiai szimbóluma az Ég istenének, ahol a sas az ember világa fölötti uralkodó erőt jelképezi. Mindent megért és éles szemével minden lát, aki ösztönei felett uralkodni képes.

A zsidó-keresztény szimbolika is a Sas csillagképet öltözteti tollruhába. Feltámadásjelkép, mert a sas tollazata megújul és évente egyszer visszanyeri ifjúságát, amikor a Nap közelébe emelkedik. A Napba néző sashoz hasonlították az isteni világosságot felfogó embert. János evangélista jele a kígyóval együtt.

A piramisfalakon tekeredő kígyó és a spirál formájú kagylók (galaxis) mellett megjelenik a nullát formázó fésűskagyló is, két spirálkagyló között. Az eddigi termékenységértelmezés mellett a fésűskagyiló jelentheti ismét a születést vagy újjászületést, hiszen Tollaskígyó az újjászületés és körforgás jelképe is. Hasonló értelmű Venus születése Botticelli festményén, ahol az istennő egy óriási fésűskagylóból lép ki. Továbbá a nulla itt jelentheti mindennek az eredőjét, a tejúti származást és a felszabadult szellemet, amely teste lehullása után boldogan felrepül a halhatatlan dimenziókba. Ezzel az értelmezéssel újra csak a Tejútról lépünk le és lépünk oda vissza.

A tollak már a félig sassá, illetve mezoamerikai megfelelőjeként az isteni quetzallá, a színpompás madárrá váló kígyót jelképezik. Az indián törzsfőnökök díszes madár-toll-koronájának jelentése is ez, azt a vezetőt jelöli, aki kapcsolatban áll a szellemvilággal.

Emberi testben (anyagvilág – kígyó szimbolika) az ember feletti szellemet is képviseli (sas vagy quetzalmadár, főnix vagy turulmadár).

A teotihuacáni Quetzalcoatl-templom díszítései szintén ezt jelképezik. A papi lakhely az isteni quetzalmadár palotája, vagyis a Tollaskígyó teremtő energiáit jelképezi, az ösztönerő felemelését és a földtől elrugaszkozott lélek gyógyító energiává tételelét, a szakrális, teremtő tudás hírnökét, közvetítőjét, melyet a sok-sok körbe foglalt szem is jelez. A szem az égi csillag közép-amerikai jele, így válik érthetővé az œsi város azték elnevezése, Teotihuacán, ahol az istenek teremtenek és az emberek istenekké válnak.

A Tollaskígyó vagy a babiloni Skorpió, a megújulás szimbólumai vezetik a lelket a Tejútra. A Hold a lélek jelölője. Teotihuacán Hold-piramisa áll a Halottak útja (a Teremtés útja) végén, lezárva a város közepépen végigfutó főútvonalat. Azon túl, szimbolikusan a Hold-piramis alatti nedves barlangon túl már egy az emberek számára láthatatlan világ áll. A Hold-piramist a valóságban is egy barlang fölé építették. Így a főút nem is futhat láthatóan tovább, a Hold-piramis lezárja azt, de „méhében” rejti a barlangot, vagyis a Tejúthasadékot, melyen át a lelkek átléphetnek a felső világba.

A nagy fogú Tollaskígyó és Tláloc esőisten szögletes fejű, dülledt szemű képe a teotihuacáni Quetzalcoatl-piramistemplom falán.
Az istenábrázolások között kígyótestek hullámzanak

A nagy fogú Tollaskígyó és Tláloc esőisten szögletes fejű, dülledt szemű képe a teotihuacáni Quetzalcoatl-piramistemplom falán. Az istenábrázolások között kígyótestek hullámzanak.

Napútként is felfogható a város Halottak útjának nevezett főútja, falloszként, mely a Hold-piramisba „ütközik”. A fogantatáshoz a Nap sugaraira van szükség, a sugarak helyezik a lelket az anyaméhbe.

Tegyünk egy kitérőt Tulába, a Yucatán-félszigetre. A toltékok (i. sz. 800-1200) legendás királyának, Ce Acatl Tolpiltzin Quetzalcoatlnak nevében a tollaskígyó szó utal pap-király voltára. Gonosz hadisten fivére, Tezcatlipoca elűzte, így a „jó” király új várost alapított, Chichén Itzát. A yucatáni dokumentumok leírják a nagytudású személy érkezését, aki elhozza a tudást, főként az orvoslást és a művészleteket, Chichén Itzába.

Úgy gondolom, hogy a Harcosok templomának tetején álló kígyófejű emberalak őt takarja, és kozmológiai jelentése az anyagi világ tetején, a piramis csúcsán álló lény közvetlen kapcsolata a felső világgal. A pap-király a kígyó nyitott száján át, vagyis a Tejúthasadékon keresztül hozza le a gyógyító energiákat, ő az, aki el is mondja a magas üzeneteket. A Tollaskígyó kitátott szája nem fenyegető, mint a kutatók gondolják, hanem szakrális üzenetekkel telítődik. A piramis kilenc szintje jelképezi, hogy az embernek kilenc rétegben kell pszichéjében és szellemében fénybe borulnia ahoz, hogy sorsa kötéseit feloldja.

Nézzünk egy további példát a Tollaskígyóról. Xochialcóban, a naptárkészítés központjának Akropoliszán a Tollaskígyó kitátott szájával és nyelvével néz az ég felé. Az épület lépcsőfokai mellett végigfut a pikkelyes díszítés az anyagi, lenti világot szimbolizálva. Az épület tetején körbeérő frízen kagylómotí-

vumok díszlenek, vagyis felértünk a felső szférákba. Párhuzam az indonézai Borobudur buddhista sztúpája, mely csigavonalban vezeti a látogatót lentről, a Vágak világából fel a Nirvánáig.

És egy újabb példa, Palenquében, a Pakal király szarkofágját fedő kőlapon a Tejutat szimbolizáló kozmikus fa közepén egy kétfejű kígyó, Tollaskígyó fekszik keresztbén, az ő segítségével születik újjá a király, akit a fa tetején már madár-kígyó alakban jeleznek.

Elgondolkodtatónak egy tikali piramis elnevezése, melynek neve Elveszett Világ. Lehetséges, hogy az elveszett fényhegyre (csillagokra, égboltra) való emlékezést, a felső világokkal összefűző kapcsolattól való eltávolodást jelenti.

Mert ha kapcsolatban is állunk az égiekkel, kérdez, hogy emberként a tudást gyógyításra, a természettel való együttes megújulásra és fejlődésre használjuk, vagy hódítunk vele, és a hatalom próbatételeit nem álljuk ki. Felsőbbrendűnek tekintjük magunkat, és alázat gyakorlása helyett emberéleteket követelünk. A fény útjára vezetés helyett félelemben tartjuk a lelkeket, megalázzuk a népet a hatalom és anyagi előnyök élvezetéért.

A Tejút a kiút lehetősége, a minőségi felemelkedésé. Az úgy, mint fent, úgy lent elvén életutunk is a lélek, lelkünk útja, ahol lehetőségünk van magunkban rendet teremteni, eloszlatni a sötétséget, vagyis a káoszt.

A káoszt jelképezi a maya dzonot, amelynek spányol megfelelője a cenote. Mély, kerek kút vagy víz-

gyűjtő. E fekete vizet nevezték az alvilágba vezető útnak, mert rend helyett a káosz oda vezet. A maják megkülönböztették az áttetsző folyadékot és a fekete vizet vagy lyukat. Nagy jelentőséget tulajdonítottak a naptárkészítésnek, hiszen segítségével úrrá tudtak lenni a káoszon, le tudták írni az állandóságot. Az időt isteni eredetű szubsztanciának tartották, így évszázadokon át az egyik legfontosabb kiáltáságos tevékenység, a naptárkészítés szent tevékenységnak számított.

Oaxaca

Az oaxacai sajtból hosszú, vékonyabb, vastagabb, ízletes szálakat téphetünk le a falatozáshoz. Nem nehéz kitalálni, a város a sajtjáról nevezetes. A közel völgyek kaktuszerdejével ellentétben buja növényzetű, virágokkal teli, a gyarmati idők hangulatos városa. Ma is zapoték-mixtek bennszülöttek lakják. Épületei gyarmati villák loggiás teraszokkal, árkádokkal. A Zócalo felé haladva az egyik sarkon irodát találunk egy nagy papírlapra írt *Escritorio publica* felirattal. Az utcára nyitott pulton a helyi vállalkozó vagy köztisztviselő az írástudatlanoknak nyújt segítséget az ügyfelek hivatalos iratainak kitöltésével, vagy éppen távoli rokonoknak szánt és tollba mondtott levelek megírásával.

A főtérre kanyarodva egy tíz-egynéhány év körüli indián lány tangóharmonikával kísért dallal fogad, a tér körül a fejükön széles kosarakból virágcsokrokat áruló bennszülött señoriták lengetik bő szoknyájukat. Mire esteledik, a Zócalo élete majálissá ala-

kul át. A tér egyik sarkán színes léggömbököt kínálnak, és érkezőben van a rezesbanda klarinétosokkal. Úgy látjuk, virágfesztivál készülődik, mert a zenészek mögött a fonott kosarakban tartott, lelőgő feliratos szalagokkal díszesen összeállított csokrokkel vonulnak körbe-körbe férfiak és nők.

A kavalkádot kikerülve sétálunk a XVI. században épült Santo Domingo-templomhoz. Mexikó legszebbik aranytemplomának tartják. Belső aranydíszítése a burjánzó barokk mintapéldája. Körben az oldalfalak és a mennyezet is teljes aranyborítást kapott, a kazettás felületeken pápák, egyházi személyek, szentek képmása látható.

A templomból, mint egy kiadós étkezés után, elnehezülve, jóllakottan jövünk ki. Súlyos a feladat, hogy ilyen miliőben emeljük lelkünket az ég felé. Profán megjegyzésem meglehet illetlen és igazság-talan, mert a templom lenyűgöző. Díszkáposztára hasonlító óriási kövirózsák rózsaszínlenek a templom homlokzatának kivilágításában. Jól kivehetőek a szintén rózsaszínnek látszó talajon, nektárjukat kolibrík szívják. A madarak légies megjelenése, propellergyorsaságú szárnycsapkodásuk jól ellenpontozza a hátteret.

A színes házak az esti fényben olyan tarkaságot mutatnak, mint az élénk színű szőttesek a piacra. Az előttük sorakozó pálmafák a sötétedésben ráfestik fekete lenyomatukat a házfalakra. Egy kisfiú színes karszalagokat árul. A babona szerint aki felköti ránk a karszalagot, azzal örök barátságot kötünk, de ehhez leszakadásáig a csuklónkon kell hagyni. A fiút gondolatban örökbe fogadom. Még egy gyereket

A Santo Domingo-templom Oaxacában

összeszedek útközben, Chamulában, a piaci banánárus fiút. Kettejük szemvillanását ma is magamban hordozom.

A Zócalóra visszatérve egy zenekar szórakoztatja a közönséget. A nagy marimbán, mely olyan, mint egy óriási xilofon, hárman is játszanak egyszerre, a kisebbiken ketten pörgetik az ütőket. További hangszerek a gitár és a dobok, valamint két kis hengeres fa, melyek ütemes összeütése tisztán kihallatszik a dallamok mögül. Szívmelengetően merengő zene, melyre lassú léptekkel, párnunk szemébe nézve lejthetünk a kockaköveken. Pár utcás kitérő után ismét visszatérünk a főtérre, ahol két mariachizenész vette át a stafétabotot a marimbásoktól. A fehérre festett fémpadokon, a terebélyes indiai babérfák alatt hallgatjuk a megrendelésre felhangzó szerenádokat.

A hotel medencéjénél ülve még meghámozunk pár szem narancsot, majd analogva kívánunk jó éjt a langyos levegőben.

Monte Albán

Az olmék befolyást tükröző zapoték piramisváros számomra a legszebb. A legszebb, mert fényhatásai finomak, selymesek. A területre mintha aranyport szórna az égbolt, amitől a föld, a fű mézesen csillogó. A Monte Albánt távolról körülvevő hegyek párásan kékbe hajlanak.

Értelmezésem szerint a mézben rejlő kettősségről szól ez a terület, a termékenységről és a halálról, a darazsak kettős természetével szimbolizálva. A mezoamerikai indiánok Nap-Vénusz párosa, a Da-

rázscsillag bírt e kettős természettel. A Nap-Vénusz párost jelképező Darázscsillag maja neve Sus ek.

A nyílt terepen eltávolodunk minden nemű fedezéktől a leghátsó, déli Hold-piramisig. S mintha a zapotékok szellemre térne vissza, megjelenik Sus ek fülsértő zümmögéssel, egy több száz vadméhből álló raj a fejünk fölött. Vezetőnk halkan int, hogy ne mozduljunk, és csend legyen. Végtelenül hosszú percekig állunk dermedten a „Darázscsillag” alatt marsikus, háborús indulójukat hallgatva. Megnyilvánul a méhek kettős természete, mely mézet termelni, gyógyítani és ölni is képes.

A Monte Albán-i Vénuszhöz háborús jelek kapcsolódtak, melyek a termékenységet szolgálták halállos áldozatokkal. Az előttünk magasodó nyílhegy vagy J betű formájú csillagvizsgáló alakja előtt érettetlenül állnak a régészek. Véleményem szerint az épület „furcsa” alakjába szimbólumot rejttek a zapotékok, mégpedig a méh mint marsikus állat asztrológiai szimbólumát, a Mars jelét, az ∞ -t ábrázolja, illetve a méhek szúró fullánkját takarja a formája. Emellett jelképezheti a tekintetet is, és a megnyílást, hogy merrefelé kell fordulnunk, merrefelé kell megnyílnunk, amit a Rák csillagkép egyik csillaga, az Altarf szimbolizál. Az épület nyílhegye pontosan a Szekeres (Auriga) csillagkép legfényesebb csillaga, a Kapella felé mutat. Egy csavarral azt is feltételezhetjük az „iránymutatás” miatt, hogy a csillagvizsgáló a Kos csillagképet szimbolizálja, hiszen annak feje az égen pontosan a Kapellára néz. A Kos jel bolygója pedig a Mars. A Kapella csillag sárga színével kiemelkedik más csillagok milliárdjai közül, s a

„megszólításra” válaszul a fényét sugározza Monte Albánra, amitől az aranysárgává válik.

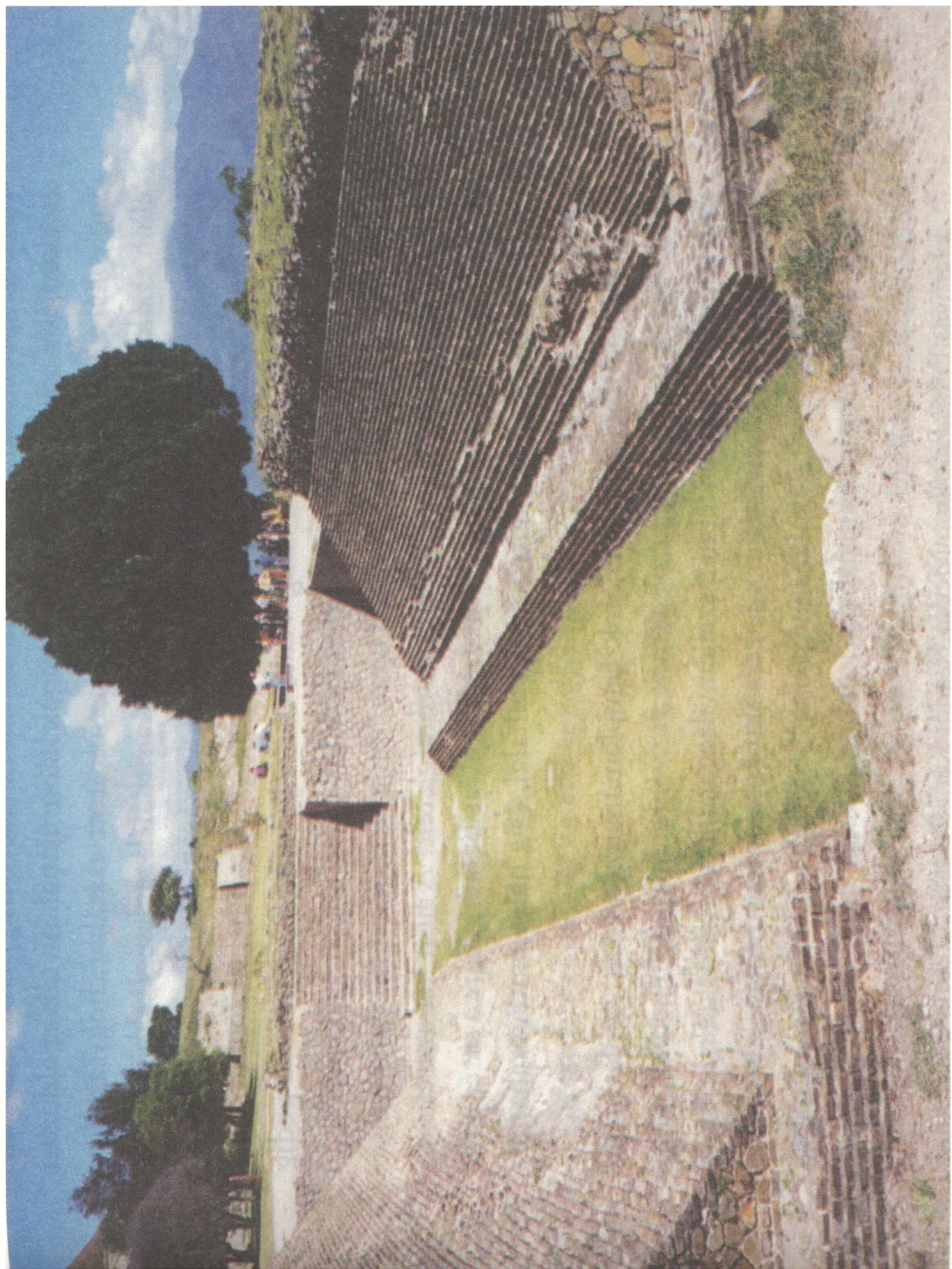
A Kos szemével a jövőbe tudunk tekinteni, a Sze-keres Tejútkapun keresztül pedig onnan, ahol vagyunk (csillagvizsgáló), ki tudunk emelkedni az Istenek útjára. A zapotékok szándéka tehát a fölemelkedés volt isteneik közé. Ezt jelzi vissza a megvétele felkínált zöld indiánmaszk is. A maszk homlokán a harmadik szem, a spirituális látás helyén egy fekvő kutya éberen pihen. A Kapella mellett a fehér fényű Szíriusz csillag is Tejútoszlop a négy tartóoszlop csillagai közül. A Szíriusz a Nagy Kutya csillagképben az alvilág kapuját őrzi, ahol fehér színével figyelmezteti a belépőt, hogy csak a tiszta lélek üdvözül a kapun túl.

A vadméhek végül megkönyörülnek rajtunk, és egyszer csak elnyújtott S alakban továbbrajzanak. Antropológus vezetőnk, Eduardo komolyan adja tudtunkra, hogy az imént pontosan fele-fele esélye volt annak, hogy a méhek vagy továbbrepülnek, vagy halálos csapást mérnek ránk csípésekkel.

A látottakból azt valósítom meg, amit számomra jelent, azzal, hogy átszűröm magamon. Értelmezésemből teremtem a magam valóságát.

Ez nem új keletű felismerés, erre épít a terapeuta. Ha a terapeuta vagy a pap azonos a királlyal, vagy szövetségesek, megszületik az értelmezésből a mítosz.

A zapotékok idejében a Rák csillagképben volt a nyári napforduló. A Rák a Hold változásának, a teremtés szent hármasságának a szimbóluma, az új-

A Labdajáték tér Monte Albánban

holdé, a növekvő holdé és a teliholdé. Más megfogalmazásban a befogadó, a tápláló és az elengedő szeretete. A zapotékok Darázscsillaga, mai nevén a Méhkas csillagkép a táplálás szimbóluma, így tehát a Rák csillagképben látható. Sus ek harcias szerelemistennő, a Vénusz rosszabbik énje, az esthajnalcsillag alvilági istent is jelent. A Rák csillagképben van az alvilág egyik bejárata. A zapotékok emberi szíveket áldoztak, hogy táplálják istenüket, azért, hogy istenük is gondoskodjék népük táplálásáról. Virágok háborújának hívták az áldozati foglyokért kiszámított időpontokban indított csatákat, hogy amikor eljön az áldozat naptári ideje, a termés a rituálék segítségével biztosítva legyen. A zapotékok által első hallásra visszasan, de mégis zseniálisan megfogalmazott Virágok háborúja elnevezésben is benne foglaltatik a termékenység, hiszen a virág Vénuszszimbólum (β), a háború pedig Mars (α), s kettejük nászából születik az új élet.

Roman Polanski *Keserű méz* című filmje láttatja művészien a szerelem magasba röpítő és mélybe taszító végleteit. A film két szerelmespárja Sus ek modern kori leképzése. Hamvas Béla írja: „... a sötét pont és a méz egy. Az élet centrumában a halál, és a halál centrumában az élet, és a kettő egy.”

Az i. e. 500-ból való, Táncosok Templomának elnevezett épület kőküszöbe egy hadifoglyot ábrázol, akinek a szívét kitépték (feltehetőleg, hogy ne tudjon kapcsolatba lépni a szellevilággal, illetve felaldozták az istenségnak). Kitépett szívű és nemi szervüktől megfosztott foglyok csaknem másfél száz ábráját találjuk Monte Albán legősibb épületén.

Amennyiben helyes a feltételezés, és az ábrák valóban táncoló alakokat ábrázolnak, akkor ugyancsak egy, a Rák csillagkép szimbolikájának szóló rituális táncról van szó. A foglyok ilyetén való megalázása azonban ellentétes a Rák üzenetével. Ezen csillagkép alatt látható, annak alapja a Vízikígyó lehajtott feje, mely a belső alázat megszületését jelképezi a magas szellemiséggel szemben, és az nem szóhat mások megalázásáról. Az önfeláldozó szeretet csillagképe nem egyenlő az öncsonkítással, megsebzéssel, mely áldozathozatalt oly sűrűn követték itt el. Egy korábbi felfogás szerint a templomfalakat díszítő képek különböző pozitúrákban szülő nőket ábrázolnak. Ez a feltevés is a Rák csillagképhez kötődik, hiszen ezen csillaghalmaz az anyaság jelképe. A Rák csillagképben látható a Jászol (születés helye), az Olíó (elengedés – köldökzsínór elvágása), valamint az Északi és Déli Szamár, a táplálás, és az Altarf, a tekintet és megnyílás csillagképei.

Itt lesz jelentősége annak, hogy hová néz a Monte Albán-i csillagvizsgáló hegye. Csak nézek, vagy látok is a szememen túl a szívemmel? Merre fordul a tekintetünk, mi születik meg bensőnk szülőszobájában, s azt hogyan tápláljuk? Kitépett emberi szívek kellenek istenünk „táplálásához”, vagy be tudjuk engedni magunkba, a saját szívünkbe a fényt, és ez által megtermékenyülni? Milyen „véletlen” egybeesés, hogy a csillagvizsgáló tájolása szerint arra a csillagra néz, a Kapellára, mely ezt a fent leírt szellemi táplálást és termékenységet közvetíti felénk.

Figyelünk-e még arra egyáltalán, hogy miféle szellemi vagy testi táplálékot veszünk magunkhoz

nap mint nap? Csak nézünk, vagy gondolkodunk is a látottakon, olvasottakon, amelyeket felénk közvetítének nagy fényerővel? Észre tudjuk-e még venni a vakító, elvakító neonfények mögött az élő fények „tájékoztatását” is?

Mennyire él még az az étel, amelyet megeszünk, vagy folyamatosan az élettelen üzenetét kódoljuk testünk felé, amitől egyszer csak megjelennek a lázadók, s építő sejtjeink megadják magukat a nagy étvágyú, de tiszavirág-királyságú hatalmaknak?

Gombnyomásra és műanyag táplálékkal a robotok működnek jól, és tökéletesebben, mint ugyanezzel a vezérléssel az ember. Lehet, hogy leköröznek nemsokára, hisz ők születésüknek megfelelő ellátást kapnak. Míg az ember csak egyre tökétleennebb lesz ezen a gyorskonyhán, elkorcsosul, fényét veszti, mint koncentrációs táborokban nevelt állatai és megbolondított növényei.

Mit választasz?

Az érett őszibarack Paradicsom-próbavá- (emlékül az utókor- sárlás nak)

Az érett őszibarackot a fa
felém hajolva nyújtja,

Megszólít a gyümölcs
rám kacsintva, s keze-
met húzza.

A nap sugarától meleg
bőre puhán huppan te-
nyerembe,

S a csap alatt szakadozva
meztelen testét mutogat-
ja.

Illata kibomlik, nedvei
kezemben megindulnak,
ujjaim közt szétomlik hú-
sa.

Édes virágok harmatfel-
hője fölé hajolok,

Mely ígéretből nektárza-
matú rostok ölelése válik,

S eltelít, mint szeretőm
belém feledkezése.

A paradicsom lám óriás,
de kemény, mint a beton,

Még pirosas is, hogy tel-
jes lehessen illúzióm.

Idősebb társai a láda vé-
gén beteges repedten,
könny nélkül műlnak ki.

Serceg a kés, miközben
felvágom,

Mintha előre szégyell-
né sápadt, lázas belsejét
előttem.

Olajjal, fűszerekkel ja-
vítok állapotán, s mögé
képzelem Bács-Kiskun
egész földi paradicso-
mát.

Még létezik a földnek e
klimatikus szeglete, ahol
a természet tán még ter-
mészes. Természetes?

Visszatérve utazásunk helyszínére, látszólag ismét ugrunk egy nagyot. Ha Monte Albánt az ókori Görögországba helyezzük át, Artemisz méhistennő szentháromságának szentélyében találjuk magunkat. A két, egymástól földrajzilag távoli hely ugyanazzal a szimbolikával hat, csak a megnevezésekben van különbség. A szavak sok részre szakadtak, de megmaradt a világ népeinek egy közös nyelve, melyet szimbólumaiban őriz, elrejtve népmeséiben és népművészettel, költészetében, építészetében és egyéb ábrázolásaiban.

Sus ek téged is szólít, Nimród, s népedet, a magyarokat:

A szavakkal gyógyíts, s teremts, és ne ölj velük, vadász, nyilaid magasabb szférák felé irányítsd. Ezt zizegtek fölöttünk a vadméhek - zim-zi-zim.

Elnyújtott S alakban továbbtartottak Artemisz jelét írva az égre, mely az S betű. Így néztek hátra még egyszer fejükkel a múltat jelképező Rák csillagkép piramisára.

Térj vissza a kezdetekhez, ősapáid hagyatékát vizsgáld, s arra alapozz. Nézd végig, merre jártál, s mit tettél a félköríven mostanáig, mert fordulóponthoz értél. Lelked erkölcsi tisztasága uralkodásra teremt, a múltból táplálkozó bölcsességed világfordítóvá tesz, ha a fényt a kezdeteknél keresed.

Ezzel a jelentéstartalommal már továbblépünk az Oroszlán csillagképbe. Az égi Oroszlán hátraforduló feje szimbolizálja a fentieket.

Így menekülhetsz meg és élhetsz tovább, vén Európa, és élhetnek tovább népeid.

Továbbutazunk **Tulé**be, az időszámításunk kezdetekor ültetett óriás ciprusfához. A hatalmas fa körfogata 36 méter, súlyát 450 tonnára becsülik, és 42 méter magas. A képeslapokra úgy fényképezik, hogy előtte felsorakozik egy mariachi-zenekar, mutatva, hogy a ciprus még náluk is szélesebb.

A yaguli feltárások 2000-ben, amikor ott jártunk, még a kezdeten álltak. Hőség tombolt, és az óriás kaktuszok, jukkák nem adtak hűsítő árnyékot. Így gyorsan továbbhaladtunk a közelí, 5000 éves felszíni sziklamélyedésben látható ősemberrajzhöz, ahol településnyomokat is találtak. Teljesen kiépítetlen az ösvény, amely odavisz, a magasra nőtt gazban és szúrós kaktuszok között csak félútig megyek, már onnan is jól látható a pálcikaember alakja.

Mindenütt, ahol szőnyegkészítéssel foglalkoznak, és bármilyen sűrűséggel elvetődnek arra turisták, elviszik őket egy-egy házi üzembe. Nem unalmas a nézelődés, mert mindenütt más a technika, nem beszélve a színekről és a mintákról. A különböző színeket növényi nedvekből és szárított bogarakból nyerik. A családi ház teraszán, a cserepekben hófehér élősködőkkel teli kaktuszok állnak. Ha sodrófával összepréseljük a kaktusról leválasztott bogarakat, megkapjuk a sötétvöröset. Amennyiben a vízben oldott vöröshöz citromlevet csöpögünk, kinyertük a narancssárgát. Fekete növényekből származik az azúrkék szín. A kézi szövésű szőnyegek készítésénél a szövőszéket Európában lábba hajtják, Mexikóban kézzel.

A kis, tizenkét személyes furgon, mellyel egész nap közlekedünk, **Mitla** piacára visz bennünket. A földön ülve, terítőkön árulják a zapoték, mixték le-származottak áruikat. mindenből csak keveset, a házikertek terméseit, a háztáji élelmiszereket és feldolgozott termékeit. Megakad a szemem egy szép szalmakalapon, különleges a kalap fonása és dekoratív a szalmából készült virágcsokor a karima fölött. Meg is veszem a hasznos portékát.

A zapoték nyelvű Mitla város nevének jelentését sokféle fordításban hallottam. Néhány közülük: a pihenés helye, hercegek/királyok lakhelye, a halál helye. A romterület felé tartunk, melyet a város utcájától kaktuszkerítés választ el. Túratársam humorosan meg is jegyzi: Mitla, ahol nem kolbászból, hanem kaktuszból van a kerítés. A magasabb és alacsonyabb kaktuszok sorát kötéllel is egymáshoz erősítették, de biztosan nem abból a célból, nehogy valaki a két szorosan összenőtt tüskés kaktusz között át merjen mászni. Az épületek formavilága és díszítése kifejezetten hellén minta. Vallásos szimbólumrendszer jelenik meg a falakon, a rajzolatok jelentését kozmikus esőnek, kozmikus sugárzásoknak magyarázzák.

Késő délutánra jár, a vacsora előtt azonban még vár ránk egy ínyencség a pálinkafőzdében. A családi vállalkozásban működő kiskocsma udvarán a pálinkát kaktuszból készítik, meszkál a neve. Kis tálban szárított kukacok várak azokra, akik megadják a módját a kóstolásnak. A vállalkozó szelleműek elmondása szerint a kukac íze leginkább a mogyoróéra emlékeztet. Látványra nem rosszabb, mint azon kí-

nai szeszéké, melyekben egész kígyótestek úsznak, megadva ezzel az ital bukóját.

Snapsz nélkül is mélyen alszom a kimerültségtől és a változatos élményektől.

Az új nap reggelén a **Cañon del Sumidero** bejárata nál odvas facsonkon ülő keselyűk fogadnak, amikor motorcsónakon berobogunk a zavaros vizű Grijalva folyón. A kanyonba való behajozás fészelődés-sel indul. A csónak egyensúlyának megtartása érdekében menet közben még kilók szerinti helycserék történnek. Most nincs sok vita az ülésrend miatt, tekintettel a parton napozó krokodilokra, melyek a vízben is sűrűn előfordulnak. A csónaktúrát örvények és kis vízesések nehezítik a tizenöt kilométer hosszú folyón. Az első fehér ember vezette kenu 1960-ban tudott rajta keresztülhajózni. Előrehaladva a víz olívazölddé színesedik, a sűrű növénytakaróval borított, meredek sziklafalak fölöttünk 900 méteres magasságba nyúlnak. Vízinövények úsznak a vízfelszínen, rajtuk kócsagok, daruk, pelikánok nyújtogatják nyakukat. Sajnos a „civilizációnak” elég volt pár év, hogy a nyíló vízi virágok mellett, a part mentén megjelenjenek a műanyag palackok, nejlonzacs-kók soha el nem bomló füzérei.

Inkább felfelé nézünk, a nagy vízesésre. Egészen fentről bújik ki a sziklarepedésből a vízsugár, bukfen-cezik egyet-egyet az útjába kerülő növényeken, mo-hás kiugró szikladarabokon, és egyre lejjebb szállva vízpárává terül szét. Az első spanyol invázió után a chiapa törzs nagy része a legenda szerint inkább a kanyonba vetette magát, mint hogy vállalja a rab-szolgásorsot. Aki észreveszi, annak még ma is meg-

örökíthető egy indián szellem a sziklafalon. A lezuhogó víz oldalról nézve egy indián arc profilját formázza. A hazahozott fényképen is tisztán kivehető sasorra, szeme, szája és tollkoronája.

A folyó mellett ebédelünk halat s mi jó falat, ami a tortilla. Egy kisfiú balladát énekel nekünk ebéd közben. Kár, hogy semmit nem értünk a helyi indián nyelvből, de az előadás lényege, népe szomorú sorának elbeszélése így is világos számunkra.

Utazunk tovább a következő célállomás, a több ezer méter magas vulkáni hegyekkel körülvett **San Cristóbal de las Casas** felé. Színes, legfeljebb egyemeletes házai között nagyon régen megállt az idő. Egy lakóháznak tűnő hotelben kapunk szállást. Fellépcsőzünk a bőröndökkel, mely gyakorlat lassan már meg se kottyan. Edzésbe lehet jönni a helyi járatú buszok le- és felszállásai és a szálláskeresések közben. A ház emelete nyitott átrium jellegű, ez az építési mód egész Mexikóra jellemző. A folyosóról nyílnak a puritán, tiszta szobák. A lépcsőlejárónál, a falban egy vízcsap medencével a közös mosdó, mellette fából épített zuhanyozók állnak. Lelátni a földszinti étkezdébe és a kalitkájában ücsörgő nagy papagájra. A papagáj rövid idő alatt megtanul magyarul köszönni, de gyorsan átvált „anyanyelvére”, a spanyolra. A reggeli a megszokott kiadós babpüré és tojás tortillával. Utunk során napközben legtöbbször kis „lacikonyhákban” étkezünk, ahol forró vaslapon melegszendvicsek készülnek. A darabokra vágott húst, mely általában csirke, a zsemlélt vagy tortillát is megsütik külön-külön. A szendvics tartalma a hús, a zöldségből kiskanállal kifordított avoká-

dókrém, paradicsom, savanyúságok és szószok. Sajnálatomra Mexikó nem a sütemények országa. Linzerekkel vigasztalódom, és a katedrális homlokzatával, mely úgy néz ki, mint egy cukros sütemény. A napsárga falat sötétnarancs és vörös frízekkel bontották több részre, majd az egészet befedték fehér cukormázból szőtt csipketerítővel.

A vásártérre kora reggel érkeznek a környező falvakból az árusok kis mennyiségű, saját termesztésű gyümölccsel, zöldséggel. Ezen a piacon még nem működik a nagykereskedelem. Harsányan virítanak a színes virágos szőttetők. Nagy sárga napraforgókkal és fehér kálával teli püspöklila, zöld, piros, kék terítőket bontanak szét az asszonyok. Hosszú fekete hajukat két copfban fonják össze, sötét, bő szoknyában ülnek a köveken vagy a magukkal hozott kis székeken.

Dzsippel feljebb megyünk, a kétezer méter feletti fennsíkra, **Chamula** faluba. A lakosok zöme itt nem beszél spanyolul. A nők maguk készítette vastag, sötét lapszoknyát csavarnak a derekukra, mellyet egy színes sállal erősítenek meg. A temetőnél szállunk ki, ahol egy fiatal lány hosszan néz a türkizkék és szürke keresztfák sűrűjébe. Odébb két nő hátára erősített kancsóval indul a hegyoldalnak, a forráshoz, vízáért. Az asszonyok a kertkapuk előtt szoppatják gyermeküköt. Fáradt és rejtőzködő arcok. A felnőttek tiltakoznak a fényképezés ellen. Vendégségben pedig illik tiszteletben tartani a házigazdák kérését. Az önzés persze nem ismeri ezen szabályokat, így egy-két rámenős turistatársam kődobálásban részesül,

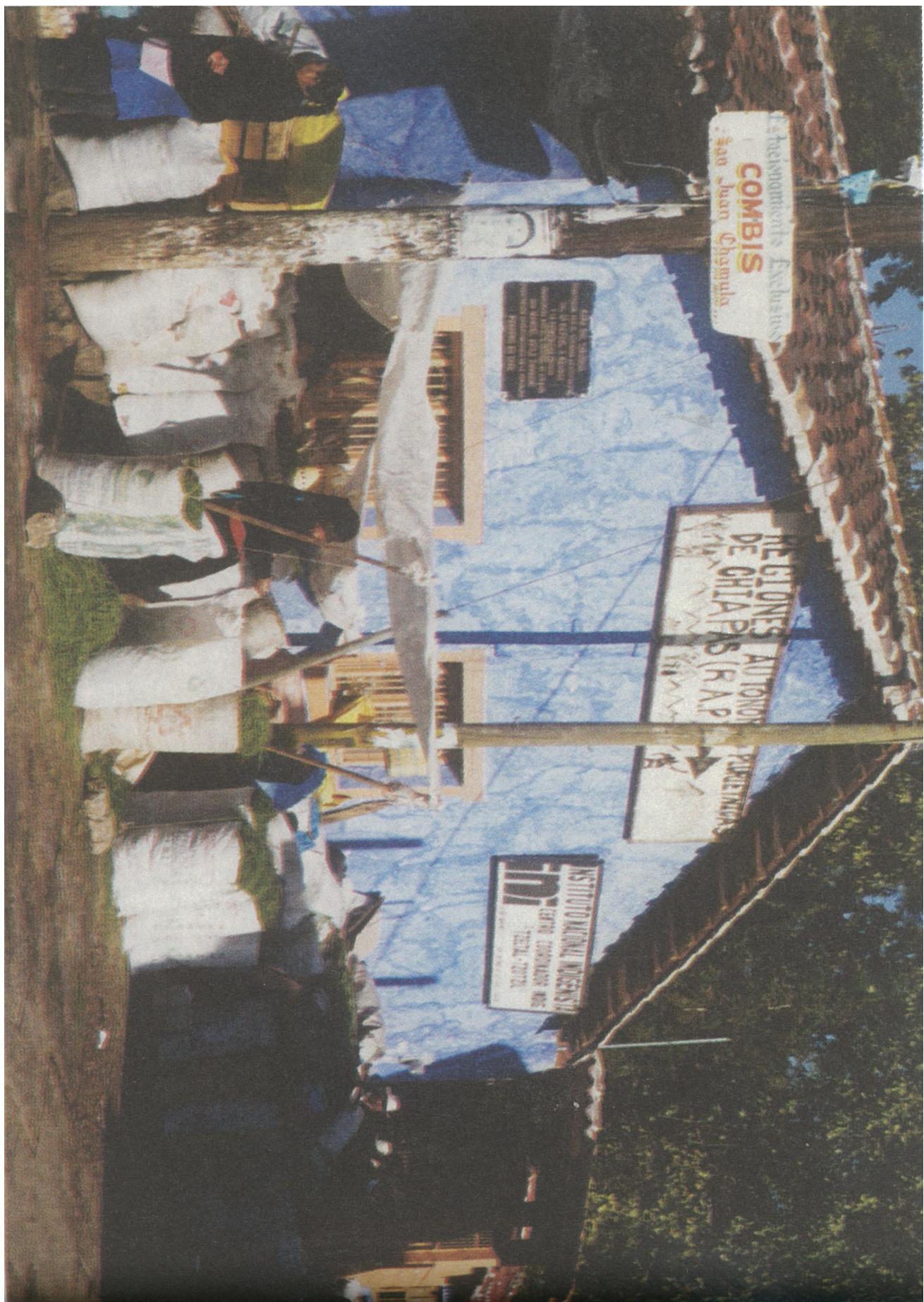
A katedrális San Cristóbal de las Casasban

A katedrális San Cristóbal de las Casasban

Chamula temploma a felirat szerint 1514-ben épült. Külső falai fehérre meszeltek, a bejárata körüli élénkzöld frízen virágos sorminta virít. A közösség megszüntette kapcsolatát Rómával azért, hogy szabadon gyakorolhassa ősi hitét. A templombelső sajátos keveréke a katolikus és az ősi hitnek. A szentek szobrait színes ruhákba öltöztetik, bőrszínük sötétbarna. A templom padlózatát csomókban hosszú fűszálak borítják, köztük gyertyák égnek. Az oltár előtt ül ezen a gyepen a falu spirituális vezetője. A falubelek sorban állnak hozzá. Odaérkezve egy anya két-három év körüli kisfiát nyújtja felé, a fiú eszméletlen. A vezetőnő megvizsgálja a fiút. Szegény asszonyt körbefonja a bánat, mialatt megrendülten áll és vár, hallgatja a jósнőt. El kell tennie pár percnek, míg a csöndből ki tud mozdulni. Orvos útitársam lehajol mellettem, és ō is megvizsgálja a gyereket, aki – mint kiderül – már halott. Az anya felemeli gyermekét, belecsavarja takarójába, hátára veszi, és lassan, a szívét nyomó hatalmas súlyuktól nehéz léptekkel elindul a templomból kifelé. Felsejlik előttem az indián háborúk és a hódítók által okozott veszteséglista, melyet ennek a népnek el kellett szenvednie. Hány anya léphetett át a harcmezei halottakon sajátjait keresve, hány nehéz lépést elléptek már ezekben a völgyekben?

Kívánom minden népnek, hogy sasmadara újjászületve magasan szálljon, és a nap közelében fénytelítődve sugározza be a földet a jövő védelmében. Teotihuacán főútja, mint népének országútja új keresztséget nyerjen a Teremtésben, halottaik pedig nyugodjanak békében.

Fűárusok - a templomok padlóját terítik be ezzel a hosszú és vékony szálú fűvel

Az olmék-azték Teotihuacán, az olmék-zapoték Monte Albán és a mixték Mitla után megérkezünk az első maya városba, **Palenqué**be. Szubtrópusi a táj, meleg, páradús a levegő, az őserdőből kiszabadítva gyönyörű zöld füves, fás terület, melynek jelentős részét ma is erdő bújtatja el. Élénkzöld színéről kapta a Smaragdváros elnevezést. Belepi a dzsungel, liánok fonják karjaikat az ősi kövekre, és sűrű aljnövényzet borul rá. Az épületek alig tíz százalékát szabadították ki a növénytakaróból, de a láthatóvá lett egykor városrészlet a legépebben megmaradt ősi városok egyikét mutatja. Palenque spanyol név, a romok mellett várost alapító dominikánus szerzetesek adták a helységnek. További öt neve van, melyek 1. az a hely, ahol sok fa van, 2. a kos feje, 3. a kígyó városa (ez a hivatalos neve), 4. a kövek és 5. a vizek városa.

Fénykorát II. Pakál (II. Pajzs) király idejében élte, a VII. században. A feltárt emlékek nagy többsége az ő, illetve fia uralkodása alatt épült. Palenquében találkozunk először az uralkodó cselekedeteit megörökítő domborművekkel az épületek falain, oszlopain, stukkóin.

Pakál király sírja, a Feliratok temploma ugyanazt a misztériumot őrzi, mint az egyiptomi piramisok. A templom padlózatából indul a föld alatti lépcsősor több kanyarulattal, a túlvilágot jelképező kilenc szinttel a sírkamrához. A király kőszarkofágját helyezték el először, majd köré és fölé építették a templomot. A szarkofág tetején látható rajz az egyik leghíresebb és legtöbbet tanulmányozott maya ábrázolás, égitestek jeleinek sokasága.

A Kereszt temploma a palenquei maya romvárosban

Meghökkentő a csillagvizsgáló melletti épület egyik oldalfalán a kínai sárkány rajza is. Meglehet, hogy már ezekben az időkben is tartottak fenn kapcsolatokat egymással a föld népei, vagy működött a kollektív tudattalan. Agyműtéteket, fogműtéteket végeztek, de ez a tudás mind elveszett, a naptár jelentése is. Mindez istentől származott, mondja maya vezetőnk.

A koronázásokat különböző égi jelenségekhez kötötték, melyek meghatározták az uralkodó „pályáját”. A koronázási ünnep hasonló volt a magyar szakrális királyokéhoz, ahol a rendet, egységet többek között az is képviselte, hogy minden nemes részt vett a beiktatáson. A fejedelemségek számára a piramis alapú rendi felépítés megbillenését jelentette volna egy hiányzó láncszem. Hunyadi Mátyás el is halasztotta első koronázási ünnepségét a hiányos részvétel miatt, illetve a csillagok állása szerint határozta meg a ceremónia időpontját. Eleink, illetve az Óperencián túli maya vezetők trónra, vagyis magaslatra lépése, a koronázás egy beavató szertartás volt.

Palenque szembeötlő négyemeletes, négyzet alapú tornya a csillagvizsgáló. Tetején a Vénusz jele láttható. A maya birodalom az alvilággal kapcsolta össze magát, ezt jelzik a nyugati (és nem keleti) oldalon elhelyezkedő Naptemplom domborművei. Magyar elődeink haláluk után csatlakoztak az alvilághoz, melyet a sírban nyugat felé nyugodó fejükkel jeleztek.

A négyzet alapú torony, a palenquei romváros központi épületegyüttesének, a Palotának a része

Agua Azul

Azúrkék moraja, az őserdőben, a sziklákon lerobogó víz egyenletes zaja megnyugtató. Ahol kis ér csurog le, ott a víz szétterül, és fátyolba öltözteti a köveket. A szélesebb vízfolyásnál, meredek sziklánál nagy hanggal zuhog le, fehér tajtékkal. Fiatal mexikák nem törődnek a *Vízbe ugrálás életveszélyes* felirattal, hangosan kiáltanak felénk, öt pesóért ugranak. Látva, hogy nem fizetünk a mutatványért, nagyokat sikítózva ingyen is beugrálnak a folyóba. Felkapasz-kodunk a domboldalon, és a sík területen, ahol a folyó csendesen halad előre, mi is megfürdünk. A parton, a fák alatt hagyjuk a ruhánkat, és meztelen lábbal, óvatosan belegázolunk a folyóba. A vízfolyás-sal egy irányban haladok a sziklák felé, nem bírom ki, hogy ne tekintsek le a zuhogó vízbe. A sodrás egyre erősebb, de olyan csapáson sodródom, ahol a víz csak térdig ér. A nagy kövekhez érve a szélükön megtámasztom a lábam, és fellépek az „emelvény-re”. Erről a kilátóról a hátam mögé nézve a vízesésbe merül a tekintetem, előttem pedig társaim imboldygó járását figyelem. A páradús levegőjű dzsungelben bikiniruhás sellőként napozom a nagy sziklán, és arra várok, Tarzan dobjon felém egy liánt segítségül, és megrövidítse a visszautat a szabadtéri öltözőig. Tar-zannak azonban éppen eszében sincs fára mászni, a mélyebb részeken karcsapásaitól fröccsen az Agua Azul.

Egy kombikocsiban összezsúfolódva döcögünk vissza Palenquébe. A raktérben elnyúlva rögzítem az összes bukanót, amely hátsó felemre íródik a rö-

gös úton. Eltelik pár nap, amíg elhalványul e térkép, s sajgó emléke lecsendesül.

Következő nap a mexikói-guatemalai határ menti **Frontera Corozal**ba indulunk tovább. Megérkezésünkkor kihalt a falu, áll a levegő. Gyerekek, kutyák lődörögnek a poros úton. A benzinkútnál kipakolunk a dzsipekből, a fiúk innen néznek szét szállás után. A benzinkút három nagy hordóból áll, felettük rozsdás tetőzetről lóg a felirat, melyből megtudhatjuk, hogy egy töltőállomáson vagyunk. A hordókon nincs egyéb jelzés, így számunkra a választékot homály fedi.

Papagájvirágok nyílnak a poros út mentén. Úgy virágzanak, mint nálunk a napraforgótáblák. Egy belső lendülettel lépnék is a magas fű közé, hogy elérjem őket, de megszólal a vészharang, kígyók tekeredhetnek alattuk. Valójában a mérges kígyók jelenléte nem az aljnövényzet magasságától függ. Másnap Yaxchilánban, az ŏserdő avarán bármelyik pillanatban elénk kúszhatott volna a sárga, szakállas kígyó. Mérge három másodperc alatt végez az áldozattal. Mégis magabiztosabban járok a lapos fű és az oldalra kúszó növények között. Kétes biztonságot ad, hogy látom a cipőm orrát. Verem a port vele az úton, s valamit már megérzek a Corozal közeli sűrű dzsungel atmoszférájából. Itt még a természet az úr. Lassú légzésemben és lábam egyenletes léptéiben ráérzek az egyetemes mozgás ritmusára, s szalmakalapom alól a napba tekintve soha nem észlelt erővel áramlik át rajtam a fény. Ismerős alakok jönnek velem szembe a melegtől reszkető levegőben. Lépteikben a cowboyok csizmatalpának hangját hal-

Iom, ahogy besétálnak a vadászmezőkről a kihaltnak tűnő város főterére, hogy aztán pár másodperc múlva puskaropogások közepette rendet tegyenek a lezüllött lakosok között.

Jó hírrel jönnek a férfiak, és egy mögöttük robogó dzsippel. Az egyik veterán járműre feltesszük az útitáskákat, a másik nyitott platójára pedig felszállunk, állva elférünk rajta mind a tizenketten. Ismét erősödik a karom, amíg elérünk a faházakig. Sajátságos sorház a szállodánk. Egymás mellé épített szobákból áll a hotel. Egy nagy, fadeszkás épületbe négy-öt bejáratú ajtó nyílik. Ám amikor belépünk a számunkra kijelölt helyiségbe, megdörzsölöm a szemem, hogy tényleg jól látom-e a válaszfalat, illetve nem látom. A szobák között a falécek nem érnek fel a plafonig, jó 30-40 centiméterrel alatta véget érnek. Mire leszáll az est, már fáj az oldalam a sok nevetéstől, a felkínált közösségi lét e furcsa példáján. Azt is hallom, amit a tér tőlem legmesszebb lévő sarkában beszélnek. Kissé udvariatlanságos játékot játszunk azzal, hogy a különböző neszek a szobák mely részén zizzennek és milyen tevékenységből származnak. Az ajtón nem merünk kimenni, mert egy kutyaalka gyűlt össze a szállás előtt, és morgó jelenlétéük nem biztos, hogy a bejáratot őrzi, inkább a ki járás ellen való. A hoteltulajdonos végül elhajtja az ebeket, és elindulhatunk vacsorázni. A helyi kricsmiben nyugtalanul nézem Leonardo da Vinci Az utolsó vacsorájának szőnyegbe szőtt másolatát. Végül azért jóllakottan, csoportosan gyalogolunk vissza a faházig. A határfaluban nem mertünk egyedül kóborolni az éjszakában. Fürdőszobánk a kert végében

egy hordónyi langyos víz. Egyetlen zseblámpánkkal ketten-hárman összeállva vonulunk hátra, és próbáljuk kimérni a nekünk járó vízmennyiséget.

Frontera Corozal volt számomra az a hely, ahol Mexikó élő közepén éreztem magam, ellentétben a múzeumokkal, ahol csupán az ország határmezsagyéjén jártam.

Másnap reggel kenuval érjük el a Mexikót és Guatimalát elválasztó Usumacinta folyón a dzsungelt, melyben még részben feltáratlanul rejtőzik a zöld kövek maya városa, **Yaxchilán**. Egy romos épület-együttes denevérekkel zsúfolt, sötét folyosóján át érünk ki egy tisztásra. Az e próbatételel nem vállaló látogatók jobb, ha tovább sem mennek. Vastagon lefújtam magam moszkitóriasztó spray-vel, de a vérszívók így is hemzsegnek körülöttünk. mindenki folyamatosan csapcod maga körül. A lábam alatt óriási vörös hangyák szaladgálnak, fel-feltévednek a cipőmre is, így topogva lépdelek, nehogy továbbfussanak a lábamra. Csípésük a méhekéhez hasonló, de nem dagad meg. Amiket azonban a leginkább ki szeretnék kerülni, azok a kígyók. Yaxchilánba kevés turista jut el. A csend és a dzsungel érintetlensége mégis minden veszélyt megér. Filodendronok és egyéb trópusi növények kúsznak fel a fákra. A meg-tisztított sztéléket a tisztáson helyezték el a kutatók, ponyvatetővel védve őket az esőtől. Levélhordó hangyák dolgoznak mellettünk, miközben mi összetört lépcsőfokokon gyalogolunk fel a dombtetőre. Az apró állatok hosszú sorban hordják a hátukon a faleveleket, melyek testük méretének többszörösei. Pár nap alatt képesek lekopaszítani egy teljes lombkoro-

nát. A hangyabolyban megerjesztik, és gombát termesztenek rajta. Az ősi épületek belső falrajzolatain néhol még látható az eredeti színezésből a vörös. Az út mentén összetört szobrok fekszenek, és találok egy kő naptárat is a fák között. Egy virágzó pálmafáért egy kicsit beljebb lépek az ösvényről a dzsun-gelbe, de gyorsan besötétedik, így azonnal visszatérök a csapásra.

A dombtetőn megvárjuk, amíg a csoport visszaindul a folyóhoz és elhagyja a romterületet. Ekkor kettesben az útitársammal a maya hatalmi politika egyik főszereplőjének, II. Jaguár Pajzs templomának tetejére mászunk fel, ahol egykoron a nyári napfordulóhoz kötődő szertartást végezték. Ő tigrisként vöröslík mellettem, s teljes biztonságot ad jelenléte. Körbevesz bennünket a dzsungel, ahol a csend oly mértékben sűrűsödik, hogy zuhanás érzése fog el, de ez a mélység megtartó erejű. Láthatatlanul ébred az erdő, hangjai lélekig hatolnak. Papagájrikácsolás hallik, majd ismét hosszú csönd áramlik felénk energiával telve. Lassan induló morgás, az üvöltő majom hangja hasít a fák között. Ereje és hatása végül oroszlánbőgést idéz. Egy mérges bogár, lehet, hogy pók, mászik az ősi köveken – mint utólag megtudom –, melyet a védő hérosz lesöpör, és egy nagy madár emelkedik a magasba. Szárnyait kiterjesztve, kutató tekintettel vitorlázik a titkokat rejtő, életet adó, vég-telen dzsungel fölött a folyó túloldalára, hogy hazataláljon.

Eltűnik az idő, lecsendesedünk, középpontunkban, egy hihetetlenül kis pontban ülünk, az egész világmindenségben. Talán pár másodpercre lebe-

günk így a tér/idő keresztje felett. Ebben a súlytanlan állapotban karjaink a megfoghatatlan végtelen végéig érnek, minden átölelve az univerzumban. Nem tudom, hogy én ölelek vagy engem tartanak, mert nem érzékelek határokat, egy vagyok, nincsenek különálló részek, a minden ség van bennem. A forgatókönyvet a kezembe vehetem, és előre, hátra forgathatom életem kerekét. A folyamat önmagába visszahajlik, és másképp húzom a húrokat. Ez az igazi szabadság! Önmagad fölé emelkedni, határaidat feloldani és a változást önmagadban előidézni. Nincsenek falak, csak úgy képzeled, hogy vannak. Addig állnak előtted, míg tudatod látni véli őket.

Majd újraindul a film, susogni kezdenek a fák, és mi lekúszunk a templomtetőről. Visszaballagunk a folyóhoz, hogy mielőtt lemegy a nap, elérjük szállásunkat. A krokodilokkal teli víz újra próbatétei több utas számára. A félelmen azonban úrrá lesz a bizonyítási vágy magunknak és az otthoniaknak, amikor egy-egy, a parton pihenő hüllőt megközelítünk a fotó kedvéért. A faluban sötétedés után rázendít a trópusi eső. Mintha dézsából öntenék. Egyenletes, erős koppanásaira alszom el. Reggel ébredezve a résnyire nyitott ajtóban látom, hogy jobbról üres kézzel elhaladó helybeli lépdel, balról visszajőve két-három méteres pálmaágakkal érkezik. Egyre éberebben figyelem, ahogy egymás után fordul oda-vissza. Felkelek, és kijebb lököm az ajtót. A falusiak a tegnapi égszakadásban megsérült háztetőket javítják. A kutyák ismét itt oldalognak a hotel falánál, rám morog az egyik sovány szuka. E „jó reggelt”-re teljesen kinyílik a szemem. Összeszedelőzködünk és leme-

gyünk a folyópartra. Dugig lesz a kenu a csomagjainkkal. Beoldalazunk még mi is a hajóra, majd felbőg a motor, és egy időre elhagyjuk Mexikó partjait. Erős örvények között kormányoz a hajótulajdonos, cikcakkban lavírozunk. Nem mindenki bírja jókedvel, amikor pördül a kenu, és én sem bánnám, ha mielőbb kikötnénk Bethelben. Egy kanyar után balra sodródunk, és rácsúszunk a sáros fövényre. Ez a kikötő? – hitetlenkedem, de nagyon úgy tűnik, átérünk **Guatemalába**. Nem tudok dönteni, hogy melyik pocsolyába lépjek ki, de amikor azt látom, hogy a bőröndömet is kitenni készül a jóember, gyorsan kiugrom. Megfogom a csomagjaimat, és elindulok velük a csúszós úton; összeszorított foggal kántálok magamban: mindenre szükségem van, amit a bőröndbe pakoltam, mindenre szükségem van, amit

...

Két-háromszáz méter után szárazföldet érünk, lassan leeresztem a karom. Ujjanként lefejtem a kezemet a fogantyúról, és püspöklila tenyerem láttán felállítom a diagnózist, miszerint elhalt a kézfejem. A vámhivatal épülete deszkafalaival méltó párja minapi szállásunknak. A kb. 12 négyzetméteres házikóban egyszerű íróasztal mögött ül a vámos. Körben mindenféle falragasz, de nem úgy tűnik, hogy turistáknak szólna. Egy fénykép kivételével, amely egy holland lányt ábrázol, aki pár hónappal ezelőtt eltűnt az országban. Nem ritka, hogy egy-két turistának nyoma vész. A hivatal előtt zörög a buszunk, amely Floresbe visz bennünket. Miután bekerül a pecsét az útlevélünkbe, a csomagokat feldobálják a busz tetejére. Menetrendet sehol nem látok, de miután mind-

annyian elhagyjuk a „migración”-t, a teli busz elindul. Egész nap utazunk földutakon, falvakon, kies és kietlen mezőkön át, néhol műúton is repesztünk. Így utólag minden elismerésem a guatemalai buszsofőröknek, akik nem kikerülik a buckákat, hanem átrepülnek felettük. Egy kicsit rázott a busz, de a vesém azért nem szakadt le, és estére, az ígért időpontra meg is érkezünk **Flores**be.

Flores másnapi kirándulásunk kiindulópontja **Tikalba**, Guatemala leghíresebb maya romvárosába. Vezetőnk egy maya indián, aki a dzsungel növényeit is megismerteti velünk. Egymás után mutatja a gyógynövényeket és a veszélyes, mérgező leveleket. Olyan tömény növényismereti órát tart nekünk, hogy sűrűn jegyzetelve akár gyógynövénykalauzt is írhatnánk a kirándulás végére. Most mégis inkább érzékszerveinkbe engedjük be a tudást, megtapogatjuk, megszagoljuk, ujjaink közt morzsoljuk a leveleket, szárakat, gyökereket. Az égbe nyúló trópusi fákonakkora pálmák kapaszkodnak meg, hogy önmagukban is szép díszei lennének egy konferenciateremnek. Élősködő zöldek tömegei „terhelnek” egy-egy matuzsálemet. A vándorlófa léggyökereinek segítségével a fény felé törekzik, így lépeget lassan, s ezzel élete során több méteres helyváltoztatásra is képes. Átgyalogolunk egy terebélyes példánya alatt, ahol a csapás jobb és bal oldalán is ugyanaz a fa áll. Léggöökereit leengedte a földre, és nagy törzsével azokra támaszkodva meghajlik a kívánt irányba. Pókmajmok lengenek felettünk. Ők a leggyorsabbak a majmok között. Fürgén szökellnek ágról ágra, mozgásuk merész, akrobatikus ug-

rásokban bővelkedik. Karjuk hosszabb, mint a testük, s emellett segíti őket hosszú lábuk és kapaszkodó farkuk is az átlendülésben. Pókmaki ropogtat a lombok közt, keresem, hogy hol lehet. Érdeklődve nézzük egymást, én búgok neki egy-két idéten becésző mondatot. Ő egyik hosszú karjával és farkával átfogja a fatörzset, fejét és mellét lefelé lógatva szemrevételez. Egy idő után komótosan visszaül az ágra, egyik lábát felemeli és lepisil. Még időben sikerül arrébb ugranom a sugár elől, és köszönés nélkül otthagym.

Bolyongunk az erdőben, néha elérünk egy-egy romot, mint például utunk legmeredekebb piramisát. Nincs nagy késztetésem a tűzű napsütésben a mászáshoz, de hát az nem lehet, hogy a „leg”-et hagyjam itt hódítás nélkül. Elindulok kopott, vagy félméteres lépcsőfokain. Az első pár lépést még felegyenesedneye teszem meg, de felfelé nézve erős szédülés kap el, így mászva folytatom az utat, mint minden előttem járó. Monoton léptekkel haladok fölfelé, kiráz a hideg a gondolatra, hogy visszatekintsek. Tudatállapotom már nem azonos azzal, ami a kezdő lépéskor volt. Nyöszörögni kezdek, kioldalazom a piramis közepén épült lépcsősor szélére, és felhúzom magam a „pihenőteraszra”. Nekem ennyi is elég volt, így félútig. Innen még nincs igazán jó kilátás, de már feleslegesnek érzem, hogy tovább erőlködjem. Már pár órája tűrözünk a párás dzsungelben, aminek hatását itt a piramison megpihenve kezdem csak érezni. Nagyon kimerültem. Milyen igaz a mondás, hogy hosszú úton úgy pihenj, hogy lassabban járj vagy állj meg egy kicsit, de ne ülj le, mert ne-

hezebb lesz továbbmenni. A tanácsot megfogadva nem is ülöök, hanem kiterjesztett lábbal és karral fekszem a magaslaton. Szalmakalapom az arcomra fektetem, és eggyé válok a mexikóvárosi caballeróval.

Ég és föld között pihenek, lombkoronák fölött, a menny felé félúton. Nem tartozom igazan egyik szférához sem. Útközben vagyok. Törött szárnnyal érkeztem e köztes létbe, hogy bal felemre gyógyírt keressek. S ha megtalálom a varázsszert, felfedjem titkát a sok sérült szárnnyal verdeső lezuhantnak. Súlytalannak képzelem magam, felemelkedem és elhagyom a piramisköveket. Kinyitom a szemem. A dzsungel zöld tengere fölött úszom, s ha rágondolok, már magamba is húzom az erdőt. Világokat teremtek és átalakítok. Kattan bennem egy zár. Keresem a kincset: vajon hova rejtették a maják? Érzékeny detektoraimmal koncentrálok erre a kérdésre, és testem fénysebességgel lövi ki magát az esőerdő sűrűjébe. Leereszkedem egy ponton, ahol lábat mágnes húzza lefelé. Térdre esem és ásni kezdek. Kaparom a földet először körömmel, majd mint a kutyák, amikor csontot ásnak elő, megszállottan dobom a hátam mögé a sárdarabokat. Éles fájdalom hasít belém, a tenyerembe beleáll egy fémdarab, s végigcsorog rajta a vér. Díszesen megmunkált aranylemezt tartok az arcom elé. Már vérben forog a szemem, körméim letörnek, térdem-karom felszívódik e munkán. Gyűlik az arany körülöttem. De nem kapok levegőt, ó, Istenem, segíts! Összecsuklom a gödör előtt. Álmomban nagyanyám jön felém, s én rábízom a kincs őrizetét. Reggelre azonban eltűnik a sok drága holmi, s én felüvöltök: - Mit tettél,

A legnérédekebb piramis a tikali maja romvárosban

Nagyanyám? Hol a kincs, hova tettek? - Ő fehér, átlátszó lepelben, festetlenül, ezerszer font kontyából hófehér hosszú haját leengedve a távolba mutat. - Odaadtam, abba a fehér házba. - Térden csúszva, zokogva megyek felé. - Miért tettek, miért tettek? - De már nincs ott senki, aki elé leborulhatnék. Erőtlenül mászok tovább, kifáradva a zavarodottságtól. Megyek, megyek, de nem sírok már, és gyorsabban mászok. Az aranyat a fehér házban jó helyen tudom, s vágyam iránta elengedem. Mellemre esett fejemet felemelem. Fél térdre emelkedem, majd lépésről lépésre kiegyenesedem. Az állati létből homo sapiens-szé - ÚJ EMBERRÉ - fejlődöm. A csupasz, rögös föld befűvesedik lábam alatt, megritkul az erdő, s egy tisztás tűnik elő. Odaérve a kapu zárjában már megfordított kulccsal kinyitom az ajtót, és átlépek rajta. Az ártatlanság kertjében vagyok. Egy tigris követ a rétre, mellém lép, és lefekszik a fűre. A szemközti dombon, virágzó fák között paradicsommadarak repülnek. Ahol az imént megérintettem a földet, ott kristálytiszta patak fakad. Érett gyümölcsök hullanak kezembe, s a színes virágok pillangókká válnak. A boldogság kék madara fütyül az ágon. Tisztán dobog a szíve.

A határtalan erdő és mező a legnagyobb gazdagágot nyújtja, minden, amire szükséged van. Ha egyszer mégis többet akarsz, mint amennyi szükséges, az erdő azt is megadja neked, de a kék madár hamisabban énekel majd fölöttek. Aztán még többet kívánsz, idegesíteni kezd a kék madár veszett rikácsolása, és lelövöd. Mész tovább, és irtod az erdőt. Már nincs vészharangod, mert eltettek láb alól.

És egyszer csak elfogy az erdő. Te ott állsz boldog-talanul szíved kisemmezett holdbéli táján, és csodálkozva nézel rá elszürkült művedre. Emlékszel egy énekesmadárra, amelynek fütye messzire szállt, és te őt követve jártad az erdőt, élvezted zamatos gyümölcseit, s boldogan éltél e harmóniában. Értetlenül állsz e pusztításban, és nem tudod, hová törekedtél.

Az erdőn átszűrődő vékony napsugár cirógatására felébredek a kiásott gödör szélén. Az aranykupac ott csillog mellettem. Visszatolom a kiásott aranyat a mély verembe, és rádobálom a földet. Ledöngetttem a lábammal, és galljakat húzok rá. A mágnes húzóereje elenged, és újra a dzsungel fölött szállok. Visszaérkezem a piramisra, s hanyatt dőlök a teraszán. Rugalmas leereszkedést vizualizálok. Arcomról leveszem a szalmakalapot, és farral lefelé visszatalálok a földre.

Folytatjuk utunkat a tikali rengetegben. Meredek domb magaslik előttünk. A fák földből kiemelkedő gyökérhálózata fölé épített kanyargós falépcsők vezetnek fel a hegyre. Dobogva lépdelünk rajtuk. A dombtető épületének lépcsőjén fújjuk ki magunkat. Figyeljük a közeli fákon lengő pókmajmokat és a félénken felénk közeledő ormányos medvéket. Hosszú orrukkal az ösvények mellett túrták korábban a földet, de mindig két-három méteres távolságot tartottak tőlünk. Hosszú, csíkos farkuk olykor antennaként áll fölfelé, testükkel derékszögben, máskor leengedve, a föld fölött pár centivel kanyarog utánuk. Ormányos medve érdeklődve nézi, ahogy kekszet röpogtatok. A töltetlen háztartási keksz talán nem árt meg neki, gondolom, és dobok egyet felé, két-három

lépcsőfokkal lejebb. Körülbelül másfél méternyire esik le tőlem, így a medve biztonsági zónáján belülre pottyan a győri termék. Megnyújtott nyakkal, lassan, szemből közelít, majd megáll és oldalra fordul. Jól megnéz még egyszer, gyors léptekkel eléri a kekszet, felkapja és ismét hátrább lép. Egyik vékony mellső lábával teszi a szájába sűrű egymásutánban a falatokat. Sztereóban roppan a keksz a fogunk alatt. A közös uzsonna után kifelé indulunk a nemzeti parkból, buszra szállunk, és egész éjszaka utazunk a fővárosba, **Guatemalavárosba**, ahonnan másnap este valósággal menekülünk. Délelőtt egy-két látnivaló megtekintését követően elvegyülvünk a főtéri piac tömegében. Vásárolok egy tukán-családot. A szivárvány színeiben pompázik a kerámia tukánmama két kicsinyével.

A csoportnak készpénzhez kell jutnia, ehhez biztonságos bankot kell keresnünk. Megbeszéljük, hogy két óra múlva itt találkozunk, a parlament előtt. Négyen átutazunk a város egy másik negyedébe. Az első bankban sikertelenül járunk, a másodikban is körülményes, hogy a bankkártyáról pénzt vegyünk fel. Bekérnek egy igazolást a magyar banktól, és ezzel megkezdődik a többórányi bankközi egyeztetés. Sajnos nincs mit tennünk, várunk kell, pénz nélkül nem folytathatjuk utunkat. Mire visszaindulunk a csoporthoz, már késő délutánra jár. Eközben a hármaradottak elrablásunk lehetséges verziót taglalják. Délutánra már olyan mértéket üt meg kétségesesük, hogy többen sírva fakadnak. A szürkületben kétes alakok gyűlnek össze a téren. Ideérkezésünk előtt pedig nem titkolták előttünk, hogy rendszere-

sen rabolnak ki turistákat fegyveres bandák. Visszatértünk kor örömkönnyek fakadnak, de egyetértünk, hogy mostanra mindenkinél elege lett a fővárosi utcai hangulatból. Az időközben felvett csomagjainkkal tömött sorban gyalogolunk a buszállomásra. A terminál körül is gyanúsan sandítanak ránk. A váróteremben kíséretet kapunk: két őr vagy rendőr – minden esetre hivatalos személy – kísér minket a buszig. Vigyázzák, hogy minden táska bekerüljön a csomagtérbe. Megkönnyebbülten hagyjuk el Honduras irányában a várost, és pár óra múlva megérkezünk Chiquimulába. Fővárosi megpróbáltatásunk sztorivá szelídül a biztonságos hotel medencéjében, ahol kis társaságunk elégedetten áztatja fáradt izmait és pihenteti megviselt idegeit.

Reggel a piac melletti állomásról indul a buszunk a határhoz. Papayával teli egy dzsip raktere, narancsal egy másiké. mindenféle gyümölcs kapható, így a számunkra egzotikus kaktuszgyümölcs vagy kókuszdíó is. Meglékeltetek egy kókuszt, és szívószál segítségével élvezem az enyhén édeskés italt. Borzongatók a pirosra, zöldre, kékre festett kiscsibék. A tojásba festéket fecskendeznek, amitől a cibék tollpihái átszíneződnek, és már e furcsa színben kelnek ki. indul a buszunk, robogunk Honduras felé, s hogy egy perc nyugtunk se legyen, idegenvezetőnk veszi át a kormányt a hepehupás földúton. A határsorompó egy szál madzag, de ötven méteren belül vámhivatal működik, Vízum nélkül üldögélünk a ház előtt, és reménykedünk az átjutásban. Úti célnunk, **Copán**, a maya romváros 12 kilométerre fekszik innen. Végül egyezség születik a vámon. Kí-

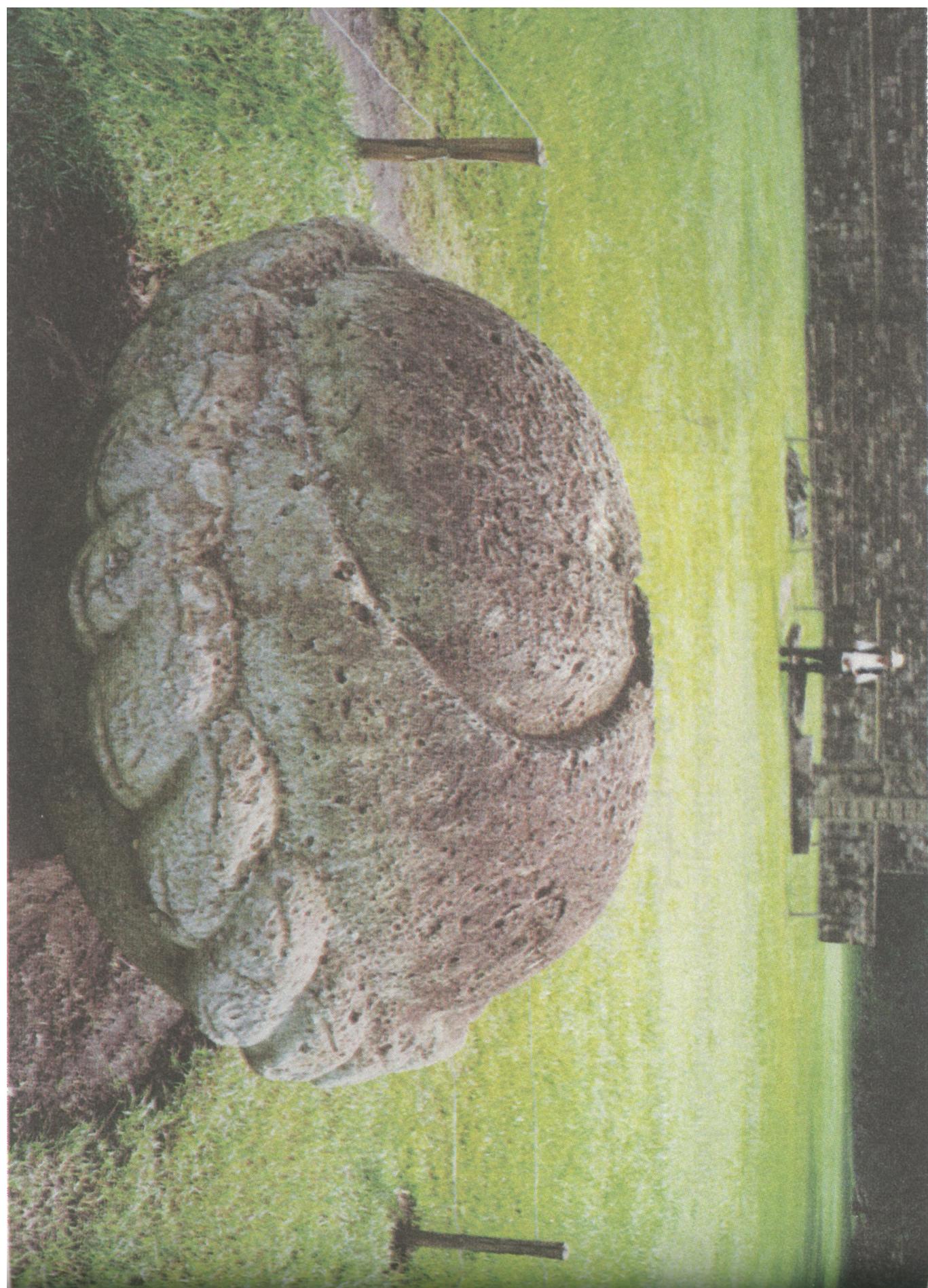

A piac Chiquimulában

sérettel átmehetünk, de délután ötre vissza kell térnünk. Kapunk két dzsipet, ezeken jutunk el Copánba. Útközben elered az eső, és én a vezető mellett ülve, menet közben veszem be a hátizsákokat az oldalsó ablakon át a platón utazó társaktól. Copánba azért a lépcsősorért jöttünk, amelynek alsó fokaitól fölfelé haladva 2500 írásjel látható évszámokkal, és az események rövid leírásával elolvashatók a copáni maya történelem fordulópontjai. Az uralkodók életének jelentősebb eseményeit ábrázoló sok sztélé mellett akad egy hatalmas kőteknőc, amely áldozati kő volt. A teknőc hátán vésett, spirál alakú vágatban csurgott le a vér. Az egyik falról két lábra egyenesedett tigris mosolyog le ránk. Walt Disney állítólag erről a szoborról formázta rajzfilmbeli tigrisét. Visszaúton még Hondurasban estebédelünk. Az étterem asztalain piros kockás terítő, a falakat a magyar csárdákhoz hasonlóan tarisznya, kalap, nyereg, földművelő eszközök díszítik.

A következő nap Chiquimulából indulunk Guatemala régi fővárosába, Antiguába. Útközben betérünk Esquipulasba egy kis pihenőre, a koloniális időket őrző hófehér, csipkés templomába. E templom már előfutára a festői Antigua spanyol építészeti remekműveinek. A buszmegállókban gyerekek, nők a fejükön tartott kosarakból kínálnak hosszában fel-szeletelt és szárított banánt, a banánchipset, nejlon-zacskókba töltött jeges üdítőt.

Antiguában szállodánk egy spanyol hacienda mása. Az udvar közepén robusztus szökőkút, melyet virágzó növények fonnak körbe. A tornácos, oszlop-fős emeleti részen kapunk szobát, melynek beren-

A teknőc, az egykori áldozati kő a copáni maya emlékek között

dezése szintén koloniális stílusú. Antigua a spanyol hódítás első napjaitól az 1821-ig tartó időszakban nyerte el mai szerkezetét, az épületek döntő többsége ebből az időből származik. Kétszáz éve mondhatni nem nyúltak az épületekhez, amikor földrengések rombolták a várost. Ekkor alapították az új fővárost. Azóta is számos rengés rázta meg Antiguát, a házak nagy repedésein láthatóak a nyomaik. A települést három vulkán veszi körül, egyikük érkezésünk előtt egy héttel kezdett el újra füstölögni. A tűzhányók felhőkbe burkolóznak, csak a kúpjuk nyúlik ki a takaróból. Este a főtéren marimbazenészek játszanak, s mi ott lejtünk a spanyol oszlopok, kerengők között, majd a téren körbe-karikába, végül a tangó ütemére hátrahajljunk a szökőkút fölé.

Több ezer méteres szintkülönbséget teszünk meg, mire elérünk **Panajachel**be. Az **Atitlán-tavat** Lord Byron a világ legszebb tavának tartotta. Opálkék vizé fölött, a túlparton zafírkékben dereng két vulkán, s egy vitorlás szórja ránk gyémántcsillanását a tóról. Pihenőnap a mai, a parton belemerülünk a lágyan fodrozódó hullámok egyenletes csobbanásába. Bóklászunk a kisvárosban, betűzzük a feliratokat, leülünk a boltok portálja elé, nekidöntve hátunkat a tartóoszlopoknak, és bámuljuk az utca forgatagát. Kutyákkal barátkozunk, tacost falatozunk, majd egy bár utcai frontján megloksolom a látottakat egy kókuszdínyi gyümölcskötéllal. Este közösen választunk éttermet, ahol egyszer csak magyar néta csendül fel a hangszóróból. Megkérdezzük a tulajdonost, hogyan jutott hozzá a kazettához. A főnök már nem emlékszik erre. Nem is tudja, milyen nyelven éne-

kelnek, de nagyon tetszik neki ez a zene, így gyakran forgatja le a vendégeknek. Örül, amikor megtudja, hogy abból az országból jöttünk, ahol e muzsika született.

Az Atitlán-tavat felhőkön szállva hagyjuk el, fölélük kerülünk, amikor azok megrekednek egy völgyben. A mexikói határig vagy hatszor szállunk át buszról buszra. A buszokon mi is a maya nagycsaládhoz tartozunk. A jármű helyettesíti a házat, a kertet és a kamrát, ideiglenes szomszédokkal. A hátizsákokat, bőröndöket, zsákokat a busz tetejére dobálják fel, majd lekötözik. Érdemes vízhatlan csomagolás-sal utazni, különben az eső nagy kárt tehet az úti holmiban. A járművek több évtizedes tapasztalattal rendelkező, színesre festett amerikai veteránok. A guatemalai buszok utasterének idillikus képéhez tartozik, hogy mi sem természetesebb, mint hogy a hármas ülésen öten is elfértünk. Szomszédom lábához húzott zsákjában a baromfiudvar utazik, s két sorral hátrébb egy kismalac visít. Ügyelek a tökre, melyet a fejem fölött lóbálnak, s a kanyarokban a kézi csomagok helyváltoztatását figyelve mérlegelem, mikor lendüljön a karom, hogy a zuhanásból elkapja őket. Kétségkívül a buszon az ajánlott utaslétszámnál kétszer többen vagyunk. Mégis az ōslakosok szó nélkül lépnek vagy ülnek közelebb szomszédjukhoz, ha újabb felszálló érkezik. Magától értetődően veszik tudomásul, hogy az a másik is igyekszik valahova, így neki is fel kell férnie közénk. Az élni és élni hagyni elfogadó magatartása jellemzi e vándorokat. Mielőtt elérnénk Mexikót, még egy éjszakát töltünk Guatemalában. A faluban a csomagcipelés elleni lá-

Az opálkék vizű Atitlán-tó Guatemalában

zadás eredményeképpen vezetőnk „eltéríti” a buszt a hotelig. Hát ilyenek a guatemalai buszok, utasok és sofőrök.

Másnap tíz órát ülünk egy kereszteződésben a buszcsatlakozásra várva. A tortillaüzem előtt öten ülünk körben a járdán, és nézzük, ahogy a lámpa századszorra vált át zöldre vagy pirosra. Nézzük a gyalogos- és járműforgalmat, és ki-ki vérmérséklete szerint kommentálja a látottakat, az út eddigi történéseit. A tortillákat mintha az idők kezdetén is itt süttötték volna, és készítésük a mulandóság felett állna. Van valami megnyugtató abban, ahogy az olajba dobják a téstát, ott az felhőlyagosodik, miközben megfordítják, majd kiveszik a forró edényből. A sütés mozdulatainak állandósága, mely már évszázadok óta hozza ugyanazt az eredményt, időtlenül lebeg körülöttünk. Elérünk a határra, ahol a buszálalomástól a guatemalai vámházig még vidámak vagyunk, riksás viszi a bőröndöket. Az útlevélkezelés után azonban újabb túlélőgyakorlat következik: a senki földjén, a háromszáz méter hosszú hídon történő átjutás teljes menetfelszereléssel és gyalog.

Ahol minden megpróbáltatást elfelejtek, az a Csendes-óceán-parti **Puerto Escondido** szörfparadicsoma. A pálmatetős bungalók mellett, a kókuszs-, legyezőpálma- és banánfák árnyékában úgy töltök el öt napot, hogy szinte csak étkezni kelek fel naponta egyszer, esténként a hotel medencéje melletti nyugágyról. Csupán három megrázó pillanat üt rést e monoton meditáción. Első nap először és utoljára barátkozom az óceánnal a *Veszélyes partszakasz, tilos a fürdés figyelmeztető tábla ellenére*. Térdig sem

ereszkedem a vízbe, amikor úgy elkap egy áramlat, hogy minden erőmre szükségem van ahhoz, hogy talpon maradjak. Vad erővel oldalra, majd befelé húzza a lábszáramat, és én kiáltani sem tudok az ijedtségtől. Egy idő múlva ki tudom emelni az egyik lábam, és minden erőmet összeszedve, lassan haladva érek ki a partra. Miután leckét kapok, hogy milyen porszem vagyok a víz erejével szemben, útitársam pedig monterájára lép, nem fürdőzünk többet. A harmadik ijedelem villanyoltás után, a moszkítóháló alatt ér. Az asztalon hagyott kifliért bemászik egy iguána a tető alatt, le a falon, rá az ágyamra, és a fejem tetején végiggyalogolva lecsap az élelemre. Megmozdulni nem merek, most viszont tudok kiabálni. Mire felkapcsoljuk a villányt, a jó félméres állat a zuhany tetején dézsmálja a zsákmányt.

A szörfösök reggelente, majd naplemente előtt jelennek meg a plázson. Napközben a hőség miatt kihalt az óceánpart. Az Egyenlítő fölött tizenhat fokkal egész hirtelen, negyedóra alatt bukik az égi fény a vízbe. A naplemente minden este más színárnyalatú. Az első nap aranyecsetet használ, a másodikon ezüsttüköröt, a következőn a sötétedő kékség alatt fénylező grafitszínűre festi az óceán, majd égő cinóbervörös palettával búcsúzik tőlünk.

Háromhetes élményeim a nyugágynak töltött idő alatt ivódnak véleg belém. Fokozatosan telítődnek sejtjeim az eddig csak a bőrömre és retinámra tapadt pillanatokkal. Ehhez a felszívódáshoz szükséges a medence nyugalma, amikor a vizén vibráló pálmaágak és hibiszkuszok minden tolakodó gondolatot kiürítenek a fejemből, és a semmi ürességébe folyik

bele az élmény. Ott az is semmivé válik, mert egy lesz velem. Ezentúl magamban hordom a napfényt, a poros utakat, a caballero lengő nadrágszárát, a dzsungel páráját, az óceán hullámainak hangos közleldétét, a kifelé áradó kíváncsi tekinteteket, a befelé néző öregeket. Leülepedik bennem minden, ami már semmilyen vegykonyhán nem vonható ki többé. Sejtjeim továbbadják egy magasabb rendnek, mely körbevesz, s melyhez testem csak közvetít.

Mexikó és Guatemala, lám, így magammal viszlek az örökévalóságba!

ÚJRA DÉL-AMERIKÁBAN - BRAZÍLIA, PARAGUAY, BOLÍVIA, PERU

Kedves ég, tüzet szeretnék!
Lángoló fekete szempárt,
felszabadító szerelmes kegyet.
Izzó lávatömeget,
sűrű, lezúgó vizet.
Értelmem kapujába tisztító tüzet,
szívem bánatára szivárványhidat.

Kedves ég, tüzet szeretnék!
Égető tajtékkal rohanót,
fehér fátyollal gyógyítót.
Buja zöld nászágyon
cirókató szeretőt.

Kedves ég, tüzet szeretnék!
Könnyű szívvvel élőt,
szenvedélytel féltőt.
Alászálló angyalt
felbukkanó szárnyval.
Intenzív perceket az öröklét mellett.

Szentséges ég, tüzet szeretnék!
Lobogjon szívem, így LEGYEN.

A kaiganok főnökének szép lányát választotta feleségül a kígyóisten. Naipi azonban a bátor harcost, Tarobát szerette. A lány és a kígyóisten esküvőjének napján a násznép és maga az istenség is bódult álomba merült, az istenek kedvelt italától, a cauimottól. A két szerelmes csónakba szállt, és evezni kezdett lefelé a folyón. Csakhogy a kígyóisten felébredt, nagy haragra gerjedt, és egy óriáskígyó alakját öltve farkával felkavarta a csendes Iguacu vizét, majd magát a gránit folyómedret is megrázta. Amikor a porfelhő feloszlott, előtűnt egy hatalmas kráter, amelybe a folyó óriási robajjal kezdett belezuhanni. Így szól a helyi indián legenda.

Százhúszmillió évvel ezelőtt egy vulkánkitörés hozta létre a három ország: Brazília, Paraguay és Argentína határcsúcskén elterülő, több mint kétszáz zuhatagot számláló, legnagyobb víztömegű vízesrendszer a világon, a **Foz do Iguacut**.

IRÁN - AZ ELFELEDETT 1001 CSILLAGÉJ MESÉINEK FÖLDJE

Két évvel az ezredforduló után, egy augusztusi napon, egy vállalkozó kedvű, busznyi csapat Perzsia felé vette útját azon kevés, évente csupán pár ezer iráni látogató egy kis csoportjaként, akik az utóbbi években ennek az ismeretlen, elszigetelt, és sok esetben tévesen megítélt országnak a népét a nyugati világ különböző pontjairól felkeresik.

Indulás előtt szinte mindenki döbbenten nézett vissza rám a kérdésre kapott válasz miatt, hogy Iránba megyek nyaralni. – Micsoda? De hát ott lőnek, elrabolnak, megerőszakolnak... ki tudja, mi történik veled? Hogy jutott ez eszedbe?

Miért döntöttünk Perzsia mellett?

A kalandvágyam persze, mely már eddig is számos távoli helyre vitt, valamint egy lezárult szerelem régmúltba nyúlt gyökerei után indultam. Többen a keleti kultúra szerelmeseként, a nagy történelmi helyszínekért jöttek. A két fotónak, Gábornak és Gyurinak izgalmas terepet ígért az útiterv, az ELTE arab, török, perzsa szakos hallgatóinak pedig nyári szakmai gyakorlatként is beillett a kirándulás. Hassán bácsi a rokonokhoz ment haza látogatóba, így ő távolsági járatként és a társaság kedvéért választotta ezt az utazási módot. Meglepetésemre volt alma materem igazgatóhelyettese, Péter is a csapat tagja lett.

... és miért is ne, olyan keveset tudunk erről a nemcsak földrajzi értelemben távoli országról, amit

tudunk, az is inkább ókori történelméről és a jelenkor zűrzavaros politikai híradásairól szorítkozik.

Megadta a helyhez illő karavánutazás hangulatát, hogy útközben az utaslétszám folyamatosan változott, mert vagy elbúcsúztunk egy pártól, amely önállóan folytatta tovább az utat Iránon belül, esetleg Pakisztán felé kanyarodva, vagy éppen csatlakoztak hozzánk utasok egy-egy városban.

Induljunk el erre a huszonhárom napos, meglepetésekkel teli keleti barangolásra.

Felajánlok egy varázsszőnyeget, az röpítse az olvasót, amíg az **Ararát** hóbödte csúcsa ki nem rajzolódik a távolban. Ekkorra mi már hat napja úton vagyunk, elhagytuk a Kelet kapuját, Isztambult, a kappadókiai Tündérlábakat a barlanglakásokkal és a Nemrut-hegyi napfelkeltében előtűnő istenszobrokat. A Van-tavi hajózás után közeledik a török-iráni határ, így megállunk átöltözni. Mi nők maradunk a buszon, és előkerülnek a házi készítésű csadorok, mert Iránban még a turistáknak is kötelező a helyi visellet, de legalábbis a hosszú, bokát takaró szoknya vagy nadrág, a hátsó domborulatokat szintén fedő hosszú ing hosszú ujjal. Leszállunk, a fiúkban erősödik a férfivirtus, fütyögnek és pontoznak.

A határátkelés elég kaotikus, építkezéseken keresztül történik, kamionokat látni, és egy-két török vagy iráni buszt. A török oldalon várakozunk, mellettünk egy iráni busz áll, a nők integetnek a fejükre mutatva, hogy vegyem fel a kendőt. Az épületben éppen egy cigarettacempészt buktatnak le, nagy a felfordulás. Elek és Miki még jóval a határ előtt nyomatékkal kérdezi, hogy nincs-e valakinél alkohol,

mert az alkoholfogyasztás tilos Iránban, a külföldieknek is börtön jár érte. Végre leszállhatunk és bemegyünk az épületbe, onnan egy nagy nyúlketrec-re emlékeztető helyiségbe, ahol ötven fok van és tömeg. Egy órát állunk ebben a sötét, tolóngó emberekkel teli teremben, ahol egy rácson át kell kinyújtani a szabadba a vámosnak az útlevelet. Ha megjelenik a ketrecajtóban, a tömeg nekiesik a rácsnak. Ömlik rólam a víz, és ebben a pillanatban elbizonytalánodom, hogy tényleg akarom-e ezt a kalandot, őrület ez a hely. Majd egyszer csak kint találjuk magunkat a friss levegőn, és átsétálunk az iráni oldalra, ahol leesik az állam. Légkondicionált, székekkel berendezett, modern váróterembe lépünk, ahol mosolyog a tiszviselő, és türelmet kérve az egész csoport útlevelét elviszi, nincs tolongás. Hogy igazságos legyek: amikor két hét múlva visszafelé jövünk, a nyúlketrecnek már húlt helye, a török oldalon is épül a hatarátkelő új épülete.

Iránban vagyunk, és jólesik a határ melletti első vacsora, az út során nagyon megszeretett tuhr, vagyis hideg joghurt, és a finom vajas rizs, melyet csirkekebabbal eszem, meg valami rózsavízzel leöntött paradicsommal és uborkasalátával. Majd meg sem állunk **Tebrizig**, ahol az első éjszakát töltjük. A szállodában rácsodálkozom a telefonkapcsoló szekrényre, mely láthatóan nem automata, de ez az észrevétel már szakmai ártalom.

Másnap már korán reggeli után nézünk, és pár sárokkal arrébb találunk egy kenyérsütödét, ahol a kovásztalan iráni kenyeret a szemünk láttára sülik. A meglehetősen téstát a sütőlapátra teszik és bedob-

ják a kemencébe. Pár perc, és már is vihető és ehető a forró, kinézetre pászkára emlékeztető, de annál vastagabb kenyérlepény.

Kora délelőtt indulunk a fél évezredes Kék mecsethez. Gyönyörűek a kék csempedíszítések. Kúfi írást láthatunk keretben, a perzsa szöveg pedig véigfut egy szegélyben. A mecsetben fekete csadoros nők, a férfiak is hosszúnadrágban, hosszú ujjú ingben. Odalép hozzám egy fiatal lány, Leila. Kíváncsian kérdezi, hogy honnan jöttünk, milyen Magyarország, hogyan élünk. Egész úton végigkísérnek bennünket az iráni fiatalok, akik nem tudnak külföldre utazni, szinte semmi, hiteles forrásból származó információjuk nincsen arról, hogy mi történik a világban az Irán-barát államokon kívül. Így nagyon örülnek, ha egy-egy ritkaságszámبا menő turistával beszélgetni tudnak, gyakorolják az angolt, és tájékozódhatnak is. Leila tizennyolc éves, most készül az egyetemre, és soha nem akar férjhez menni, a viszonylagos szabadság érdekében inkább az önállóságot gondolja választani. Milyen is a nők helyzete?

Iránban a nők választhatnak és választhatóak, vagyis női képviselők is vannak, autót vezethetnek, egyetemre járhatnak, de külön padsorokban ülnek, például a buszon a jármű eleje a férfiszakasz, hátul szállnak fel a nők. Tilos a kézfogás és az utcán ismerkedés. Randevú hivatalosan kizárolag családtag kíséretében képzelhető el. Hoztam magammal egy képeslapköteget Budapestről és a magyar tájakról, átadok egyet Leilának, aki csak vonakodva veszi el, mire észreveszem, hogy a matyó népviseletbe öltözött nők szoknyája bizony csak térdig ér. Hát igen,

a szabadság utáni vágyat erősen kontroll alatt tartja az elvárásoknak való megfelelés, a tradíciók kényeszere, és úgy látom, hogy a félelem is benne van.

Tebriz az azeri kultúra fellegvára, másfélmillió lakosával Teherán után a második legnagyobb városa a hetvenmilliós országnak. Tebriz Hasszán bácsi szülővárosa, kilencen voltak testvérek, az édesapja százöt éves. Meséli, gyermekkorában volt egy medvéjük, amellyel néha még birkóztak is, sőt a medve egyedül neki megengedte, hogy leteperje. A buszon egyszer csak felém fordulva ezt mondja: „Tudod, ott a tónál háttal ültem nektek, de a rózsának nincs eleje és háta, s én magam vagyok a rózsa.”

Hasszán Bidzsari bácsi számtalan története közül álljon itt egy. „Volt egyszer egy ember, aki eljutott Örményországba, s ki tudja, miért, elvetődött a falu temetőjébe. Nézi a kopjafákat, egymás után olvasa a sírfeliratokat, és egyre inkább megrémül az olvasottakon. Visszaballag a faluba, és félve megszólít egy odavalósít. – Meg ne haragudjon, de most jövök a temetőből, és ott csupa gyerek van elhantolva, hogy lehet ez, élt egy vagy három évet, a legidősebb is tíz év alatt hunyt el? – Ránéz az emberre a falubeli, s megkérde tőle: – Hát maga hány évet élt eddig, meg tudja-e mondani? A születésétől ez idáig mennyi volt az Élet? Mert a szerencsésnek évek.”

Elhagyjuk Tebrizt, és színes kőhegyeken keresztül, birkányájak mellett érkezünk **Ardabilba**, mely az egykori Selyemút egyik állomása volt, és a síita muszlimok szent helyéhez, a Sejh Száfi ud-Din mauzóleumhoz. A szent életű férfi szerzetes volt a XIII. században. A mauzóleumban volt a világ leg-

nagyobb, a XII. században készült szőnyege, amelyet azonban eladtak egy gazdag perzsaszőnyegkereskedőnek. Most látjuk, ahogy fényképek alapján újraszövik. A mauzóleumban található az évszázadokig, 1498 és 1730 között fennálló Szafavid-dinasztia első uralkodójának a sírja is. A múzeumot többször is kirabolták, a szarkofágokat azonban nem tudták elvinni, mert nem fértek ki az ajtón. A kék, sárga, zöld mozaikkockák millióival kirakott homlokzatokat csodáljuk. Az iszlám a VII. században kialakult arábiai vallás, mely Iránban 1000 körül jelent meg, öt alaptétele: egy az Isten és Mohamed az Ő prófétája, a mekkai zarándoklat, az alamizsnaosztás, a böjt és a napi öt ima. A síita iszlám szerint a vallási vezetőnek Ali kalifa leszármazottjának kell lennie, míg a szunniták azt vallják, hogy nem kell vér szerinti örököst keresni, a rátermettség számít.

Ardabilt elhagyva a legcsapadékosabb Gilán tartományon utazunk keresztül a **Kaszpi-tenger** felé. A Kaszpi-tengerrel kapcsolatban ellentmondásosak a vélemények. Egyesek szerint a tőle 40 kilométerre fekvő Aral-tóhoz hasonlóan holt tengerré válik, míg mások véleménye alapján a tektonikus mozgások révén a Kaszpi-tenger növekszik. Ez a vidék Irán éléskamrája, érdekességgént érdemes megemlíteni, hogy Iránból terjedt el a görögdínye, az őszi-barack, a rózsa és a tulipán.

Estére érünk **Rastba**, egy kis koválygás után megtaláljuk a szállodát. Miki pedig elkezd könyveket vásárolni. Miki, azaz Sárközy Miklós az ELTE perzsa tanszékének tanára, akinek az út során a fantasztikus idegenvezetést köszönhetjük, s akinek perzsa

nyelvismérte nélkül bizony zökkenőkkel teli utunk lett volna.

Rastban trópusi az időjárás, magas a páratartalom, így a meleget még izzasztóbbnak érezzük. A csadorom alatt már semmit nem viselek, de még így is nehezen bírható ki a hőség. Együttérzőn gondolok azokra az iráni nőkre, akik a csador alatt még hosszú ujjú inget is hordanak, és pamutharisnyát! – jó esetben nadrág nélkül. De látok csador alól kibukkanó farmert is. Két ruhadarabbal készülttem, egy kis fehér virágmintás feketével és egy királykékkel. Még szerencse, hogy nem vettem teljesen komolyan az utazási iroda eligazítását a színeket illetően, már mint hogy ó, bármilyen színű lehet, még piros is. Hát az iráni csador az fekete, néha apró mintás, nem feltűnően szürke vagy barna. A királykék ruhámmal így meglehet divatot teremtek, mert amelyik iráni családnál fényképezőgép volt, azoknak mind modellt kellett hogy álljak. A nők elismerő csettintgetésekkel fogdosták meg az anyagot, és dicsérték a színét. De volt egy kis szépséghibája a kék csadoromnak, hogy elszabták az egyik oldalát és kivillant a bokám, néha még a lábszáramból is mutattam valamennyit, amiért a későbbiekben még egypárszor megkaptam a magamét. Kriszta nem csinált különösebb gondot az öltözködésből, hosszú szárú nadrágokat hozott, a papája ingeit csomagolta be, és gyerekkorai kendőit. Ezzel a kis babakendővel, alatta rövid szőke hajával rendkívüli elismeréset szerzett a perzsa férfiak körében, semmiféle incidens nem érte, holott a nosztalgiamintás gyerekkorai kendőcske inkább zsebken-

dőként hatott a fején, az eredeti célt, hogy takarjuk a hajunkat, csak jóindulattal töltötte be.

De térjünk vissza a Kaszpi-tengerhez, ahol már nagyon vártuk a fürdőzést. Miki előre jelezte, hogy külön van a női és a férfistrand. Így is volt, a strandhoz érve jobbra mennek a nők, balra a férfiak, középen kizárálag utcai ruhában lehet tartózkodni, itt vannak a büfék. A női strandot a két oldalán a tengerbe is benyúló vászonnal kerítették el. A férfioldalnak csak egy vászonfala van, mögötte majd' egy kilométeres partszakaszon fürödhetnek. A nők női felügyelők mellett egy ötvenméteres partszakaszon botorkálhatnak be a hínáros vízbe, igaz, akár bikini-ben. Na nem, köszönjük, inkább felmegyünk a semleges területi teázóba, és talpig felöltözve hűsölünk az árnyékban. A cölöpökre épített étteremből beláttni a férfistrandra, de elég messze van, így csak kis alakokat látunk, nem ismerjük fel igazán a mieinket, pedig egyéb szórakozás híján azon igyekszünk. Majd eldöntjük, hogy elsétálunk az allé végén található palotához, de szörnyű meleg van, és a Miki által említett tizenöt perces séta valószínűleg futólépéssben értendő. Péntek lévén, ami az iráni vasárnap, a családok piknikeznek az allé mellett, a füvön. A piknik nagyon népszerű közösségi időtöltés, a családok, baráti társaságok magukkal hozzák a bográcsot, tüzet rakkal, levest főznek, kebabot sütnek, esznek, beszélgetnek, énekelnek. Számos család női tagja odaint, hogy csatlakozzunk. A strand dél és tizenöt óra között zárva van, a fiúkat is kiterelik a férfiszakasz őrei, mert nekik is jár a szieszta. A programot az ebéd menti meg, a roston sült Kaszpi-tengeri hal,

a sáfrányos vajas rizs, a párolt és savanyított zöldségek, a diós olívabogyó és az elmaradhatatlan joghurt, majd dinnye.

Továbbutazva még hosszan kéklő, homokos partokat látunk, de végül belenyugszunk, hogy nem mi fogjuk megnyitni az első szabadstrandot Iránban. Majd délnek fordulunk, és estére megérkezünk Teheránba.

Teherán jelentése forró hely. Irán fővárosa egykor karavánszeráj volt a Selyemút mentén. Ma már tízmillió lakosa van, a peremvárosokkal együtt harmincmillió, és ötmillió autó pöfekel útjain. Nem csoda, hisz a benzin ára literenként akkor 4 forint 20 fillérbe került. Irán a kőolajtartalékokat tekintve a negyedik, a földgázkészletek tekintetében a második helyen áll a világ országainak sorában. Az autóáradatnak megfelelően a város fölött vastag szmog-felhő látható, mindenütt dugók. Oázis a kőrengetegben a Golesztán-palota, magyarul Rózsa-palota, és kertje. A sah európai uralkodótól kapott dísztárgyait nézzük meg, perzsa festők műveit, és egy 1800-as éveket bemutató fotókiállítást az alagsori részben, gyönyörű csobogóval. Salamon király fehér márvány- és alabástromtrónja, sahokat ábrázoló festmények, a tükrös íván egyik szobájában valamelyik sah, valamint hatvan fiú- és harminc lánygyermeke közül néhánynak a portréja látható a séta közben. A palota egy-egy termének pompája a versailles-i kastélyéval vetekszik, az arany bősége, a tükrök, a faragások, a gazdag díszítés ámulatba ejtő. Salamon trónján ülve látom, hogy az előttem lévő szökőkút kávájára kilép egy fehér hattyú. A Tejút

Hattyú csillagképéhez hasonlóan a nyakát magasra nyújtja, szárnyait kiterjeszti és gyönyörű dalt hallat. Az útról csadorban két fekete hattyú is figyeli éneket.

Később végigjárjuk a Nemzeti Múzeum termeit, és a múzeumlátogatásokat méltó módon a Makarzi Bank tulajdonát képező ékszermúzeummal zárjuk. Mindent leadunk a ruhatárban, majd az alagsorban egy vaskapun és egy páncélozott ajtón át jutunk be az egykori sahok kincseskamrájába. A huszonhetezer drágakővel ékesített nadír pávatrón mesterien tervezett, kecses darab. Külön-külön többpolcos vitrineket állítottak ki csak a briliáns, vagy csak a rubin, a zafír vagy a smaragd drágaköveknek, az ezekből készült ékszereknek, kardoknak, koronáknak, diadémoknak, fülbevalóknak, brossoknak, gyűrűknek, evőeszközöknek és tálaknak. Függönybojtok sora csüng igazgyöngyből, megcsodálok egy földgömböt, melyen az óceánok és földrészek ötvenkétezer drágakőből vannak kirakva, és ékkövek ezrei ragyognak csak úgy a polcokra szórva. A 182 karátos „Nagy Asztal” gyémántra pillantva befejezem a nézelődést, már nem tudok többet befogadni.

Visszataxitunk a szállóba, és irány a bazár, mely sajnos nagy csalódás az isztambulihoz képest, egyedül a préselt sárgadinnyelével vagyunk elégedettek. Suhancok lábtaposással figyelmeztetnek, hogy kilátszik a bokám, a bejáratnál még ennél durvábbat is kapok. Zoli pizsamanadrágot vásárol fillérekért, melyet magán is tart, itthonra alternatív szerelésnek szánja. Itt viszont az egész bazár rajta röhög, így egy idő után lecseréli az út közepén, hárman körülálljuk.

Ó bezzeg nem kap ezért büntetést, férfi! Kriszta melé újabb hódoló lép, egy fiatal értelmiségi, aki szintén „nyugati” útról álmodik, Párizsba készül utazni, még dátum nélkül. Kedves, udvarias és tartózkodó, mint minden fiatal perzsa, akivel megismerkedtünk. Nagyon előzékenyek, érdeklődőek, és szívesen osztják meg érzéseiket az életükről, a rendszerről. A hozzáink csapódott hétköznapi emberekkel történt találkozás igazi élmény volt. Ettől a fiútól is, a félórás ismeretség után két évvel, még mindig érkeznek apró ajándékok postán.

Az irániak a politikai szövetségeket kivéve (Szíria, Libanon, Közép-Ázsia országai vagy Törökország) nem utazhatnak külföldre. A politikai helyzet miatt 1979-ben negymillióan emigráltak az USA, Németország, Ausztria, Anglia irányába. Magyarországon körülbelül négyezren élnek. A sah fia Washington külvárosában telepedett le, a látottak alapján nem sok esélye van a visszatérésre.

Este egy szűk kis csapat úgy dönt, hogy taxival felmegyünk Észak-Teheránba. A taxissal nincsenek nyelvi korlátok, Zoli élénken magyarázza magyarul, erősen gesztikulálva (mintha úgy jobban érthető lenne): Nekem otthon egy kisfiú, és neked? Majd a könnyebb végén fogjuk meg az ismerkedést, és a zene nemzetközi nyelvén rázendítünk a *Kék a szeme* nótára, amit taxisunk egy perzsa dallal viszonoz. Kisebb fulladásos rohamok és dugókban töltött kényeszerű pihenők, üdítőkért való ki-kiugrálások után, közel másfél óra múlva megérkezünk az elit Darban negyedbe, ahol érezhetően jobbak az oxigénviszonyok. Libegőzni szeretnénk, de az csak pénteken-

ként működik. Nekiindulunk a hegynek, úgy érezzük, a Szalajka-völgybe érkeztünk, lezúgó patak mellett kaptatunk felfelé, jólesik a hűs levegő. A patak mentén nyitott éttermek hosszú sora, ahol az asztalok a sziklába vájt teraszokon állnak lépcsőzetesen, a kis utak közöttük lampionokkal vannak megvilágítva, gyertyák égnek több helyütt. Egy idő után betérünk az egyik vendéglőbe és lefekszünk a legfelső terasz szőnyegágyára, vacsorát rendelünk, teázunk és az élet nagy kérdéseiről vitázunk. Éjfél után indulunk vissza, az út most huszonöt perc a szállóig.

Másnap újabb érdekes részleteket tudunk meg az iráni életről. Teheránban a kukásokkal Beethoven- és Mozart-zenét hallgattatnak, hogy gyorsabban dolgozzanak. Tudományosan bizonyított, hogy e két muzsikuszseni művei serkentőleg hatnak a munkavégzésre.

Délelőtt a Szabadság-torony modern épületét járjuk körbe, melyet a 2500 éves iráni államiság emlékére emeltetett a sah 1971-ben. A sahok Nagy Kúrosz halálától számították az iráni államiság kezdetét. A 40 méter magas épület tetején kilátó és étterem működik. Alakja az ívánt, vagyis fogadócsarnokot próbálja stilizáltan utánozni. A Szabadság-torony elnevezést már Khomeini ajatollah alatt kapta 1979-ben.

Khomeini az Iszfahához közeli Khomeini városban született, és Komban, Irán vallási központjában tanult teológiát. 1940-ben tiltakozott az amerikai és a szovjet megszállás ellen, ekkor figyeltek fel rá, majd emiatt száműzték 1960-ban. A forradalom győzelme után, 1979–89 között ő irányította Iránt, a tel-

jes elzárkózás politikáját folytatta. Mohamed államát akarta megteremteni a monarchiával szemben. Katonai államot hozott létre, ahol ő lett a forradalom vezetője. Irán 1979 óta köztársaság, kormánya és parlamentje van négyévenkénti választásokkal, de mindezt felülírja, hogy mindenek felett áll a forradalom vezetője, aki egyben a legfőbb vallási vezető és a hadsereg főparancsnoka is. Az Őrök Tanácsa pedig felülbírálhat minden törvényt. A mollahok tanácsának tagjai közül kerül ki a következő vezető, akit a hatalmon lévő választ ki utódjául.

Khomeini maga jelölte ki sírját Teherántól nem messze. Amikor temették, a tömeghisztéria miatt kiesett a koporsóból, így végül helikopterrel szállították a rézkupolás mecsetbe. Ott jártunkkor Mohamed lánya, Fatima halálának évfordulóját ünnepelték, az egykori május elsejei felvonulásra emlékeztetve bennünket. Fekete csadoros iskolás lányok menetelnek csoportokban a várost és az iskolát megnevező táblákkal. A mecsetbe férfiak és nők külön járaton mehetünk be a cipők levétele után, a detektoros kapun át. Koszorúzás folyik éppen, tévételrellel.

Kom városa a legrégebbi muszlim település, a legendák szerint itt hunyt el Fatima. Főleg a meddőségben szenvedő nők járnak ide imádkozni. Kom a síita teológiaoktatás központja zárt főiskolával, ahol magas szintű lexikális tudást követelnek és magolva tanulnak. 1978-ban itt kezdődtek azok a tüntetések, melyek végül a sahot megbuktatták. Nem síita muszlimnak tilos a bemenet az itteni mecsetbe.

Vámbéri Ármin volt az egyetlen magyar, aki muszlimnak adva ki magát, bejutott a templomba.

A komit kivéve azonban szinte minden iráni mecset szabadon látogatható, ami nem mondható el a marokkói vagy egyiptomi mecsetek legtöbbjéről.

Híres a komi süti, veszek is ajándékba jó pár dobozt a pisztáciás, mézes, diós és karamellás édességből. Ezzel nem vagyok egyedül, és később kavarródás is kerekedik abból, hogy a busz csomagterébe pakolt dobozok és nejlonzacskók kihez is tartoznak.

Még aznap délután **Kásán**ba érünk, és egy angol étteremben ebédelünk. Az étterem attól angol, hogy a perzsa tulajdonos felesége angol nő, ami az étterem berendezésében, hangulatában, a terítésben is visszaköszön, de az étlap perzsa választékot kínál. Újabb perzsa édesség kerül fel a toplistámra, a diós gránátalmajoghurt.

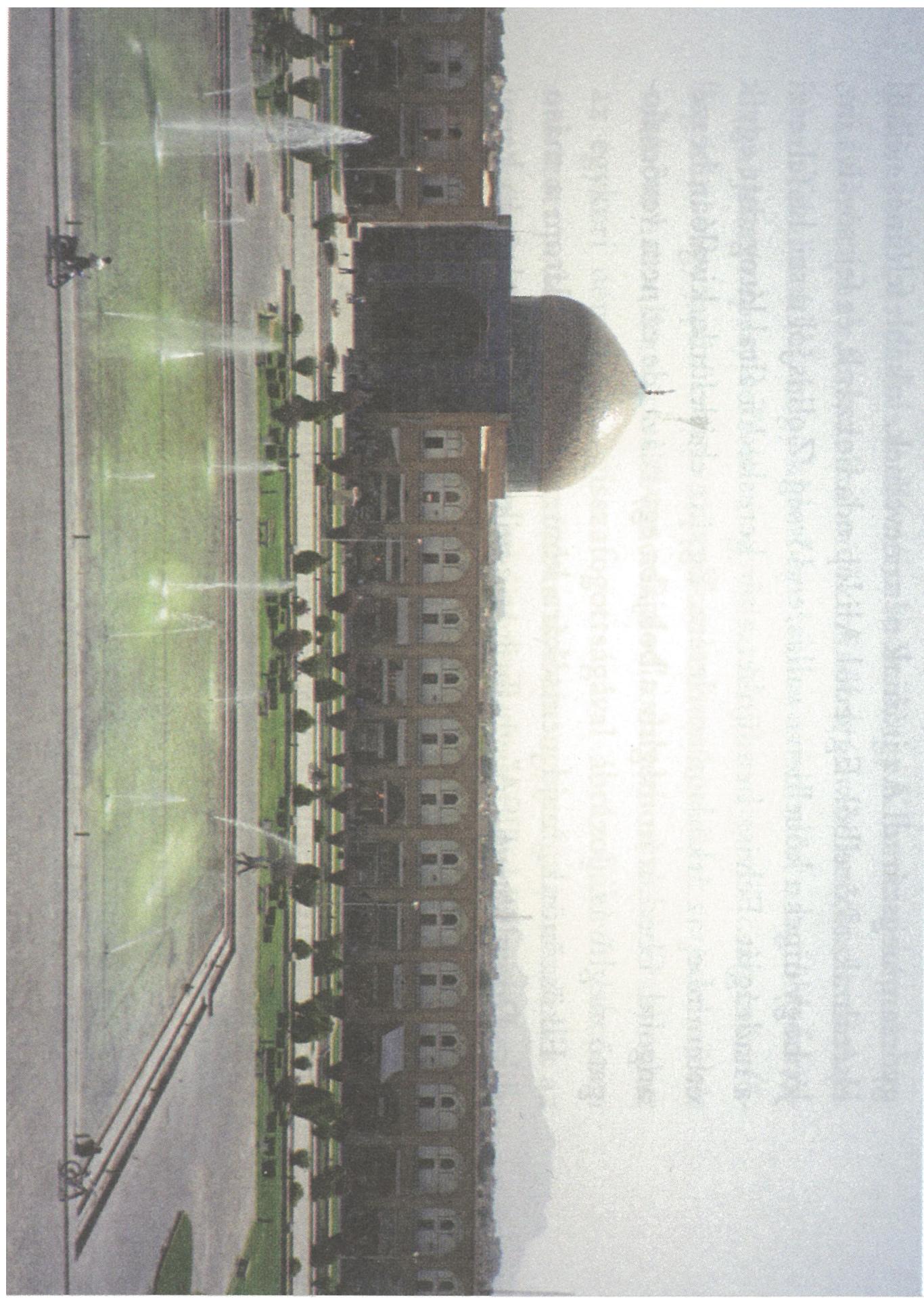
Gazdag XVIII. századi szőnyegkereskedők házait nézzük meg, a színes üvegablakkal, a porcelán-mintákra emlékeztetően gazdag díszítéssel festett falakkal és mennyezetekkel, átriumszerű kertekkel ezek a házak kis palotáknak illenek be.

Közben a buszunkat szervizbe viszik, mert kilyukadt a gáztartálya, így sétálunk még a jelenkorú lakóházak között is, a nők arcukat takarva szaladnak be a házakba, a küszöbről még kíváncsian hátratekintenek, aztán becsapják előttünk az ajtót. Csak késő este tudunk továbbindulni Iszfahánba. Útközben felforr a hűtővíz, szíjcsere kétszer, éjfélre érkezünk meg.

Iszfahán a legvarázslatosabb megálló az út során, meseszerű helyszínekkel és jelenetekkel. Az

500x160 méteres Imám tér a világ egyik legnagyobb tervezett főtere 1612-ből, középen parkosított kisebb terekkel, szökőkutakkal. Az egész hétszer akkora, mint a velencei Szent Márk tér. A teret mecsetek és bazársor veszik körbe. Abbász sah egy régi lovaspólópályából építette ünnepélyek felvonulási terének. Az Imám-mecset is Abbász sah idejében épült, híres a kék-sárga-fehér-rózsaszín, néhol 30 méter magas geometrikus és virágmotívumokkal, kalligráfiával díszített csempe- és mozaikmintáiról. Az egyik íván tökéletes visszhangzású, az emberi fül tizenkét echót képes érzékelni, itt negyvenkilencet mértek. Sorban kipróbáljuk a visszhangot, nagyon furcsa a saját hangomat többszörös ismétlésben a falakról visszahallani. Egy középkorú tanítónő lép mellém, és kérdezi, honnan és miért jöttünk. Válaszom nem győzi meg, és kissé bizalmatlanul tovább kérdezget, hogy érezzük magunkat, mit gondolunk az itteni emberekről. Amikor azt válaszolom, hogy az itteniek is ugyanolyan emberek, mint bárhol Európában, hirtelen kissé meghökkenve rám néz, majd gyorsan elköszön. Ki tudja, ki volt és mit gondolt magában? Fogya a képeslapkészletem, már dedikálnom is kell magyar kísérőszöveggel, Mikitől ráadás-ként kéri a perzsa fordítást is mellé. Viszonázsként apró papírpénzt adnak szerencsehozónak, melyet illik elfogadni. A kislányoknak úgy tízéves korig nem kell csadort hordaniuk, színes európai ruhákban járnak, de sokszor kis kendőt vagy kalapot viselnek.

Az út számonra első számú helyszínén, a Lotfolah sejk-mecsetben már ültömben osztom szét az utolsó képeslapokat egy ilyen gyereksgeregnek. Ülök,

Az Imám-ter a nagy szökőkúttal Iszfahánban

mert ekkor már nem tudok tovább állni ebben a misztikus, energikus és harmóniát árasztó kupolahegyiségben. Yves Gandon *Az éden nyomában* című művében elragadtatással ír e helyről: „A pici mozaikkal borított falak, az arab írás fehér vonalai és cikornyái vég nélkül ölelkeznek a csempék kék alapján, és a színek, a minta bonyolult összhangjában szinte megmozdul a sztalaktit boltozat, és forogni kezd a bejáratи árkád egy tömbben kiégetett, csavart kerámiaoszlopa.” A kupola krém- és rózsaszín között váltakozik, és az ablakokon beszűrődő fény játéka folyamatosan más és más megvilágításba helyezi a mozaikok ábrázolásait. Szédülve lépek ki újra a térre.

Az iszlám legrégebbi mecsetében az időközben szakállasodó Miki már teljesen beleolvad az imára érkező férfiak sokaságába.

Ezután szétválnak útjaink, és ki-ki önállóan fedezheti fel az egykori perzsa fővárost. Páran visszatérünk az Imám térre, és Zoli a rekkenő hőségen megirigyli a suhancok fürdőzését a tér hatalmas medencéjében. Gatyára vetkőzik és berohan a szökőkútba. Én csak bokáig tervezem, levezem a szandált, már ez is merészseg. Zoli nem szól, hogy a medence alja algás és befelé lejt, így elég gyorsan előrek a közepeig, és ott belezuhanok. A nevetéstől alig bírok feltápaszkodni, a csadorom szétterül a vízfelszínen. Orsit a medence szélén rázza a nevetés, de azonnal a gépért nyúl és megörökíti a balesetet. Zoli kisegít a szökőkútból, közös erővel kicsavarjuk rajtam a csadort, a negyven fokban gyorsan megszárad. Az irániák nem nevetnek, inkább feltűnés nélkül elsétál-

nak a közelből. Egyedül Ali lép oda hozzánk, és fejcsónálva int, jó, hogy nincs a közelben a vallásrendségek, Zoli is jól teszi, ha felveszi a nadrágját. Felvisz bennünket a tér kereskedői által látogatott egyik étterembe, az árkádsor emeletére. Együtt ebédelünk, kiválóan beszél angolul. Ebéd után meghív a boltjába egy teára, de ez nem vevőcsalogató meghívás.

Elköszönünk, majd nemsokára kontraszként megíatom a második „Down with USA” graffitit az egyik házfalon. Le akarom kapni, de szinte a föld alól előpattan egy gárdista, és mutogat, hogy nem fotózhatok. Mérges leszek, megvárom, amíg a társával elmegy, és akkor mégiscsak fényképezzek.

Visszatérünk a hatalmas bazársorra, ahol az œsi kövek megadják a bazár alaphangulatát. A legtöbb bolthoz műhely is tartozik, ami vagy azt jelenti, hogy a bolt előtt munkálják meg a rezet, de lehet, hogy közvetlenül a pult mögött dolgozik a tulajdonos. Egy más után döntöm le a banánturmixokat és eszem a fagyit, szerencsére késleltetett hatás nélkül. Iránban iható a csapvíz, ellentétben a törökországi területekkel, és feltűnő a tisztaság. A csoportban senkinek nem lett problémája, bármit fogyasztottunk is, pedig még alkohollal sem tudtunk fertőtleníteni. Miniatúrákat szeretnék vásárolni, így ezeket a boltokat keresem. Tevecsontra festik a különböző jeleneteket színesben vagy elegáns fekete, fehér és arany színben, bársonyra ragasztják és apró mozaikos, geometriai mintás keretbe teszik. Szinte lehetetlen választani, annyira szépek. minden boltnak megvan a maga művészete, így nagyon sokféle stílus közül válogathatunk. Kiválasztok négyet, de este elcsábu-

lok újabb kettőre. Alkudni lehet, de én sajnos nem tudok, ha valami megtetszik, az nagyon meglátszik rajtam, így hátrébb állok, és a fiúk eredményesen besegítenek.

Hazatérünk pihenni egy kicsit, bekapcsoljuk a tévéet. Négy állami csatorna működik és egy tartományi, mindenkor szigorú ellenőrzés alatt áll. Az egyik csatorna kizárolag sporteseményeket sugároz, focit vagy birkózást, ez a két sportág a legnépszerűbb. Amikor beszélgetés közben említettük, hogy honnan jöttünk, az első reakció legtöbbször az volt, aha, Puskás! A másik csatornán folyamatosan forradalmi klipek mennek, az énekes mellé néha beúszik egy Khomeini-kép. A harmadik csatorna a forradalmi emlékműsorok és vetélkedők színtere, pl. olyan feladtatottkal, hogy ki tud egy bizonyos idő alatt a legtöbb forradalmi jelszót spray-vel felírni egy falra. Majd a negyedik csatornán főleg iráni vagy japán szappanoperákat vetítenek, melyek terjedelmüket tekintve hasonlítanak a dél-amerikai változatokhoz, de az érzelmeket az egykori némafilmek visszafogottságával ábrázolják. A felszínen mutatott prűdség mögött azonban nyilván ugyanúgy parázslanak az ösztönök, szomorú példa erre az újságban olvasott hír: Tehéránban elfogták az iráni futballválogatott hét tagját, akik egy titkos bordélyházban műlatták az időt. Büntetésük fejenként ötven korbácsútés, a nőket azonban kivégzik! Ezzel szemben furcsa módon létezik a két-három hónapos próbaházasság intézménye, illetve megengedett a válás, melyet a nő is kezdeményezhet. A szigorú illemszabályokra válasz a korai házasság, melyet általában a húszas éveik elején

kötnek. Külföldi férfi azonban nem vehet el helybeli muszlim nőt, ha a választottja mégis hozzámegy, elveszíti iráni állampolgárságát.

Naplemente előtt indulunk Iszfahán legrégebbi hídjához, a Hadzsú hídhoz. A Fatima-ünneplő miatt a hídi teázó sajnos zárva, de egyre többen gyűlnek össze a hídon, beszélgetnek és piknikeznek. Mi is leülünk a lépcsőkre, mire több fiatal hozzánk csapódik beszélgetni, de itt a vallásrendőrség is, odajönnek szólni az irániaknak, hogy ne zavarják a külföldieket. Nem törődünk velük, ők pedig tisztes távolság-ból figyelnek. Visszataxizunk az Imám térré, mely kivilágítva talán még lenyűgözőbb. A füvön családok százai pihennek és piknikeznek. A sok-sok fekete ruhás nő, a mecsetek kupolái, a kivilágított bazársor árkádjai, a szökőkutak moraja és a konflisok kerekeinek zaja egy megelevenedett mese az ezeregyből. Bérelünk egy konfliktus és mi is körbegurulunk, majd az árkádsor alatt vacsorázunk. Desszertként iráni fagyit eszünk, mely rizs, cukor és vanília összegyűrva, cérnametéltre vágva, majd fagasztás után citromlével leöntve.

A következő nap a Lengő minaretknél indul a délelőtt. Ha az egyik minaretben állunk és meglengetjük a testünkkel, akkor a másik is elkezd mozogni. A mutatványra várva Miklóst fiatal iráni lányok ostromolják, s ő védekezésül a Krisztával kötendő házasági esélyeit ecseteli.

Iszfahán örmény negyedét keressük fel ezután. Ma 50-60 ezer, főleg kézműves örmény él itt. Érdekesség az aranyozott hajszálra írt örmény szöveg, melyet mikroszkóppal olvashatunk. Itt láthat-

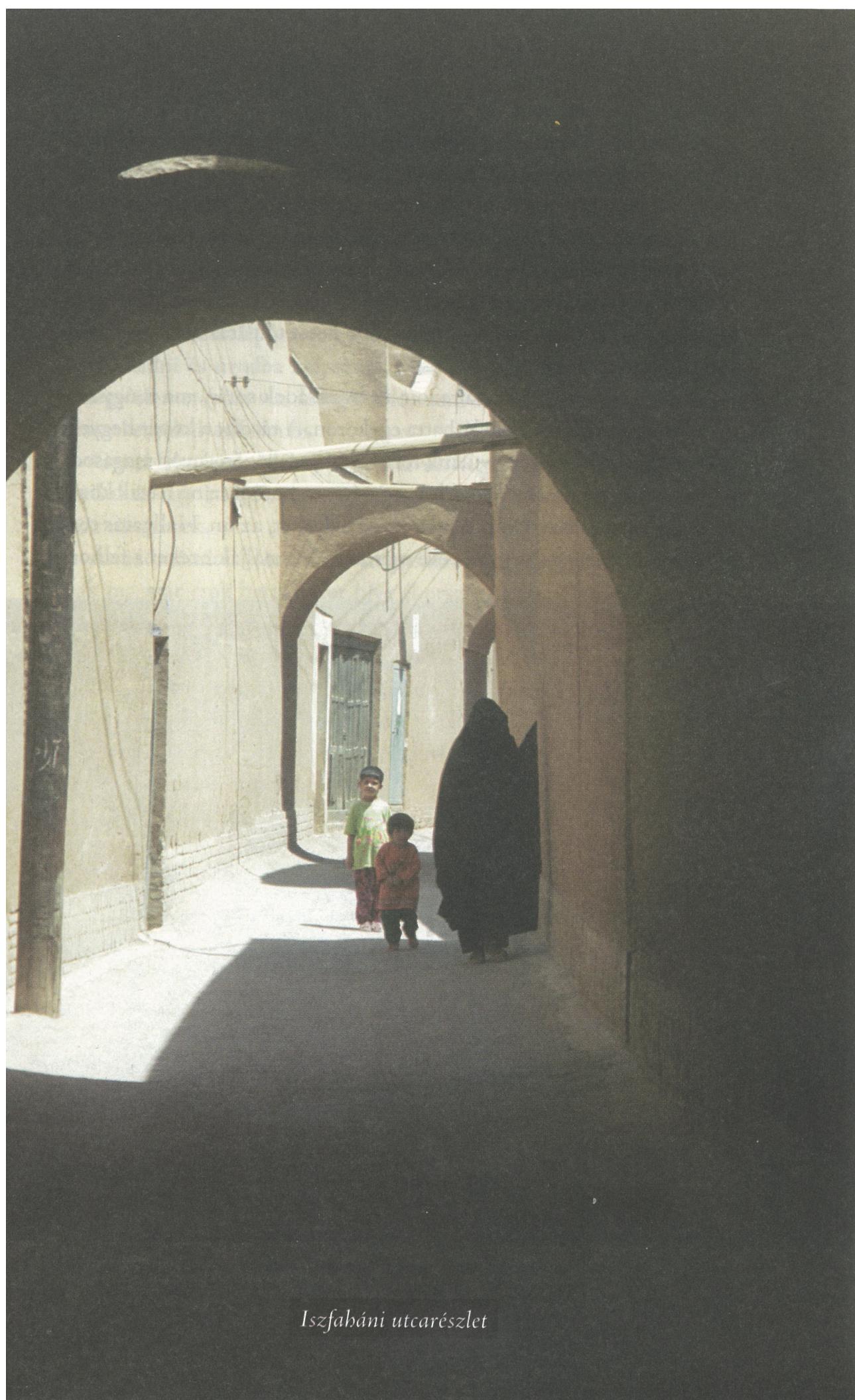
jurk a világ legkisebb könyvét, 0,7 gramm, és 14 oldalon hét nyelven olvasható egy ima, kb. ekkora: 2. Lehetséges, hogy napjaink nanotechnológiája révén már elveszítette elsőségét. Mindenesetre e miniatűr könyvbe emberi kéz jegyezte be a fohászt.

Továbbbindulunk az 1000 éves halott város, **Náin** felé. Kimagaslik az agyagerőd és a sok helyütt látott szellőzőtornyok. Ezek a résekkel ellátott tornyok tökéletes légkondicionálást biztosítottak már sok száz évvel ezelőtt is a lakóházakban. Sikátorokban kanargunk, valóban kihalt a város, néha látunk egy-egy ajtórésbe besuhanó alakot. Nem ajánlatos egyedül nézelődni, mert szemtelen motoros fiúk tűnnek fel. Még közösen megnézzük a X-XVII. században épült egyik legősibb és legnagyobb iráni templomot, a Dzsáme-mecsetet. Csipkés falfaragásai a granadai Alhambráéhoz hasonlítanak. A harmincezer négyzetméteren a szeldzsuk, mongol, szafavid és barokk idők nyomai is fellelhetők.

Elromlik a légkondicionáló a buszban, majd a másodszori javítás után már tetőszellőzéssel érjük el **Jazdot**.

Minden szállóban van mosoda, így problémamentesen vészelem át két csadorommal a kéthetes sivatagi időjárást. Este pedig egy egészen olaszos éttermet találunk vacsorázóhelyül. A visszás helyzetet jelzi, hogy nyugati áru nemigen kapható, de van Iránburger és a pepsi-colás üveg hasonmásába pálackozott, helyi gyártású, kólaízű üdítő.

Jazdban csatlakozik hozzánk az ELTE jelenleg persza szakos tanulója, Ede, aki később, a háború alatt

Iszfaháni utcarészlet

Iszfaháni utcarészlet

több hetet tölt Irakban egy ismert tudósító mellett arab tolmácsként.

Jazd látképe nem sokat változott az évszázadok során, ma is úgy néz ki, mint ahogy Marco Polo lát-hatta egykoron. A távolban kopár hegyek, a város fölött a mecsetek nyúlánk tornyai és a szellőzőtornyok magasodnak ki, egy-egy pálmafa ékelődik az egységesen homokszínű házak közé.

Reggel a zoroasztriánus temetkezési helyeket, az ún. Hallgatás tornyait másszuk meg. Negyven éve már nem használják ezeket a felhordott domb tetején álló, erődszerű építményeket temetési célból, a sah tiltotta meg a turisták miatt. Meredeken mászunk felfelé, a végén a kétméteres védőfalat is le kell küzdeni, hogy feljussunk az erőd tetejére. A halottakat ide helyezték ülő helyzetben, koncentrikus körökben. Legbelül a gyerekek, középen a nők és a fal mellett a férfiak. A keselyűk és a kutyák tisztították le a csontokat. A felügyelő pap figyelte, aki egyedüliként léphetett be ide, hogy mikor alkalmas a csontokat összeszedni és urnába helyezni. A zoroasztriánusok úgy vélik, hogy a négy elemet (tűz, víz, levegő, föld) nem szabad beszennyezni, ezért temetkeztek ilyenformán.

Gyuri felmászik a falra, hogy a távoli hegyeket fotózza, majd befelé fordul és úgy guggol, mint egy keselyű, még szerencse, hogy hullák már nincsenek.

Az időszámítás előtti időkben gyökerező egykori iráni államvallásnak ma már csak hatvanezer híve él országszerte. Nem téritő vallás, vagyis nem lehet belépni, és a vegyes házasság sem megengedett. Valószínűleg ez lett a veszte, és ez a nagyszámú fo-

A Hallgatás egyik tornya Jazzban

gyatkozás oka. Indiában él még jelentős zoroasztriánus közösség, ők voltak az angol gyarmatbirodalom idején India nagy vagyonra szert tett, kereskedő, az angolok és a hinduk között közvetítő népcsoportja. A Queen együttes legendás énekese, az iráni származású Freddie Mercury is zoroasztriánus volt. Tűztemplomokat építettek, a tüzet mint jelképet, Isten utolsó legtökéletesebb teremtményét, a tiszta-ság és bölcsesség szimbólumát tisztelik. Ezekben a tűztemplomokban barackfával táplált tüzet őriznek, abban, melyet meglátogattunk, ezerötszáz éve lobog. A templomok homlokzatán az egyiptomi feliratokból is jól ismert, kiterjesztett sólyomszárnya-kon lebegő napkorongból kiemelkedő emberalak képében itt Ahura Mazdá látható a három erkölcsiség: a jó szavak, jó gondolatok és jó tettek feliratával.

Attila előző este remek éttermet talált, ezt próbáljuk most megkeresni, de a taxis pofátlanul körbevisz a városon, hogy majdhogynem a kiindulópontra térjen vissza. Jót kiabálnak vele a fiúk, a töredékét fizetjük, mint amennyit kér, és beviharzunk ebédelni a tényleg elegáns étterembe. A joghurtot minden formában készítik Iránban, itt megkóstolhatjuk levesként, szenzációs a sajnos nem tudom, milyen fűszerekkel ízesített, hideg leves. Attila végre itt talál az étlapon faggyúlevest, mely iráni specialitás. Tűzforrón kell enni, egyébként rárakódik a faggyú a gyomorfalra. Régen eredményes kivégzési módszer volt ez, amikor a faggyúra hideg vizet itattak a szerencsétlennel. Szagolni se merek a csészéje felé. Ebéd után átvonulunk egy helyiséggel arrébb teázni és vízipipázni. Pár órát elücsörgünk itt a szőnye-

geken, a legtöbbször almaízesítésű dohány mellett. Az egyébként nem dohányzók, mint én is, füstölünk most egy kicsit.

Este összeverődünk a mecset előtti téren, csak páran jöttünk el lányok, mert az iráni birkózást, az úgynévezett zurhanét csak férfiak nézhetik. Miki örömmel jelenti, hogy sikerült rábeszélne a vezetőt, hogy egypár külföldi nő is bemehessen. Belépünk a kétszáz éves ciszternába, és leülünk körben a szőnyegekre. Középen, egy kör alakú arénában állnak a férfiak már beöltözve, egyforma kockás takaró van a derekukra csavarva. A zurhane az iszlám előtti időkre nyúlik vissza, közös időtöltést, kötelékekkel jelent, célja a férfiközösség kialakítása. Inkább a testgyakorlatok közbeni közös imádkozásra helyeződik a hangsúly, mint az edzésre, de ahogy láttuk, azért jól megizzadtak a fiúk a torna közben. Spirituális vezetőjük a mozséd, aki ütemesen dobol egy emelvényen a torna közben, döntően vallási, síita énekeket énekel, illetve klasszikus perzsa szövegeket mond. Az edzés gyakorlatsorokból és erőfitogtatásból áll, amelyhez 4-5 vagy 8-10 kilogrammos hosszúkás súlyzókat használnak mind a két kezükben. Rituális testgyakorlás ez, benne extatikus körözés a súlyokkal, melyeket a válluk felett lengetnek. A zurhane, hasonlóan a jógához, testi-lelki edzés, melyet, péntek kivételével, minden nap ūzhetnek.

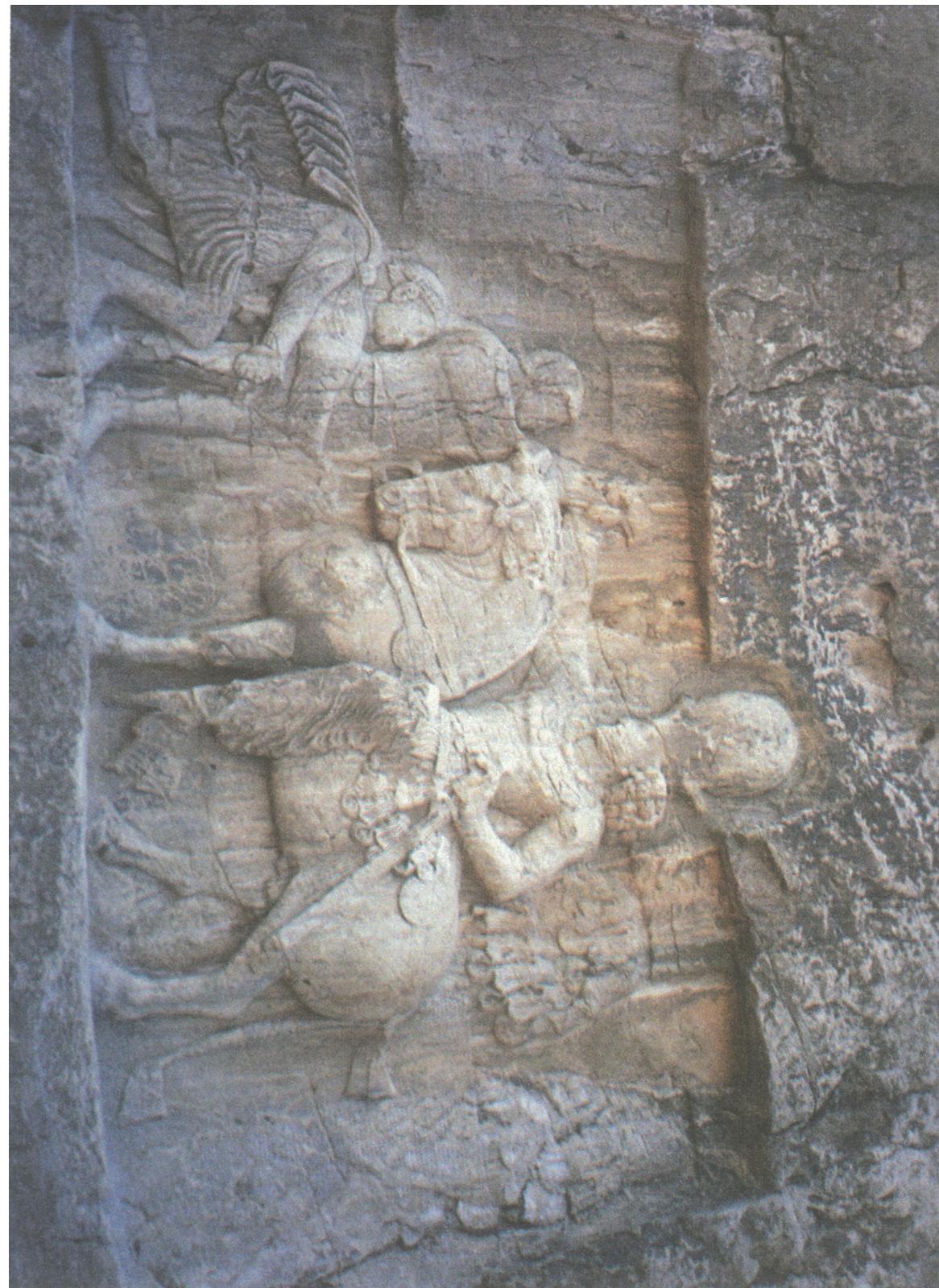
Másnap, újabb sok kilométer után **Pászárgád**ba (Paszargadai), a kopár területen fekvő ókori romokhoz érkezünk. A hely az ókorban erdős, dús vegetációjú erőd lehetett, ahonnan szemmel tartották a völgyet, de ma pusztaság. A tűzű napsütésben nyitott

esernyővel indulok Miki után, aki már sokadszorra invitál bennünket történelmi sétára. A felállványozott Nagy Kürosz-sír, szégyellem, de nem hoz lázba, inkább hullámzó habokat képzelek a gyepű szélére a kövekről visszaverődő hőség ellentételezésére. Majd visszazökkenek, és hallom, hogy az aranykoporsóban nyugvó, bebalzsamozott Kürosz sírját kifosztották. Nagy Sándor elfogatta a sírrablókat és felakasztatta őket. Pedig Kürosz megérdemelné töretlen figyelmem, a méd és a perzsa népet egyesítő, hatalmas birodalmat építő uralkodó volt. Uralma alatt ugyanis az egyesített népek szabadon gyakorlhatták vallásukat. Kürosz utódai azonban felhagytak az államalapító vallási politikájával.

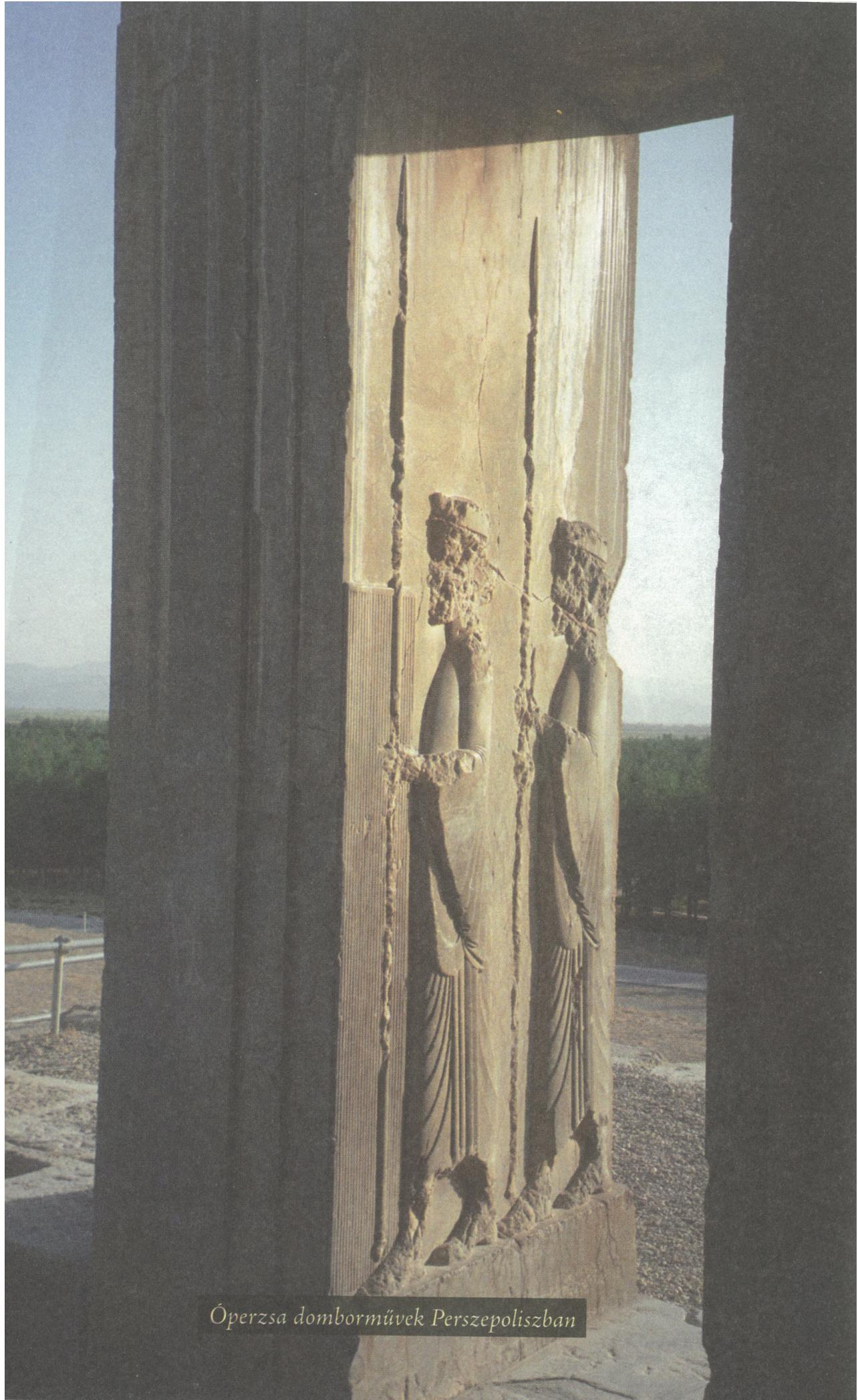
Naks-e Rosztam az óperzsa királysírok és szikladomborművek területe. Az építésükkor valószínűleg a talajszinten álló sziklasírok bejárata már több tíz méter magasról közelíthető csak meg. Palotahomlokzat-utánzat veszi körül a sírbejáratot, melyen életképek, vallási jelenetek láthatók, itt nyugszik a Perszepoliszt építő Dareiosz és Xerxész is. Miki perzsa kultúra iránti rajongását jelzi az I. Sándor (i. sz. 240–272) megkoronázását ábrázoló, sziklába vésett domborműről mondott megjegyzése, hogy a jelenet a szászánida lángoló barokk szép példája.

Délutánra Perszepoliszba, az i. e. VI. században épült és mindenössze 180 évig fennálló császárvárosba érkezünk. I. Dareiosz és I. Xerxész építette a palotát egy teraszra. Bejáratát négy, bikafejben végződő, asszír hatást mutató alak őrzi, az oszlopfőkön egyiptomi lótuszvirág látható. Főként ceremoniális funkciója volt a palotának, az ünnepségek során a

I. Sahpur királynak a Valerianus római császár csapatai feletti győzelmet megörökítő dombormű Naks-e Rosztamban. A sziklába vájt alkotáson a lovon ülő perzsa uralkodó jobb kezét a legyőzöttöknek nyújtja, a balját a kardmarkolat tartja.

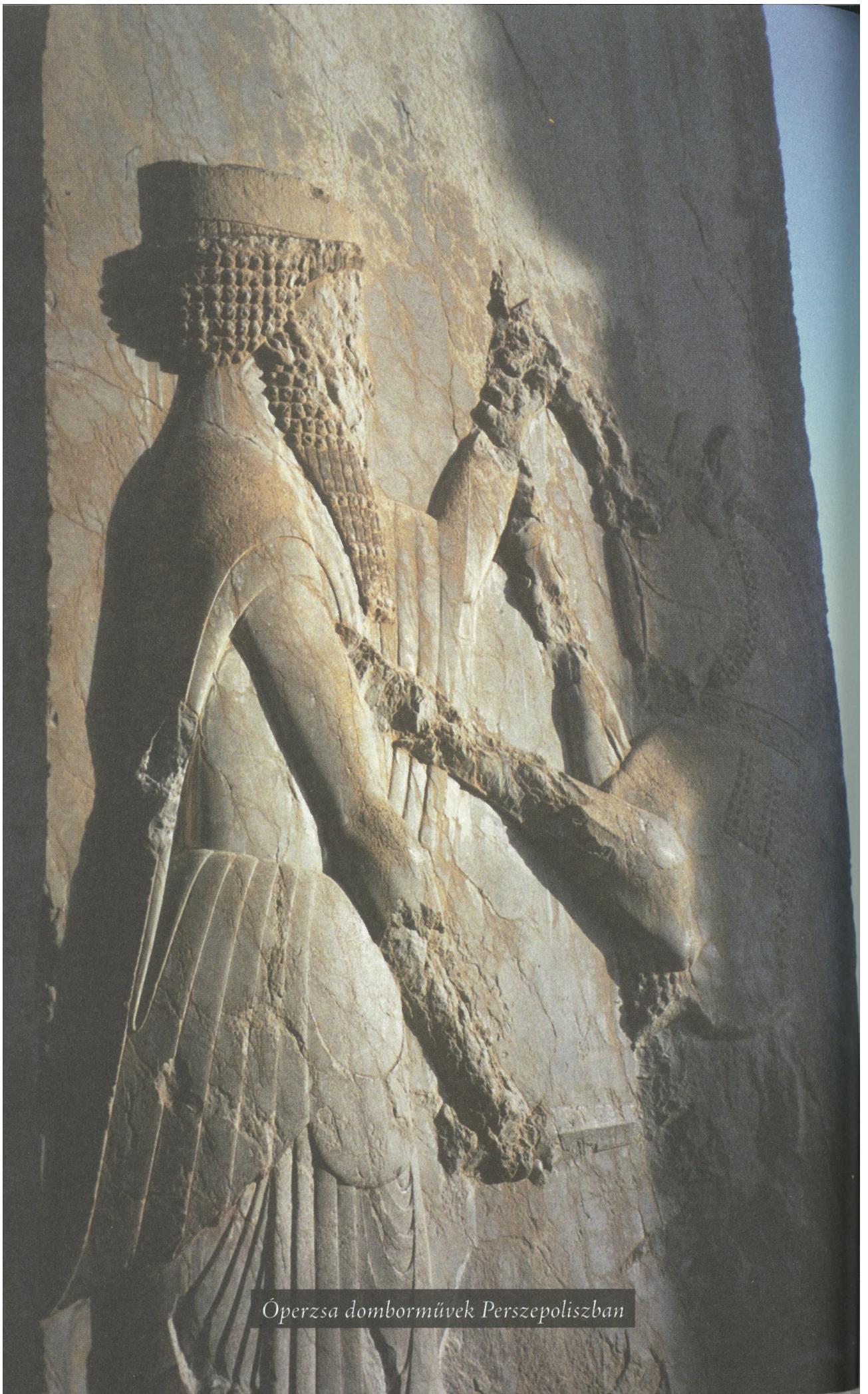

különböző népek képviselői itt nyújtották át ajándékaikat, amit a lépcsősorokon domborművek is megörökítenek. Nagy Sándor hódító útján 335-ben foglalta el a várost, bosszúvágytól hajtva egy hetére biztatta fel a palota felgyújtására. Nagy Sándor később megbántha a palota elpusztítását, és az ő leírásai-ból tudjuk, hogy a falak agyagból épültek, melyeket kívül-belül aranylemezek borítottak. Az oszlopfők maradtak fenn napjainkra is, mert csak ezek épültek kőből. A tetőzetet cédrusfa borította, a padlózatot bíbor bársonyszőnyegek fedték. És most hódító Nagy Sándor névrokona, Nagy Sándor útitársunk visszatér a tett színhelyére a Xerxész-kapun át. Előtte olyan elődök jártak itt hazánkból, mint gróf Széchenyi Andor, akinek bevésése olvasható az egyik oszlopon 1892. december 3-i dátummal. De számos más külföldi is itt hagyta keze nyomát a köveken, a századelőről a Herald Tribune, a New York Times újságírói is megörökítették látogatásukat az egykor hatalmas birodalom székhelyén. Ma már természesen tilos bármiféle maradandó üdvözletet magunk után hagyni Perszepoliszban. Lassan lenyugszik a nap, és a romterületen azzal játszadozom, hogy az oszlopok előtt különböző hajlásszögekben állok be, így van, amikor a teljes lenyugvó napkorong ragyog két dombormű között, sejtelmes fénybe varázsolva az átjárókapukon az egykor perzsa harcosok alakját, de ahol sűrűbb az oszloperdő, a napfogyatkozáshoz hasonlóan a fénykorong glóriája jelenik csak meg. Az oszlopok egyre sötétebben merednek a hegyek mögé lebukó tűzgolyótól narancsszínűre festett égbolt-ra.

Óperzsa domborműek Perszepolisban

Óperzsa domborműek Perszepolisban

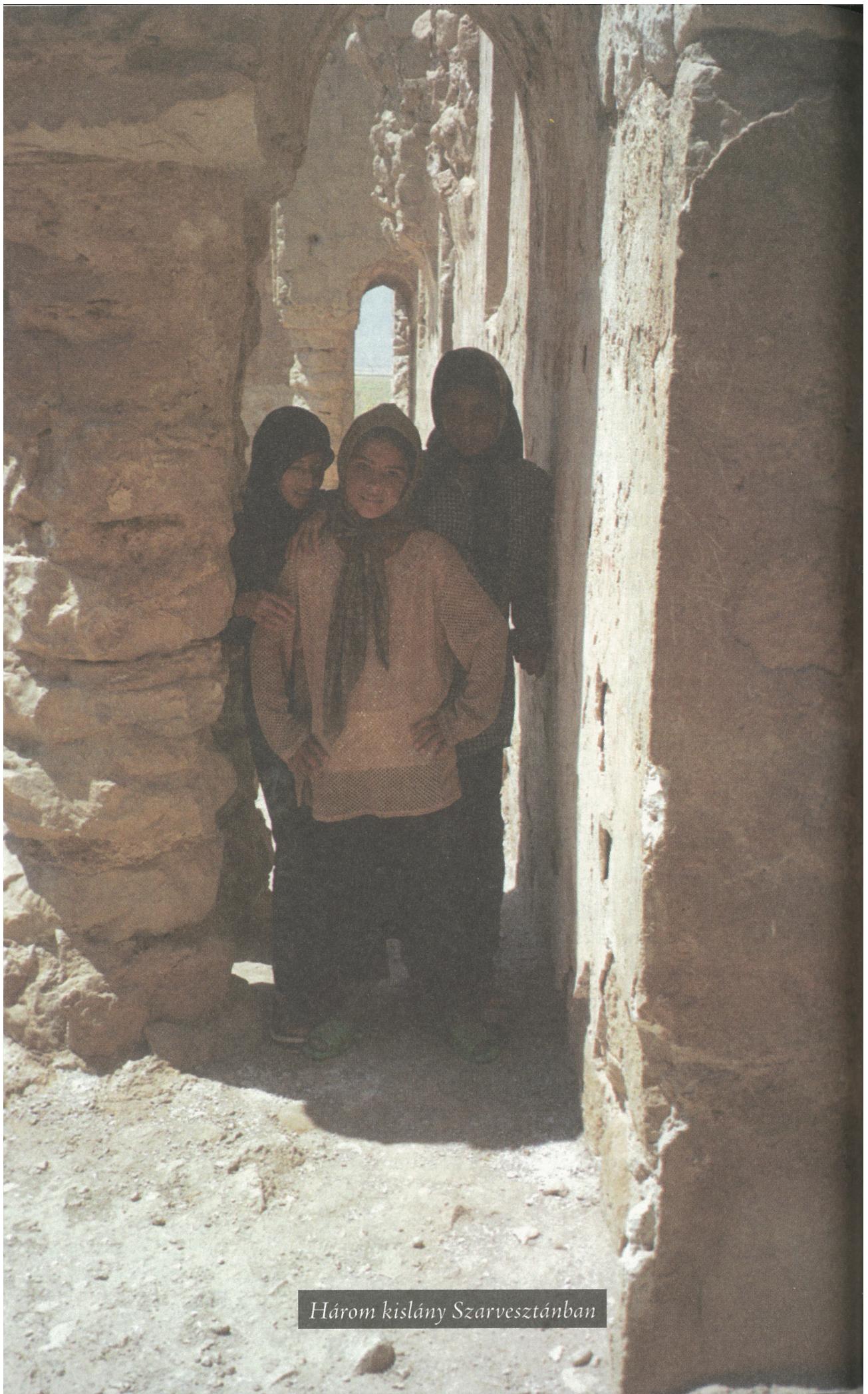
Óperzsa domborműek Perszepoliszban

Óperzsa domborművek Perszepoliszban

Buszra szállunk, és **Siráz**ban, a perzsa költészet fellegvárában térünk nyugovóra mi is.

A másnapi egész napos, szinte étlen-szomjan megtett szarvesztáni kirándulást már megbocsátottam Mikinek. Estére érünk vissza Sirázba, és az előként utunkba akadó Bagaméri, ki fagylaltját maga méri típusú babakocsi-kerekes, szendvicseket árusító vendéglátós aznapi bevételéhez szépen hozzáteszünk. Az éhhaláltól megmenekültünk, de mustaj beülni rendesen is megvacsorázni valahová. Kihozzák a levest, amikor feltűnik, hogy két iráni nő a pincérrel beszélgetve Krisztára és rám mutogat. Kiderül, hogy a két hölgy megkéri a pincért, hogy kérdezze meg Eleket, feltételezett férjünket, hogy készíthetne-e kettőnkről egy fényképet. Micsoda kommunikációs lánc! – a nők nem szólíthatnak meg idegen férfit -, Elek pedig vigyorogva int, és minket már a kutya se kérdez, hogy zavar-e. Kanállal a kezünkben mosolygunk a szímpátiájukról biztosító „nagyon szép, nagyon szép, nagyon jól áll a kék kendő”-t mutogató két kedves nőre.

Következő nap délelőtt Háfiz, a XIV. századbeli nagy perzsa költő síremlékét látogatjuk meg egy díszkertben, mely zsong az iráni fiataloktól. Háfiz sírja a titkos találkák helyszíne, a díszkert növényei, virágai között és a mögötte álló teázóban az iráni fiatalok magas fokra fejlesztett testbeszéddel és arcjátékkal közvetítenek üzeneteket egymásnak. A legtöbbször kettesével járó lányoknak csak az arca és a keze látszik ki a csadorból, de az hangsúlyosan ki van festve, nem tilos a szemfesték, a rúzs és a feltűnő körömlakk. A változatosságot a fekete egyenru-

Három kislány Szarvesztánban

Három kislány Szarvesztánban

ha mellett a különböző színű kendők adják. Egy-egy verseskötet pedig jó alkalom a beszélgetés megkezdésére. Háfiz mérhetetlen életszeretetét tükrözík a nőkről, mulatozásról szóló versei.

Samszu'd-Dín Muhammad Háfiz: *Ha rózsák nyílnak...*

Ha rózsák nyílnak, ennél, mondd, van-é szébb?
De százszerre szébb, ha bort kortyolva nézed.
A szépség int, tagadd meg hát, s ne gondold:
Örökké vár a kagyló gyöngye téged.
Ne késs bort inni rózsakert ölében:
A rózsák még talán egy héti élnek.
Arany borral színültig töltsd a kancsót,
S kínáld kincsként a megfáradt szegénynek.
Siess, ó, sejk, az én kocsmám borát idd:
Ilyen bort még a mennyekben se mérnek.
Tanulhatsz itt, de nem kell könyv, füzet sem:
Szerelmet holt betűkből, mondd, ki ért meg?
(...)

(Képes Géza fordítása)

Másnap, a Perzsa-öböl felé tartva megállunk **Bisápurban**, újabb szászánida történelmi pillanatokat ábrázoló szikladomborművekért. I. Sápúr győzelmét láthatjuk a rómaiak felett, több száz perzsa lovas sziklába vésett felvonulását.

Elérjük utunk legdélebbi pontját, **Busehrt**, melynek kikötőjéből a portugálok Ázsia más részeibe exportálták a kitűnő sirázi bort a XVI. században. A

Perzsa-öböl és utazásunk következő állomása, Ahvaz már nem perzsák, hanem főként arabok lakta terület. A negyvenfokos hőségben a Perzsa-öböl vize is harminc fok körüli, a fiúk nekiindulnak a haboknak, Orsi sortra és pólóra vetkőzik, és szintén úszik egyet ruhástul. Térdig én is belegyalogolok, majd inkább felsétálok a légkondicionált étterembe. Indulunk tovább, az út mentén egymást érik az égő tetejű olajkutak, mellettünk haladnak a csővezetékek, előrenézve látjuk, ahogy a hegyeken, völgyeken át, az országút mentén hosszan kígyóznak. Olykor pálmaligetek szakítják meg a kopár tájat.

A **csoga-zanibili** zikkuratot, vagyis szentélyt, a legrégebbi ókori perzsa emléket is egy olajpróbafúrás során, véletlenül fedezték fel. Az i. e. 1300-ból származó temetkezési hely áldozati toronnyal eredetileg 60 méter magas volt, ma csak 25, és a hét emeletéből öt látszik ki a földből. Az agyagból tapasztott téglát csempe borította, a tetején álló istenségszoborhoz a planétaszférákat jelképező lépcsőfokok vezettek a világegyetemet szimbolizálva. Az egyik kőlapon egy árva lábnyomot látunk, állítólag 3300 éves ez is. A falak hatalmas tégláira vésett legrégebbi ékírás sok száz sorában azonban nem kételkedünk.

Majd az óperzsa királyok téli rezidenciájaként szolgáló **Szúzába** érünk. E korból származó emléket nem láthatunk, a mongolok elefántokkal tapostatták szét a palotákat. Ellenben itt áll Dániel próféta sírja, egyike az Iránban található három bibliai sírnak Eszteré és Habakukké mellett. Nagy Sándor Indiából visszatérve tartatta meg a nevezetes szúzai menyegzőt, amikor több ezer makedón katonai ve-

zetőt és harcost perzsa arisztokraták és közrendűek lányaival való házasságra kényszerített, ő maga is feleségül vette III. Dareiosz lányát, Sztateirát.

Már **Hamadán**ban megveszem a Bangkokban vá-sárolt aranyláncom karkötőjét. Nem gondoltam vol-na, hogy a két szép olasz ékszert a világ e két, egy-mástól távoli pontján párosítom össze. Az ószövet-ségi Eszter királyné, I. Xerxész felesége a nyarakat az egykori méd fővárosban, Ekbatanában – melynek neve gyülekezőhelyet jelent – töltötte, e területet kedvelte leginkább, így itt lett eltemetve. E város-ban hunyt el Avicenna, a világhírű moslim tudós, or-vos, filozófus.

A szállodaszobánk ablaka egy mecset udvarára néz, garantált a hajnali ébredés az ötórai hangos imaszóra. A **tak-e-bosztani** domborműveket el-hagyva érünk a fele-fele arányban perzsák és kurdok lakta, az iraki határhoz közelí **Kermansahba**. Meg-rendítő az iraki-iráni háború múzeuma. A háború ki-robbanása az 1930-as évek határfolyó-problémájára nyúlt vissza. Azért kerülhetett Khomeini is száműze-tésekor Dél-Irakba, hogy ezzel sakkban tartsa Iránt. Szaddám Huszein iraki elnök és a sah határegyezmé-nyét követően menekült Franciaországra. A Szov-jetunió mellett az USA-nak is megfelelő volt a sah rendszere, amikor azonban az iráni felkelők elfog-lálták a teheráni nagykövetséget, Amerikának nem volt érdeke tovább támogatni Iránt. Szaddám Hu-szein bátorítva érezte magát, a határviták kiújultak, és 1980-ban Irak megtámadta Iránt. Az irániak pe-dig lassan felzárkóztak – a történelem fintora – az USA által itt hagyott fegyvereken kiképzett embe-

rekkel. A háború semmit nem változtatott a határon, viszont 1988-ra hárommillió ember vesztette életét. Az ENSZ 1989-ben agresszornak nyilvánította Irakot. A háború lezárulta után eltelt három év, és 1991-ben, az öbölháborúban Irán már Irakot támogatta, az 1979-es rendszerváltásból fakadó Amerikaellenessége miatt. Huzisztán tartomány, ahol most járunk, szenvedte a legtöbbet ebben az értelmetlen politikai, hatalmi harcban, amely nem kímélte a hétköznapi emberek, a nép életét, a környezetet, az élővilágot. Borzalmas képeket látunk a vegyi fegyverek okozta szenvedésről, halálról.

Próbáljuk elheszegetni a letaglózó múzeumlátogatás emlékét, este a városban perzsa popzenét tartalmazó CD-t keresünk, de az utcai zenebódéban egy sincs. Hangszóróból szól a zene, Kriszta igazán moderáltan ringatja magát, mégis rászónak, hogy hagyjon fel az illetlen viselkedéssel. Továbbstálva megismерedünk két perzsa fiúval, őket is megkérdezzük. Elkísérnek bennünket egy boltba, ahol óvatosságból kattan mögöttünk a zár. A kérdezett popzene ugyanis hivatalosan nem hallgatható, a Kaliforniába szakadt perzsa közösség készít klipeket, és ezekből válogathatunk most, melyeket számítógépről CD-re másolnak nekünk.

Szeretném megköszönni minden perzsa ismerősünknek, akikkel az út során találkoztunk, a kedveségüket, a nyíltságukat, a vendégszeretetüket, a történeteiket, amiért bepillanthattunk a fekete fátyol mögé, hogy lássuk, mennyire sokszínű és reménnyel teli a kényszerűen eltakart életszeretet és szabadságvágy.

Még két állomásunk van hátra, **Takt-e Szolejman**, egy kihunyt vulkán tetejére épült párthus kori szentély, ahová a szászánida királyok zarándokoltak el megkoronázásukat követően. Az út mentén furcsa táblára leszek figyelmes, egy telefonkagylót ábrázoló hirdetőtábla jelzi e terület gyér telekommunikációs ellátottságát. **Karakterisza** a Szent Tádéhoz kapcsolt legnagyobb örmény zarándokhely. Júniusban a világ minden részéről érkeznek ide örmények ünnepelni, ilyenkor tele van sátrakkal a völgy.

A határon átérve, a török oldalon átöltözhetnénk, de ekkor furcsa érzésem támad, és kiderül, nemcsak nekem. Nem akaródzik levenni a fejkendőt, ez hihetetlen! Eltelik pár perc, mire lekapom, de mint-ha meztelen lennék hirtelen. A török utolsó kapunál megállítanak, mert egy pecsét korábban lemaradt a busz okmányairól, de az ablak, ahol ezt rányomják, bizonytalan időre bezárt. Leszállunk, én kiskutyákat etetek és itatok, nagyon sajnálom a sovány állatokat. A morózus vámos fél szemmel lesi, várunk vagy egy órát, majd megkönyörül rajtunk és kinyittatja a hivatalt. Felajánlja a kutyákat ajándékként, de nem vállalkozom, tudva a még hátralévő három napot és sok száz előttünk álló kilométert.

Ankarában már a bőrönd mélyén lapul a kendőm, felszabadultan járjuk a várost. Isztambulban irány a bazár, ajándékokat vásárolok, többek között a megígért iráni kaviárt is itt veszem meg. Az utolsó estén kiülünk a Boszporusz-partra, a Kék mecsetnél élőzénét hallgatunk hajnalig. Három óra alvás után nekiveselkedünk az utolsó útszakasznak. Már Pest határában járunk, amikor a Juventus rádiót hallgatva

nem hiszünk a fülünknek. A rádió hírül adja, hogy az iráni Zam-Zam kóla jó minőségének köszönhetően betört a szaúd-arábiai piacra. 12650 km megtétele után, reggel 7 órára megérkezünk a Hősök terére.

(Varró Zoli emlékére, akit az út után három hónappal halálos motorbaleset ért.)

JORDÁNIA

EGYIPTOM

GÖRÖGORSZÁG

Athén

Ahol a nyár forró és perzsel a levegő, oda tavasszal kell látogatást tenni. A Mediterráneumban a télből gyorsan ébred a természet, az örökközöldek alatt színes virágmezőkkel szőnyeget teker ki az április. Magamhoz húzom a tavaszt türelmetlenségemben, hogy már szabaduljak a tél lassan eleresztő búcsújától, és kedvesemmel Athénba utazom. Ragyog a nap, de gyilkos sugarait későbbre tartogatja. Athén terei, az útszélek élettel teli színekkel pompáznak. A virágzó narancsfák alatt elcsattanó csókok íze örökre citrusokat idéz. Delphi völgye sárga és rózsaszín takarót vesz magára, melyet a nyári napfény vet majd le róla.

Meteorák, a szigetvilág (Korfu, Szantorini, Délosz)

Mikonosz

Megbocsátás

Kavarog az északi szél fölöttem,
Sötétlik a horizont előttem,
Zúgva ring a tenger.
Nagyot fújok széllel szembe,
Régi, műlő, hulló emlékeim
Hullámok taraján repülnek tova.
Szél, vidd őket messzire,
Elengedem e fölösleges terheket.
Nagyot fújok széllel szembe,
S a tengerbe vegyül a hordalék.
Onnan átmosva és megtisztulva
Újra felém fújja a szél.
Megint az árbóchoz állok,
És nagyon kiáltok.
Tisztán látok, érzelmeimetől már nem homályos,
Megbocsátok, és a parton újra rátok találok.

SPANYOLORSZÁG

Madrid, Barcelona, Andalúzia

BELGIUM

Brüsszeli esküvő, bruggei csipke, Dinant, Antwerpen, Gent, Oostende, Le Panne, Tournai

AMSZTERDAM

AZ ÉSZAKI KORONA – STOCKHOLM

HELSINKI

DUBLIN

LONDON

PÁRIZS

BERLIN

1944-ben egy berlini utca sarkán álló bérházból kilép egy fiatal nő, hogy megszokott élelmiszerszerző útját megtegye. Az utóbbi hónapokban felforrósodott a levegő a városban, sűrű bombázások alatt áll Berlin. Nem érti a háború miértjeit, keserűen, de erős belső tartással viseli a körülötte történteket. Férje már jó ideje nem adott hírt magáról. Kilép a kapun. Már megint szirénáznak, szinte el sem hallgat ez a gyomor közepéig ható, fülsüketítő zaj. Mégis neki-vág a kereszteződésnek, mert élelmet kell vinnie az otthon hagyott kisfiúnak. Szalad, ahogy csak bír, a kiégett, romos területen, talán órák is eltelnek, mi-re szerez egy darab húst. Rohan vele hazára, többször is megbotlik a törmelékeken. Ezekben a percekben, a magasban egy pilóta megnyom egy gombot, és ezzel hosszú időre megpecsételi ennek a nőnek a sorsát. A nő egyre jobban kapkodja a levegőt a futástól, és attól a rossz érzéstől, hogy valami éppen most veszik el, talán örökre. Az utcasarokhoz érve már egészen kifullad, majd mintha már egyáltalán nem kapna levegőt. A bérház hatalmas lángokban áll, jó része szétszóródva omlott rá az utcára. Majdnem megőrül a fájdalomtól. Pár nappal, egy héttel, vagy lehet, hogy egy hónappal később talán az utolsó bombák hullanak a városra. A nő elhalad egy autó mellett, még tesz pár lépést, majd valami hátulról őrült erővel megnyomja. Óriási robajt hall, lángokat lát a lába alatt. Forró a levegő, egyre forróbb, úgy érzi, szétolvad a környezete, és ő maga is. Szétég a tüdeje.

A berlini eseményekkel párhuzamosan Budapesten, a Széchenyi rakpart 7. szám alatti háromemeletes bérházban már jó ideje lehurcolkodtak a lakók az óvóhelyre. A rakpart és az Árpád utca sarkán álló ház kapuja a Duna felé nyílik, innen nem lehet elhagyni a házat, mert Budáról folyamatosan lövik a pesti oldalt. Egy tíz és fél éves kisfiú ki-kijár a hátsó kapun a környékre, és tanúja lesz egy ló halálának, amelyet eltalál egy Budáról érkező lövés. Az emberek azonnal elkezdik feldarabolni az állatot. A kisfiú lélekszakadva fut haza a nagy fazékért. Akkora lóhúst kap a fazekába, hogy visszafelé el is ejti, többször is megboltlik a törmelékeken. Az óvóhelyre érve kiabál: „Anyu, anyu, nézd, mit hoztam: húst! – gyorsan főzd meg!”

Nem sokkal később a házat gyújtóbomba-találat éri. Az óvóhelyről az egyetlen menekülési lehetőség, ha kibontják a szomszédos bérház pincéjével összekötő alagutat. A laza, csupán téglákkal tömített járatot gyors kezek megtisztítják, és a lakók egyesével átbújnak a szűk járaton. A kisfiú nem akar menni. Anyjába kapaszkodva, toporogva sír. De nincs sok idejük, ég a ház fölöttük. A fiút megfogják és begyömöszölik az alagútba. Fuldokolva húzzák ki a másik oldalon.

Húsz év múlva a férfinak gyereke születik. Fiút várnak, a kis Lacikát. Nagy baba lesz, a vékony nő már órák óta vajúdik vele. minden erejével tolja ki-felé, de a baba megakad a szülőcsatornában. Fogóval kell kihúzni a kislányt, aki már fuldoklik odabent.

Eltelik újabb húsz, harminc, negyven év is, a kislányból felnőtt nő lesz. Nem születik gyereke. Soha

nem is érezte, hogy neki gyermeket kellene szülnie. Más feladata van. Sokáig nem tudja, mi az, de vár. Vár egy jelzésre, amely majd meghozza számára a választ. Egyébként is mindig valamilyen megmagyarázhatatlan félelem töltötte el egy gyermekkel kapcsolatban, hogy elveszíti, hogy nem tudna rá vigyázni. A nő nagynéni lesz. A baba másfél hónappal korábban születik meg. Rátekeredik a köldökzsínór a magzat nyakára, és csak császármetszéssel kerülhető el a fulladása. A nagynéni szívét forróság járja át, ahányszor csak ránéz az angyalarcú, szőke, kék szemű jövevényre. Remeg, amikor kézbe veszi, nehogy elejtse, nehogy valami baja legyen. Amikor ő volt kicsi, édesapja egyszer rosszulléte során leejtette. Az óvóhelyi alagútban kapott sokk hatására szerzett életre szóló betegsége miatt. A nő ma sem tud meredek hegyre félelem nélkül felmászni, minden attól retteg, hogy visszacsúszik.

Teljesen logikátlan tanácsokat ad öccsének, hogy hogyan kell megóvni egy kisfiút. mindenekelőtt nem szabad egyedül hagyni, mert az nagyon veszélyes. Amikor megtudja, hogy a gyerek egyedül jár haza az iskolából, nem kap levegőt a döbbennettől, izzad, és remegni kezd a gyomra az aggodalomtól. Mindenközben a nő elindul egy hosszú úton, egy hosszú utazáson, és egyre közelebb kerül egy nagyon fontos ponthoz. Amikor a kisfiú nyolcéves lesz, a nagynéni elviszi őt Párizsba. Ketten utaznak, ez a fiú első repülése. Egyedül a nőé a felelősség, hogy a gyereket épségben hazahozza Párizsból. minden idegeszálával arra koncentrál, nehogy elhagyja. Egy már nem használt céges belépőkártya elejét átragasztja.

Rákerül a fiú neve, nemzetisége és a nő telefonszáma, majd egy rábeszélő mese segítségével a kisfiú nyakába akasztja. A gyerek látótávolságon kívülre nem kerülhet. Az anyatigris mellett ugyanakkor felbukkan a cigány lány szerepe is. Meg szeretné mutatni a fiúnak a szabadságot, ablakot nyitni előtte a világra, hogy feltámadjon benne a vágy, az igény a szárnyalásra. Két év múlva Londonba utaznak, rá egy évre Erdélybe. A kis tábla még mindig ott függ a gyerek nyakában.

Az erdélyi út után egy héttel a nőn életmentő műtétet végeznek. Szörnyű emésztőszervi diagnóziskat kap, majd három hónappal később azt is közlik vele, hogy tüdőáttétje van.

Milyen el nem engedett érzelmi traumák terhelik még mindig? Meg akar fulladni? Na de miért és kiért? Hányadszor próbálkozik valaki más helyett fuldokolni, akin ezzel már úgysem segíthet? Milyen körtáncot járat vele a történelem, milyen ördögi keréken - szamszárában - forog, és mióta? Ekkor felismer egy sorsa szempontjából nagyon fontos dolgot, ami megfordíthatja sorsának kerekét egy másik irányba. Meddig tart a személyes felelősség, és hol kezdődik a kollektív, az emberiség vezetőinek felelőssége a tömegek felett? Akik százezrek, milliók körtáncához indítják el a zenét? Véletlenül, vagy igencsak tudatosan összecserélik az indítogombokat, és a káosz indulója szólal meg. Melyik oldalon állsz, ez a kérdés értelmetlen. Egyszer Berlinben állsz, legközelebb Budapesten vagy Londonban, vagy bármely más viszonylatban. És ha Berlinben becsomagolnak neked valamit, azt érezni fogod Bu-

dapesten is, de lehet, hogy már nem fogsz rá emlékezni, kitől kaptad ezt a csúf ajándékot. És szenvedsz, felpakolod a hátadra, viszed más, mások terhét a válladon, a tüdődben, a combodban, a beleidben, attól függ, hová helyezed. Vissza kellene küldeni ezt a kéretlen csomagot, mert te nem lehetsz felelős a rossz indításért. Világ vezetői, jól figyeljetek, visszaküldöm e terhet, mert téves a címzés. Vezesetek úgy, hogy amikor postát bontotok, azt nyugodt szívvel tehessétek, mert az elindított csomagok egyszer visszatérnek a feladóhoz. És az egész emberiség fog válaszolni nektek. Ha nem talál meg benneket Berlinben vagy Londonban, megtalál majd Budapesten, vagy bárhol másutt az univerzumban, akárhol, ahová úgy hiszitek, hogy elmenekülhettek.

A nagynéni gondolatban Berlinbe utazik. Megkeres egy utcasarkot, hogy ott egy kisfiút, aki már régen szárnyakat kapott, elengedjen. A nő elhagyja a múltat, hogy végre ne fájdalmakkal élje meg a jelenet, és építhesse a jövőt, hogy szárnyakat adhasson egy másik fiúnak. Berlinben és Budapesten ma a jövő háza áll. Ezt jelenti számára ez a város.

A nőnek tulajdonképpen már nem kell utaznia. Teljesen más csatornákon át surran be szobájába a világ. Egy fotelben ülve utazik a legtávolabbi vidékre, ahol eddig még nem járt, és legmerészebb álmaiban sem álmodta e távolságokat és időhorizontokat.

Ha Berlin nevezetességeire vagy kíváncsi, kedves olvasó, kérlek, fedezd fel őket egymagad. Mi lenne, ha Berlinbe utazva nem olvasnál el egyetlen útiköny-

vet sem, csak a megérzéseiire hagyatkoznál? Sétád közben nem az útikalauzba merülve, hanem előrenézve bontakozna ki előtted a város. Nem számítanád ki előre, hogy melyik utcasarok után milyen látvány kell, hogy fogadjon. Teljesen lényegtelené válna, hogy mi pontosan hány méter széles és hosszú. Hagynád, hogy a város maga mutassa meg számodra ezerfényű arcát.

Én nem tudok többet írni Berlinről, mert minden leírtam a jövő városáról, ami számomra lényeges.

Mialatt e sorokat rovom, a fiatal fiú felvételi vizsgát tesz egy hatosztályos gimnáziumba. Hogy milyen pályára fog lépni pár év múlva, még nem tudja. Humán beállítottságú, kiválóan írja meg a magyar irodalom felvételit, és a szóbelin a történelmi kérdésekre is tájékozottan felel. A matematika írásbeli azonban gyatrán sikerül. Őszintén válaszol, hogy ő bizony nem hagyja abba a vízilabdázást, azért, hogy matematikából felzárkózhasson. Majd felteszik neki a kissé korai kérdést: Mi szeretnél lenni, ha nagy leszel? A fiú kis gondolkodás után rávágja: tűzoltó. A szóbelin részt vevő szülők a háttérben csodálkozva néznek egymásra.

A család még nem tudja, hogy tollam alatt minden közben lángokban áll Berlin és Budapest. Bérházak és autók égnek ki, emberek fulladnak meg a füstben, és levegő után kapkodnak alagutakban. A fiú segíteni szeretne.

Így kapcsolódik össze formátlan és formát öltött világunk. Gondolatainkon keresztül, felszakadt időréseken át a formátlan világ rezgései elérik az arra fogékony lelkeket, és megfogalmazódnak, megnyil-

vánulnak az anyagi létben azáltal, hogy válaszolnak rájuk.

A te gondolataid is szárnyra kapnak és megtalálják párjukat a nagyvilágban. Figyelj oda, hogy milyen, egyelőre láthatatlan kapcsolatrendszert építesz.

A fiú lehet, hogy tényleg tűzoltó lesz, de valószínűleg más értelemben, mint ahogy azt a vizsgabizottság értette.

KRAKKÓ

A MAGAS-TÁTRA

KIJEV

SZENTPÉTERVÁR

PRÁGA

SZLOVÉNIA

ISZTRIA

A GARDA-TÓ

ERDÉLY

A MOLDVAI KOLOSTOROK

TÁJAK, VÁROSOK, PILLANATHANGULATOK

Apollón karjában

Nap - Vénusz

Abban az évben nem ragyogott a nap Ciprus felett. Leakasztottam egéről, és kölcsönvettem.

Apollón karja az olajfák ölelése, mosolya a hevüliő sziklaszirté, melyre Aphrodité kikél a habokból, és megpihen rajta. Haja színe a perzsa harcosoké, szeme melegsége barnítja bőröm. Sugárzó napfény, hát itt a virágzás ideje! Szirmok bomlanak, vörösek. Táncolva élvezи illatát, és íjának húrját pengetve hangja zenéjével bolondít. Hagyja élni a virágot, nem tépi ki a földből. Egy szirmot örökül nyújtok, és hajlékony derekammal intek felé, menj tovább utadon, Nagy Élet, szerettelek,

Néva-parti harmonikaszó Hold - Nep-tunusz

Szentpétervár az egyik kedvenc városom, mert lelke van. Versailles-nak felel visszaverődő fénnyel.

Télen a legmegkapóbb, amikor hiába takarítják a havat, kis idő múlva megint minden olyan szikrázóan fehér, csendes és andalító, mint egy Csehov-darab. Ilyenkor várakozik a város, mint a három nővér, hogy valakit végre magához ölelhessen. Nem siet, megvárja, míg intesz, és nagyon tud várni, mint Olga, Mása és Irina. Egy város, mely nappal is álmodozó. Szürkületkor, mely hamar jön, a Néván hangtalanul

siklanak a hajók, és vörösesekék az ég alja. A parton harmonikaszó csendül, és a férfiak búsan, ábrándos szemekkel énekelnek szerelemről, örömről, bánatról és a messzeségről.

Te felszállsz nagy lelkük ladikjára, és védő karjukban ringatózol az óceánon. Már álmodsz.

Átülsz a díszesen faragott szánra, meghúzzák a gyeplőt, és csengettyűszóval repülsz a sűrű fenyvesek felé. Pavlovszkba érsz, a círi vadászkastélyhoz. A kert útjait beborítja a hó, csakúgy mint a mesterek szobrainak és kútjainak hajlatait. Szentpétervár fehér hattyúnyaka köré pazar nyakék került, Pavlovszk, Petrodvorec és Puskin palotáival mint ékkövekkel, foglalatként az őket körülölelő terebélyes díszkertekkel.

Puskinban a költő egy bronzpadon pihen maga elé nézve, elrévedő tekintettel.

Nyár van. A petrodvoreci kastély előtt, két aranyozott Poszeidón-szobor társaságában matrózok fújják a rezet. A tenger istene a Finn-öböl felé fordulva vigyázza birodalmát. Görög, római hősök és kancsók mellett visz le a lépcsősor a kertbe. Séta közben előfordul, hogy megindul mellettünk egy vízsugár, és széles ívben hátba talál. De legyünk óvatosak a pihenőpadokkal is, és ezt a kis, örökül hagyott Ős-vidámparkot bocsássuk meg Nagy Péter cárnak.

A szökőkutaktól induló csatornán Poszeidónnak szabad az útja az öböl felé. Itt szárnyashajóra szálunk, és visszakanyarodunk Észak Velencéjébe. A lemenő nap fényén behajózva, a Néva aranyhídján kikötünk az Ermitázs mellett.

A szerenád lassan véget ér. A harmonika szélesre tágul, majd összezárdnak lapjai, és a Puskin-képeskönyv becsukódik.

Párizsi újév

Vénusz - Merkúr

A clamari kiskastély manzárdszobájában a rózsaszín selyemtapétáról halványlila madarak szállnak az ablakból idelátszó Eiffel-torony felé. A fürdő közepén lábaskád megkopott fényezéssel, illatos szappannal. A nagypolgári otthonot ősfák birtokolják, körbeveszik a házat és beköszönnek lombjukkal az emeletekre, melyekre nyikorgó falépcsők tekergőznek fel. A konyhában, öregedő fadeszkán sajtok pihennek, a tűzhely alatti fonott kosárból friss fűszernövények hajolnak ki. A macska nyugodt, lassú léptekkel szeli át a konyhát, sármosan rám pislant, majd elegáns faroklengettéssel távozik a hátsó ajtón át. A kisrádióból ferde hanyagsággal, peckesen áll ki egy villa, a szerkezet enélkül már nem működőképes. A nagymama néha teker egyet a villán, és a készülék recsegve felébred.

A fiúk zsirardikalapot öltenek a mulatságra, és Újév napján kuglófot eszünk belesütött arany papírkronával. Cinkos összenézések tarkítják a menüt, a családfő nyílt, szenvedélyes pillantást küld a felesége felé. Könnyedén zárjuk az étkezést, s úgy lépünk ki az ebédlőből, mint egy tárlatról, ahol élveztük a kiállítás darabjait, s ma is tettünk valamit a művészekért.

Dakar-rali

Mars - Vénusz

A rajtvonalnál acélszerkezetek duzzadó izmaikat edzik a start előtt. Bőgő, zajos motorok, fényes abroncsok feszülnek a nyílhegyre, s a startpisztoly dörrenésekor egyszerre, elsőnek ugranak előre gyorsuló fordulatszámmal. Sivatagi hajsza Afrika dűnéin, küzdelem a túlélésért minden egyes ütközés a kemény homokba. Céltudatos harc a győzelemért. Hőstett a Szahara tűzviharában száguldó forró szekrénen a legrövidebb úton célba érni a dakari Rózsa-tónál. A versenyszemmel beoltott ego minden ellenállást elsöprő, féktelen rohama a szemben álló ponthoz, Vénusz hullámzó szíromfodrai felé. Az egyetlen bátor győző megérdemelt jutalma beágyazódva örökre megpihenni e rózsaágyon.

Greenwich

Jupiter

Hétmérföldes csizmámban keletet és nyugatot is átfogom,

A nulladik hosszúsági fokon széttárom karom.
Távlatok nyílnak az égi törvény felé,
Erre biztat a teleszkópból a kép,
Bőségszaru az égi csillagtermés.

Az obszervatóriumban segítőkészen hajol fölém ép-
pen,

Békülékenyen nézi csámpás beilleszkedésem.
Hitem szerint, és nem tévedek, az ott a Nagy Gön-
cöl fénylező szekere.

Azonnal van is egy ötletem, majd a többi közé ezt is
felveszem,
Terveim száma egyre csak növekszik bőségesen.

Szerencse, hogy belátom, tán túllőttem a célon,
Mert lent a széles dombon egy nemes kis lovag sür-
gető reménye,
Hogy nagynénje igazságérzete felébred,
Lehullott csillaga már vár rá a réten.
Az élet nagy kérdése az Ő személye, igyekezzen ta-
nulni tőle,
Különben Ő leül a fűre, s még hat ökörrel sem moz-
dul el tőle.

A grönlandi jégmezők

Szikrázó fehérség, ég felé nyúló kúpok,
áttetsző jégruhák a tiszta kék vízben.
Azúr kanyarok a nagy fehérségen,
jéghegyek mozdulnak a hatalmas csöndben.
Tintába mártott hópelyhes paplan,
a dermedt jégvilág aluszik abban.

Szaturnusz

KAPCSOLATOK

A közeledésről férfi és nő között

Akarom, és elegendő van – így csak vesztes lehetsz.

Te férfi, ne ugorj a várfalra! Ha megvárod, míg leengedik a hidat, lehet, hogy hamarabb bejutsz.

Te nő, pedig vedd észre, ha megérkezett a hős, s menj elő.

Csak középen találkozhattok. Ezt gyakorold minden nap.

Apai nagyapám

Nagyapám és nagyanyám lépdel az utcán, még fiatalon. Mama bosszús valamiért, nem szól nagyapámhoz. A fiatal nagyapa előveszi gyufásdobozát, és egymás után gyűjtja meg a gyufaszálakat. Lehajol és menet közben kutat valami után a földön. Jobbra, balra félköröket ír le a talaj fölött a kis lánggal. Nagyanyám nem bírja tovább, s megkérdezi: mit keresel ott a földön? Mire nagyapa: ezt az első szót kerestem.

Az irigyekről

Tartózkodj az alattomosaktól és irigyektől, mert álnokságuk úgy fertőz, mint a pestis. Szeresz őket mint embereket, és szánd is őket, ez a legtöbb, amit tehetsz, de kerüld társaságukat, mert menthetetlenek. Olyan sebeket kaptak korábban, melyeket

te nem gyógyíthatasz, csak feltépheted őket, és a genny előtti környezetedet. Fenevadakként zsarolják a szeretetet és az elismerést, ha úgy érzik, keveset kaptak. És mindig úgy érzik. Egészen kellesz nekik, mert különben nincs kiből táplálkozniuk.

Lépj arrébb, amíg nem késő.

Alteregó

A szavak hamisak.

A tiszta hang füllel hallhatatlan.

Befelé fordulok, hogy igazán halljalak.

Amikor magamban megtalállak, akkor majd értelek.

Csendben vagyok, mert még kereslek.

Hallgatásom eltéphetetlen kötelék, mely minket összeköt.

Ha majd megszólalok, szabad leszek.

A szavak némán letisztulnak, s kimondatlanul beleolvadnak a csöndbe.

Utunk így elágazik, hogy sorban feloldjuk a többi csomót is sorsunk fonalán.

Hallgass most te is, és figyelj befelé, hogy lazuljon a kötés.

TRANSZFORMÁCIÓ

Jobbra lépek bal helyett

Lent

Amikor már minden jel arra mutat, hogy nagy baj van, mert már szétfeszül a mellem, minden éjjel felébredek rá, miután az egész nyarat végigszenvedtem, mert még a télen hiába toporogtam a rendelő ajtajában, hogy mégis talán most kellene, de rám szóltak, hogy most akarja a műtétet? - így eloldalogsztam, tehát akkor most, ősszel rettegve visszamegyek az onkológiára, mert nem szükséges semmilyen vizsgálat, én már tudom, tudtam már a télen is, hogy valamit nagyon elrontottam.

Másnap telefonon tárgyilagosan közlik velem, hogy holnap legyek szíves összecsomagolni és befáradni a Kékgolyó utcába. Mennyire találó utcanév ehhez az intézményhez. Mint a mesebeli királykisasszony, aki kútba ejti az aranygolyóját, és a kút mélyéről egy gusztustalan béka hozza fel, akinek kívánságai vannak az aranygolyóért cserébe. A királykisasszony pedig rákényszerül arra, hogy teljesítse a béka kívánságait.

Jó mélyen bele kell néznie azoknak a kútba, a Kékgolyó utcában, akik vissza akarják kapni a golyókat, vagyis egész-ségüket, akár életüket.

Összevitatkozom az orvossal, hogy semmiféle amputációba nem megyek bele. Én is tárgyilagosan közlöm, hogy ezt a nyilatkozatot pedig nem írom alá, minden részem az enyém, és én döntök róla. Ó is vi-

tázik, hogy ő pedig jobban tudja, hogy mi a megfelelő teendő, ha műtét közben kiderülne egy s más. Végül pufogva aláírom.

Másnap kábultan ébredek a műtőasztalon, bal felém szorosan bekötözve. Válaszolnak valamit, mire én zokogva visszaalszom, de ekkor sírok először és utoljára a ballépésem miatt.

A kórházi ágyon ébredek legközelebb, téteván nézek körül, tehetsztenül, csövekkel az oldalamon. Emlékszem, mosolyogtam. Egy nagyon erős belső erő áramlik bennem, és egyértelműen érezhető, hogy ez az erő nőnemű.

Csodálkozva járkálok házi öltözetben a betegtársak között, és elhűlve hallgatom sopánkodásukat. Sajnálom és fájdalmat érzek azok iránt, akikre rá van írva, hogy lemondottak az életről. Számomra fel sem merült, hogy így is alakulhat.

Mert nem aszerint nő vagy csökken az esély a gyógyulásra, hogy milyen súlyos a diagnózis, hanem attól, hogy szíved mélyén hiszed-e, hogy neked itt még feladatod van, amit kér tőled a béka. Vagy inkább elfordulsz tőle, nem akarsz változni és feladod, mert elfáradtál.

Senkit nem tudsz becsapni, a betegséget vagy a békát főleg nem. Szemedbe vigyorog, ha nem vagy őszinte, és még közelebb jön arcodhoz, hogy rémülj csak meg, halálra.

Amikor azonban te fordulsz vele szembe azzal, hogy elég volt - a kéréseket, feladatokat megértettem és elvégeztem, a kívánságod már teljesült -, és a békát a falhoz vágod, mint a királylány a mesében,

a béka királyfivá lesz, és a sorscsapás eséllyé változik.

Fent

A Kék Golyó – Földünk. Hogyan értelmezzük szabadságunkat vele szemben? Miféle sejtjei vagyunk testének? Mert ne gondold, hogy nincs élete és nincsenek szervei ugyanúgy, mint nekünk, embereknek. Testrészei szorosan összekapcsolódnak, és viszik a híreket földrengéseken, árvizeken, hurrikánokon át, és tovább. Már észrevette a parazitát, mely túlontúl elszaporodott, és anyagyilkosságra készül. Még csecsszopó a gyermek, de fenemód agresszív. Azt hiszi a kisember, anyja teje kiapadhatatlan. Kilométeres csövekkel szívja életerejét, idegen anyagokkal szennyezi méhét, és felsír: még, még!

Megeshet, hogy a kozmoszból egyszer orvost hívat, és beatalót kap ő is a Kékgolyó utcába. Ott megvizsgálják a doktorok, és éles késsel kimetszik a lázadó területet. Az önző ember nem veszi észre, hogy az egészhez tartozik millió szállal, nem működhet másképp a rész, mint az egész. Adni is kell, nemcsak elvenni, buta gyerek. Kicsi vagy még, anya nélkül semmire se mész, vele halsz te is.

Vedd fel a golyót, melyet elejtettél, még mielőtt messzire gurul, és a béka nem tér vissza vele, mert nincs alku többé.

Utolsó hívószó

Nyolc év múlva nagyon zuhanok. Egy hívó szóra – vagy nevezzük megérzésnek – mégis egy újabb év haladékot kapok.

A sötét barlang mélyének fénymű szembogarában pislog a halálfélelem reszketegen. A tenger vize feketén örvénylik, és egyre beljebb tolul a járatokban. A szikla gyomrában összegömbölyödve nézi a manó a közelgő áradatot. Mi lelt, kis manó? Cselekedj! Ússz e haláltengeren a fény felé, hagyd el óvó menhelyed méhét, mert vár rád a bizonytalan végtelen a biztosnak vélt vég helyett.

A fizikai pusztulás traumájával szembesülve a testi-lelki pokolra szállás időszaka jön el. Számvetés az élettel, szembesülés az elmúlással. Mégis egy olyan időszak, mely jelentős továbblépés sorsom útján.

Újjászületés – A Tejút vöröslő Antares csillagának ajándéka

A padláson állok kígyóbőr testben, felkészült lelkem.

Szétnyílik a nyakamon, s mintegy láthatatlan cipzár,

már a köldökömig nyitva áll.

Nem mozdulok, mint minden állat, ki halni készül,

elrejtőzve, magamban vagyok.

A régi ruha alatt ugyanaz a minta,

*de szemem fénye mélyebbről és tüzesében ég ma,
születésnapom van ma, újra.*

Minden megfordul a minden napjaimban. Elhangom az eddigi hivatásomat, és végre teljes egészében az írás felé fordulhatok. Kapok egy nagyszerű társat, és több évtizedes kapcsolatok tisztulnak le, megerősödnek vagy szétszakadnak.

Köszönet a teremtőnek e rendező időszakért, az összegzésből nyert tanulságokért.

Csokoládé

Nem tudok ellenállni a pralinénak és a forró csokoládének. Mágnesként vonzanak a francia Riviéra vagy a brüsszeli csokoládéüzletek kirakatai. A szezon szerinti csokoládészobrok, a színes papírba, mignonkosárba csomagolt édességek.

Az orrom majdnem az üveghez nyomul, a szemem egészen kikerekedik, és gyermeki énem feléled. Az ajtón át kiosonó illat orron fog, s mint egy hipnotizáltat a csokoládés pult elé vezet. Meg akarom ismerni a titkát, akár egy gyerek, amikor kibelezzi a kisautót, mert keresi azt a valamit, amitől a járgány messzire gurul, ha megnyomja a sofőr fejét.

A Rue du Lombardstraat-i bolt ajtaja csilingelve nyílik. Charlotte fehér főkötőben és kötényben invitál bennünket a bemutató szalonba. A pult egy régi üzlet berendezése, rajta nagy tálakban csokireszélék és drázsék. Egy fémüstben sötét színű, folyékony csokoládé mennyei illattal. Charlotte belekezd

a kakaó történetének elbeszélésébe interaktív elemekkel tűzdelve. Egy-egy helyes válasz jutalma egy markolás a tetszés szerinti tálból. Hasznos tudnivaló, hogy legkevésbé a fekete csoki hizlal, leginkább a fehér.

Pralinékészítés következik. Felveszem a kötényt, és az üstből egy merőkanálnyit beleöntök a kis téglerekbe a téglalap alakú lemezen. Egy nagy késsel végighúzom a tetejét. Újra öntök és újra húzok. A finom csokoládé úgy tapad, hogy még két nap múlva is sikálom a körmöm alól.

Kóstolás! Epres, barackos, banános, kávés, folyékony csoki a csokiban. Lassan olvasztom a számban, és forgatom. minden alkalommal meglepetés a töltelék. Fehér porcelánkannában a forró csokoládé, fekete csokiból, tiszta tejszínnel, csipetnyi fahéjjal, melytől enyhén kókusztízt kap, és megkoronázza a tesztet.

Boldogsághormonok szabadulnak fel, látható gyönyöröket varázsolva a résztvevők arcára. A csoportterápiának vége. Elégedetten és elégüllen köszönjük meg Charlotte-nak a délutáni öröömöket. S mint B. úr a piros lámpás házból távozóban, somolyogva, könnyed léptekkel, sétapálcánkat lengetve biccünk vissza az ajtóból.

Ez élvezet volt, nem szégyellem.

*Most pedig cseréld ki a pálcát
a caduceusra. Ne lengesd. Állj
meg és emeld fel. Ehhez tudom,
idő kell.*

*A kígyók feltekerednek, a fe-
hér és a fekete csokoládé egy-
ségbe olvad.*

*Most már az egész csokoládé-
bolt a tiéd. Kheirón, te lettél a fő-
nök, és te rendezed a kirakatot.
A pralinék pedig engedelmesen
várnak, amíg neked más dolgod
van.*

Tavasz Eleusziszban

*Delfinen lovagló gyermekem dús redőjű ru-
hájában*

*Eleusziszba vezet, ím itt a misztérium he-
lye és ideje.*

*Hádész lejárata fölött így zeng a fáklyás
gyerekcsereg:*

*Visszaveszem tőled éltem, eljött az én
időm,*

*Napfényre vágyom, tavaszra, éj, huss,
hess, sötétség.*

*A termékenység hava, anya, a fordulat pil-
lanata.*

*Zeusz segít benned rabságodból szabadul-
ni, jönni,*

Virágözni, újra termékennyé válni, teremni és teremteni,

Beporozni a világot, gyermekedet derűvel és fényességgel.

Hagyd indulni, tisztítani, mosni, vetni, Gondoskodni, aratni és rendet tenni.

Fordul a sorskerék, Démétér, jöjj, segíts neki,

Nyisd a kaput, táltos fehér paripák ugranak fel Hádész bejáratán át.

Itt vagyok, megszülettem, madarak fütyében jöttem.

Madarak a hírnökeim, kik szétrepülnek menten,

S trillájuk hétféle határban, szérűn, mezőn megfogan.

UTÓSZÓ

Ne higgy el semmit abból, amit írtam. Úton jársz te is, hogy megtaláld a magad igazságát. Abban benne leszek én is, úgy, ahogy az enyémben te is benne vagy. Az igazság csak belülről hallható, el nem olvasható.

A Tejút kéklő Vega csillagának fényével búcsúzom tőled időlegesen. Találkozunk a tökéletes akusztikájú szabadtéri hangversenyteremben. Belépőd a nagy koncertre ott lapul a szívedben. Te is a zenészek között leszel az előadáson, melyen minden érkező játszik. Gyakorolj, hangold fel hangszered, mert...

Ragyognak a csillagok fölötted, és benned is ragyog egy, ezt a benső fényt keresd, és a kincset megleled. Ekkor szíved zenélő doboza megnyílik, és ritmusában hallasz minden rezgést, melynek egyetlen kimondható összhangzata az, hogy: Szeretek.

Jó utat, vándor!

